Mihail Vakulovski

Zece basarabeni pentru cultura română

Interviuri cu tinerii dintre milenii

Zece basarabeni pentru cultura română. Interviuri cu tinerii dintre milenii
de Mihail Vakulovski
conține ilustrații preluate din volumul experimental *București, Bruxelles, Chișinău*
de Dan Perjovschi © 2008 Galeria Posibilă

seria Interviuri | colecția Punctum

© 2011 casa de pariuri literare
www.cdpl.ro | editura@cdpl.ro
tel.: 021.2607596; 0741.587259; 0726.407349

editor: Cristian Cosma (un cristian)
producție: Victor Jalbă-Șoimaru

Cartea a apărut cu sprijinul
Administrației Fondului Cultural Național

© ilustrația de pe copertă: Dan Perjovschi
typefaces Warnock Pro & Adobe Text Pro, designer Robert Slimbach,
Adobe Systems Incorporated
tipărit la Mega Print, Cluj-Napoca

0 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Vakulovski, Mihail
Zece basarabeni pentru cultura română / Mihail Vakulovski;
Dan Perjovschi (il.). – București: Casa de pariuri literare, 2011
ISBN: 978-606-8342-08-5

1. Perjovschi, Dan (il.)

821.135.1–09

Mihail Vakulovski

Zece basarabeni pentru cultura română

Interviuri cu tinerii dintre milenii

cu ilustrații de Dan Perjovschi

casa de pariuri literare

Mihail Vakulovski s-a născut pe 10 august 1972 în URSS, într-o familie de filologi (tatăl, Alexei, și fratele, Alexandru, sunt scriitori, iar mama, Sofia, este profesoară, ca și bunicii). În 1994 absolvă Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Moldova, în 2002 își susține doctoratul la Universitatea București (conducător științific : Nicolae Manolescu).

VOLUME PUBLICATE :

- *Nemuritor în păpușoi* (poezie, Editura Arc, Chișinău, 1997, grafica de Mihai Bacinschi ; ediția a II-a, Editura Vinea, București, 2006, copertă de Alexandru Pecican) ;
- *Nicolae Manolescu* (monografie, Editura Aula, Brașov, 2000) ;
- *Caiet cu zmei de care n-am mai ridicat niciodată nici măcar în copilărie* (poezie, cu un comentariu grafic de Dan Perjovschi, Biblioteca de Poezie, București, 2002) ;
- *TU*, cu Alexandru Vakulovski (ilustrația copertei de Dan Perjovschi, Biblioteca de Poezie, București, 2002) ;
- *Tatuaje* (poezie, Editura Vinea, București, 2003, copertă de Dan Perjovschi) ;
- *odada* (poezie, Editura Vinea, București, 2004, copertă de Ștefan Baștovoi ; ediția a II-a, 2009, copertă de Al. Pecican) ;
- *Holocaustul evreilor români. Din mărturiile supraviețuitorilor* (în colab., istorie, Editura Polirom, Iași, 2004) ;
- *Piatra lui Sisif sub limba lui Demostene* (poezie, Editura Pontica, București, 2005) ;
- *ИЛЬ ПЛЁ* (poezie, Biblioteca Argeș, Pitești, nr. 12, aprilie, 2006) ;
- *Autobiografie* (poezie, Biblioteca Stare de Urgență, Chișinău, 2009) ;
- *nEUROCHIRURGIE* (teatru, Editura Vinea, București, 2010, copertă de Al. Pecican) ;
- *Portret de grup cu generația „optzeci" (Poezia)* (critică literară, Editura Tracus Arte, București, 2010, cu prezentare de Nicolae Manolescu, copertă de Mugur Grosu) ;
- *Tiuk ! antologie de proză KLU* (în colab. cu Alexandru Vakulovski, Biblioteca *Revistei la Plic*, București–Chișinău, 2010) ;
- *Tovarăși de cameră. Student la Chișinău* (rockman, Editura Cartea Românească, București, 2011).

Prezent în mai multe antologii din țară și din străinătate. Traducător din literatura rusă (Vladimir Vîsotski, Bulat Ocudjava, Daniil Harms, Marina Vlady, Victor Erofeev, Vladimir Sorokin, Frații Presniakov, Venedikt Erofeev, Mihail Kononov, texte din muzica rock ș.a.). Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul Soros pentru *Nemuritor în păpușoi* (1997), Marele Premiu Underground Literar pentru Management Cultural Performant (2001), Premiul Underground „Zona alternativă" pentru „Biblioteca *Tiuk!*" (2002), Premiul pentru Traducere (Tomis, 2009), Premiul „Timpul" (Chișinău) pentru cartea de critică literară a anului (2010) și premiul de critică la Salonul Internațional de Carte de la Biblioteca Națională din Chișinău (2011) pentru *Portret de grup cu generația „optzeci" (Poezia).*

A făcut parte din echipa națională a României la Cupa Națiunilor de la Baku (2007) a jocului intelectual „Ce ? Unde ? Când ?".

Fondator al revistei web *Tiuk ! k-avem kef* (tiuk.reea.net) pe care-o realizează de peste zece ani împreună cu Alexandru Vakulovski, Carmina Vakulovski și Dan Perjovschi. Redactor-șef al revistei *Zile și Nopți* (Brașov) și redactor al revistei cu specific muzical *Sunete.*

Blog : vakulovski.livejournal.com

Zece basarabeni pentru cultura română face parte dintr-un proiect mai amplu numit *Interviuri cu tinerii dintre milenii*. Anul 2000 era considerat unul mistic și chiar apocaliptic, s-a vorbit și s-a scris foarte mult despre această cifră plină de simboluri, oricum, atunci treceam nu doar dintr-un secol în altul, ci și dintr-un mileniu în altul. Cum erau tinerii care au trăit aceste momente, ce făceau, cum gândeau, ce proiecte de viitor aveau? – cartea aceasta ne răspunde la aceste întrebări-stări. Tinerii aleși pentru dialoguri erau în focul acțiunii, în vârf, iar acum fiecare e o certitudine, nici unul nu a trădat speranța investită în ei, chiar dacă soarta lor – inevitabil – s-a schimbat de atunci.

Dumitru Crudu nu mai scrie poezie, în schimb, acum a debutat și ca romancier și e unul din cei mai apreciați dramaturgi contemporani, piesele sale fiind puse în scenă pe toate continentele, ceea ce se întâmplă și cu piesele Nicoletei Esinencu, care atunci încă nu debutase în volum, deși textele ei erau jucate pe scena unor teatre de prestigiu atât din România, cât și din Rusia, SUA, Germania, iar acum are cărți publicate și aici, și peste hotare. Ștefan Baștovoi a devenit ieromonahul Savatie, poetul deosebit de talentat dintre milenii s-a călugărit, și-a făcut o editură și a înființat și o revistă, iar cărțile sale de după călugărire, romane și eseuri existențiale, sunt poate cele mai citite cărți, cel puțin asta spun vânzările. Alexandru Vakulovski nu mai e debutantul furios care demonstrează prin cărțile sale de debut (3 !) că se poate scrie și altfel, revoluționând limbajul în literatura română. Între timp, trilogia *Letopizdeț* a fost publicată, scriitorul editând și câteva cărți de poezie, iar piesele sale de teatru au fost traduse și editate în antologii din străinătate, unde au fost dramatizate, poeziile sale fiind selectate și pentru antologia de poezie din SUA, *New European Poets*, cea mai recentă carte a sa fiind romanul *157 de trepte spre iad sau Salvați-mă la Roșia Montană* (Editura Cartier, 2010). Vasile Ernu a lucrat la una dintre cele mai mari edituri din România, a editat o carte de mare succes (*Născut în URSS*, Editura Polirom, 2007), tradusă în mai multe limbi, iar pe a doua a publicat-o

direct în străinătate. Pavel Păduraru își continuă lupta ziaristică, dar între timp s-a afirmat ca poet și a publicat și un roman destul de controversat, care a provocat multe discuții. Mitoș Micleușanu este, alături de Florin Braghiș, fondatorul și realizatorul „Planetei Moldova". Între timp, Florin s-a concentrat pe munca de designer, iar Mitoș pe literatură, editând trei cărți și devenind una dintre cele mai sigure voci literare. Roman Tolici este unul dintre cei mai apreciați artiști plastici tineri, expunând mai mult în străinătate decât acasă – la Praga, Strausberg, Celje, Berlin. Super-boxerul Octavian Țâcu a devenit un om de știință la fel de stăpân pe noile instrumente de muncă, care scrie cărți de istorie și lucrează la multe proiecte valoroase. Iar Zdob și Zdub este una dintre cele mai populare și mai originale formații de limbă română, cântând la prestigioase festivaluri europene, în turnee de promovare a albumelor sau pur și simplu în concerte, purtând marca unui nou stil : *hardcore moldovenesc.*

Ce-i unește pe acești artiști încă tineri ? În primul rând, locul nașterii, toți fiind români basarabeni, apoi limba în care creează, toți cei „zece" intervievați trecând Prutul și activând în cultura română. Interviurile sunt splendide, Mihail Vakulovski fiind un maestru în domeniu, iar răspunsurile sunt deschise, directe, lipsite de orice fel de inhibiții. O carte cu siguranță interesantă și pentru cititorii dintre mileniile trei și patru. Lectură plăcută !

Atunci am înțeles că solidaritatea umană este o vorbă goală, iar afecțiunea și simpatia sunt, de cele mai multe ori, o simplă chestiune retorică

Poet, prozator, dramaturg și publicist. Născut în Republica Moldova (1968), student la Chișinău, Tbilisi, Brașov, masterat la Sibiu. Ziarist, profesor, autorul fracturismului (împreună cu Marius Ianuș). Cărți publicate: *Falsul Dimitrie, E închis vă rugăm nu insistați, Șase cânturi pentru cei care vor să închirieze apartamente* (poezie), *Crima sângeroasă din stațiunea violetelor, Salvați Bostonul* (teatru), *Alegerea lui Alexandru Sutto* (teatru și scenariu de film), *Steaua fără Mihail Sebastian* (teatru), *Oamenii nimănui* (teatru), *Măcel în Georgia* (roman), *Oameni din Chișinău* (roman). Piesele lui Dumitru Crudu se joacă pe toate continentele. Redactor la *Timpul* (Chișinău), *Tiuk! (k-avem kef)* (tiuk.reea.net) și director al de-acum „defunctei" *Stări de urgență*.

Dumitru, deşi te-ai plimbat prin toată Europa, până la urmă tot la Chişinău ai ajuns...

La Chişinău am ajuns aproape întâmplător. Nici eu nu credeam că mă voi întoarce. Nu mă aşteptasem la asta. Înainte de a mă reîntoarce, însă, trecusem prin nişte experienţe-limită. Succesiv, rămăsesem fără casă, fără serviciu, fără prieteni şi, neavând nicio posibilitate de-a schimba ceva, oricât aş fi încercat, am părăsit acel oraş ospitalier. Dormeam pe unde apucam şi zile întregi nu mâncam nimic. Să nu crezi că îngroş culorile pentru a le stoarce lacrimi cititorilor. Nu-i asta intenţia mea. Dar nici nu vreau ca plecarea mea să fie interpretată ca un nou banc de-al lui Dudu. Pentru că nici pe departe nu a fost aşa. Atunci am înţeles că solidaritatea umană este o vorbă goală, iar afecţiunea şi simpatia sunt, de cele mai multe ori, o simplă chestiune retorică.

Ţi-ai făcut studiile, în decurs de vreo zece ani, în Chişinău, Tbilisi, Braşov, Sibiu... Ce ţi-a rămas, măcar ca amintire, cum se zice, din fiecare dintre aceste oraşe? Care ţi-a plăcut cel mai mult şi care nu?

Oraşul care m-a marcat a fost Tbilisi, de care îmi amintesc şi acum cu multă părere de rău. Plecasem dintr-un Chişinău ultranaţionalist la acea oră, dominat de figurile lui Grigore Vieru şi Leonida Lari, şi am nimerit într-o altă lume. Prima experienţă pe care am avut-o m-a lecuit de naţionalism. Eram şi eu tratat ca un străin. Eram agresat şi ameninţat pe stradă. Iar odată am fost chiar închis de militarii georgieni. Atunci am înţeles că naţionalismul e un lucru sinistru, la care nu trebuie să aderi nicidecum. Dacă la Chişinău fusesem în acea perioadă un simpatizant al mişcării naţionaliste, la Tbilisi devenisem o victimă a acesteia. Din acele vremuri mi se trag cosmopolitismul, atitudinea apolitică şi repulsia pe care o am faţă de orice fel de naţionalism.

Eşti cunoscut mai ales ca poet, ai publicat trei cărţi de poezie deosebit de interesante, care ţi-au adus nu numai premii, inclusiv cel de experiment, ci şi... popularitate. Cum ai început să scrii poezie?

Înainte să scriu poezie eram un individ foarte singuratic. Începutul meu poetic, care s-a întins pe o perioadă foarte lungă, fusese dramatic. Voiam să spun foarte multe, dar nu aveam mijloacele poetice necesare pentru asta. De aceea, toate acele încercări au fost nişte imitaţii, pastişe, frizând pe alocuri chiar plagiatul, adică au fost expresia imposibilităţii şi disperării de-a nu te putea exprima. Din acest impas am ieşit când am ajuns la Braşov şi când i-am întâlnit pe reprezentanţii Şcolii de la Braşov. Anii petrecuţi la Braşov sunt, pentru mine, nişte ani în care am ajuns la o compatibilitate între mijloacele de expresie şi ceea ce aş fi vrut să comunic.

Despre debutul tău circulă o mulţime de legende, una mai năzdrăvană decât celelalte. Dimitrie, cum ai debutat? Care este debutul tău „pe bune", cel de la Editura Arhipelag (*Falsul Dimitrie*) sau cel de la Editura Pontica (*E închis vă rugăm nu deranjaţi* sau „nu insistaţi", cum e scris pe prima pagină)? Ai scris poezii cu Partidul–Lenin–Viitorul (luminos)?

Debutul meu a fost destul de confuz. Nici eu nu ştiu bine cu care carte am debutat mai întâi. Cele două cărţi despre care vorbeşti au apărut în acelaşi timp. Despre Lenin şi partid nu am scris niciun rând. Ar fi trebuit să scriu?

Ai luat o diplomă la concursul „Amanta / amantul anului 2000", ce zici?

Cu toate că, după ce am plecat din Braşov, nu am mai scris niciun vers măcar, diploma asta mă bucură un pic. Dar a venit cam târziu. De câţiva ani nu mai scriu poezie şi nici nu vreau să mai scriu vreodată poezie. A nu mai scrie poezie pentru mine înseamnă o încercare de a mă salva de abisurile mele psihice şi existenţiale.

În ultima vreme scrii mult teatru, ţi s-au jucat piese în România, Moldova şi în străinătate. Ai publicat şi o carte, *Crima sângeroasă din staţiunea violetelor*, piesă care ţi s-a şi jucat. Care e deosebirea dintre tine în pielea poetului Dumitru Crudu şi Dumitru Crudu în piele de dramaturg?

Am publicat două cărţi de teatru. *Salvaţi Bostonul*. Există, la nivel structural, un dialog intertextual cu Gheorghe Crăciun, un prozator de care, după părerea mea, nici unul dintre tinerii care scriu astăzi literatură nu

poate să facă abstracție. Dincolo de asta, însă, teatrul pe care îl scriu e un mod de a redobândi unele certitudini și speranțe. De-a recâștiga și de-a regăsi pofta și gustul vieții.

Cică ai de gând să te cari în Hollywood – e altă baladă despre Dudu sau ai acolo un prieten georgian evreu?

Bineînțeles că am de gând. Dar, deocamdată, sunt la Chișinău.

Am auzit că te însori, asta e ca și cum ai scrie poezie sau teatru?

Este adevărat.

Ultima ta ispravă oarecum socială e fracturismul, manifestul fracturismului. Cum, unde și de ce a apărut acest manifest, alte momente interesante despre el, că am auzit că e cam periculos, măcar pentru cei doi care l-au scris / trăit, tu și Marius Ianuș, alt poet tânăr?

Fracturismul a fost o ispravă care mi-a adus numai și numai neplăceri. O grămadă de prieteni pe care i-am pierdut și foarte mulți oameni care nu mai vor să mai vorbească cu mine. Iată pericolul. Inițial, fracturismul era foarte inofensiv pentru mine. Căutam să găsesc un mod de-a mă exprima, propriu doar mie, rezultând din atenția foarte mare la reacții, și nu la fenomenele pe care le declanșează. Era o schimbare de optică. Acum, însă, fracturismul nu-mi mai spune mare lucru. Pentru că nu mai scriu poezie.

În timp ce tu te-ai retras cuminte, cel puțin pentru o vreme, în cetate, Marius Ianuș continuă cauza fracturismului, ține steagul sus, cum se zice. În ce relații ați rămas după ce evenimentul fracturist s-a consumat?

Marius Ianuș a rămas un militant, un om care vrea să impună anumite lucruri. Eu însă m-am retras din acest joc. Acum nu mai vreau să schimb fața literaturii. Mă interesează mai mult să ajung eu să scriu mai bine. Existența mea și biografia mea mă marchează atât de mult, încât găsesc în ele suficiente motive pentru a mă revolta. Cauza răului și a nefericirii o găsesc în mine. Dacă societatea nu se poate schimba, măcar eu să reușesc asta.

Știu că mai ai o carte de poezie, nepublicată...

E cel mai bun manuscris al meu. Câteva poezii am publicat în *Vatra*, la concursul amanților. Țin foarte tare la el, fiindcă reușisem să scriu acea

poezie a reacțiilor pe care o visasem când am scris manifestul. Erau acolo reacții pure, necontrafăcute, ale unui om care suportase o seamă de agresiuni. Din păcate, însă, acest manuscris a fost pierdut de unul dintre prietenii mei foarte buni. Păcat. Fiindcă este singurul manuscris bun pe care l-am scris vreodată.

Cum te înțelegi cu intelectualitatea-scriitorimea de la Chișinău? Ce relații ai avut cu cei de la Tbilisi, Brașov, Sibiu?

La Chișinău sunt mulți scriitori interesanți. Ca și la Tbilisi, Brașov sau Sibiu. Relațiile mele cu mediul scriitoricesc sunt ca și inexistente. De la un punct încolo, prefer să citesc o carte bună decât să vorbesc cu nu știu ce persoană din breasla literelor.

Ce părere ai despre electricieni?

Foarte bună. Păcat însă că, în momentul de față, nu cunosc nici unul.

Ai tot lucrat în presă. Cum îți par revistele românești de cultură, de pe ambele maluri ale Prutului?

Foarte multe reviste pe care aș vrea să le citesc nu le citesc fiindcă au ceva plictisitor în ele. Ceva le scapă. Și, mai exact, le scapă fenomenul literar contemporan.

Ce ai în vedere prin „fenomenul literar contemporan"?

Fenomenul literar contemporan este foarte complex. Mie îmi place foarte tare poezia lui Marius Ianuș, dar și poezia lui Alexandru Mușina. Îmi place Ioan Es. Pop, dar și Liviu Ioan Stoiciu. Am dat niște exemple. Ceea ce aș fi vrut să spun este că sunt unele reviste care știrbesc fenomenul literar, vorbind numai despre anumiți scriitori. Literatura contemporană însă este cu mult mai vastă. Ar fi păcat să credem că literatura română de astăzi se termină acolo unde sfârșește județul nostru.

Ce scriitori îți plac, ție, Dudu, ca unui cititor?

În ultima vreme, l-am redescoperit pe Gheorghe Crăciun, care mi se pare că e unul dintre cei mai mari prozatori de astăzi. De asemenea, am o mare simpatie pentru Alexandru Mușina. Îmi mai plac și Ion Mureșan, Emil Galaicu sau Liviu Ioan Stoiciu. Și, fără doar și poate, Matei Vișniec, Alina Cadariu și Radu Macrinici.

Ce scriitori tineri îți par mai interesanți?

Toți acei scriitori tineri care vor să schimbe literatura. Și sunt foarte mulți. Și la București, Brașov, Cluj sau Chișinău. Părerea mea este că literatura tânără a furnizat deja foarte multe surprize neașteptate.

Crezi că „optzeciștii", adică „scriitorii (veșnic) tineri", mai au ceva de spus în literatura română sau cam gata, pa, servus etcetera?

Bineînțeles că au. Optzeciștii sunt cea mai puternică grupare de scriitori care există astăzi. Tendințele dominante ale literaturii sunt configurate de ei. Părerea mea este că tot ce există mai valoros în literatura română postbelică a fost făcut de optzeciști.

Vorbeam de viitor. Cât despre trecut, care crezi că sunt schimbările importante făcute de „optzeciști"?

Ce întrebare dificilă! Pe timpuri, răspunsul la ea m-ar fi pasionat foarte tare. Acum însă, îți spun foarte sincer, mă cam plictisește. Și nu e vorba despre generația '80, pe care o consider cea mai bună din literatura română de astăzi, ci despre răspunsul la această întrebare.

Cum vezi literatura, și mai ales poezia, în viitorul apropiat?

Nu pot face pronosticuri. Putem să vorbim doar despre ceea ce este. Cele câteva centre ale scriitorilor sunt disputate de București, Brașov și Cluj. Mie mi se pare că viitorul literaturii are o legătură foarte mare și cu viitorul nostru ca oameni. Cum va fi el? Cine ar putea să răspundă la această întrebare?

noiembrie 2001, Chișinău–București

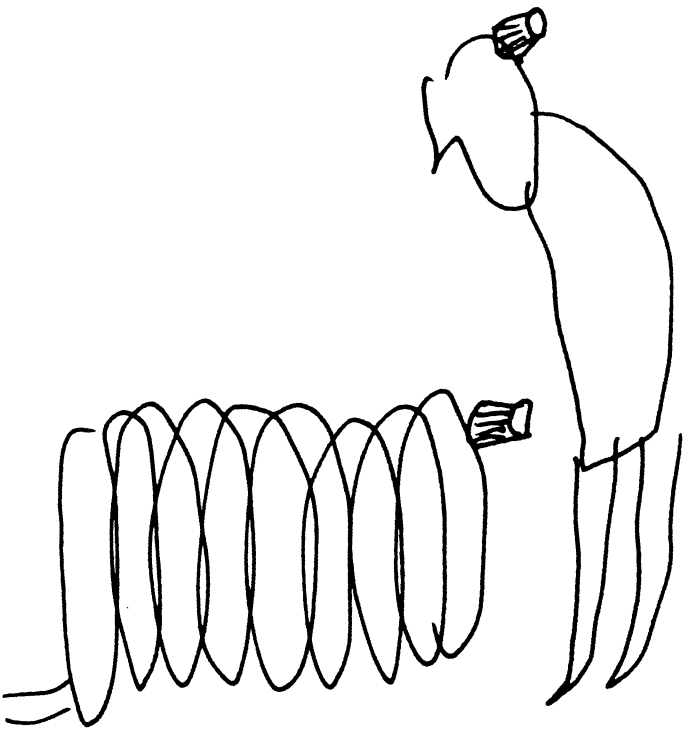

Acum nu mai am nicio îndoială – sunt un om fără patrie,
un lup care umblă singuratic prin grădini

Poet, prozator, eseist, editor, născut în Chișinău (1976), autorul mai multor cărți – *Elefantul promis*, poezie; *Cartea războiului*, poezie; *Peștele pescar (o poveste)*, poezie; *Casa timpului*, poezie; *Iepurii nu mor*, roman; *Nebunul*, roman; *Ortodoxia pentru postmoderniști. Între Freud și Hristos*, eseu; *A iubi înseamnă a ierta*, eseu etc. – cu care a devenit cunoscut și care i-au adus numeroase premii literare. Studii la Iași (Liceul de Artă „O. Băncilă") și la Timișoara (Facultatea de Filosofie, Universitatea de Vest), acum călugărit și cunoscut în mediile religioase ca monahul Savatie.

Membru al Uniunii Scriitorilor și al Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova. Este deținătorul Premiului pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor din Moldova, pentru volumul *Elefantul promis* (1996); pentru același volum a mai obținut Premiul Salonului Național de Carte de la Iași și Premiul pentru debut al Fundației Soros. În 2007 a obținut Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova pentru Eseu cu volumul *Ortodoxia pentru postmoderniști* (Cathisma, 2007). În 2008, două volume, romanul *Nebunul* și, respectiv, *Când pietrele vorbesc* (eseu) au obținut premiul Salonului Internațional de Carte de la Chișinău, oferit de Consiliul Europei, prin reprezentanții săi în teritoriu. Ca poet, este prezent în antologii din SUA, Franța și Germania. În 2005, la invitația scrisă a Patriarhului Teoctist, a făcut parte din Comisia pentru validarea textelor liturgice de pe lângă Sfântul Sinod al BOR, participând la scrierea slujbelor sfinților Grigore Dascălu și Gheorghe de la Cernica. Savatie Baștovoi este unul dintre cei mai citiți autori de limbă română, tirajul cumulat al cărților vândute în perioada 2001-2008 fiind de circa 200 000 de exemplare. Este fondatorul și directorul Editurii Cathisma din București. Din 1998 este frate în mânăstirea Noul Neamț.

Blog: savatie.wordpress.com

Dragă Savatie, când ne-am cunoscut erai un poet foarte tânăr și foarte promițător, cum se zice, pre nume Ștefan Baștovoi, ai debutat cu *Elefantul promis*, care ți-a adus „femei și glorie", vorba cântecului, și mai multe premii, Soros, al Uniunii Scriitorilor, al Târgului de Carte din Iași etc., urmând *Cartea războiului*, un alt volum îndelung comentat de criticii literari și de cititori. Ce-ți mai amintești din acea perioadă, totuși de început?

Poate pare ciudat, dar primul cuvânt care mi-a venit în minte când m-am sforțat să răspund la întrebarea ta a fost „Vietnam". Eu cred că sunt un călugăr care am fost în Vietnam. Uneori tresar când aud că trece pe stradă un tractor sau latră vreun câine din trecutul meu. Pe loc însă îmi dau seama că luptele s-au terminat de mult, că tractorul nu e tanc și câinele nu-mi prevestește nicio tristețe, niciun pericol. Îmi dau seama că mă aflu de fapt în hamacul meu foarte călduț și comod de burghez al spiritului. Chiar așa, fac parte din mica burghezie a spiritului, așa i-aș numi pe călugării de azi. Zic că sunt un burghez din cauză că burghezii, așa cum mi i-a prezentat Patria mea, mi-au părut întotdeauna niște oameni cu orizonturi foarte înguste și cu foarte puține preocupări, nu neapărat minore, ci puține. Și eu am o singură preocupare, stau în camera mea și cioplesc. Ți-aduci aminte de burghezuțul din *Scaunele* lui Eugen Ionescu, care vroia să aducă la el în casă toate personalitățile orașului și căra toată ziua scaune pentru ei. Așa și eu, vreau să chem la mine pe Cineva, dar n-am scaun. Am însă o buturugă în camera mea și cioplesc la ea toată ziua. Cioplesc un scaun pentru Dumnezeu. Îmi lipsește, înțelegi? Când eram mic, auzind de la oamenii mari că pământul se rotește, pândeam noaptea de sub plapumă să văd când se învârtește pământul. Tot așa stau și acum și pândesc, oare când va veni la mine Dumnezeu? Aceasta îmi ia mai tot timpul. Așa că nu prea am ocazia să mă gândesc la trecut. Tot ce mi-a rămas din perioada aceea

seamănă cu niște cuvinte fără legătură dintr-un cântec pe care nu mai ții minte unde l-ai auzit.

Cum ai început să scrii, îți amintești cum erau primele tale texte?

Prima poezie mi-a venit în cap în timp ce țineam oaia pe care o mulgea tatăl meu. Știi că tatăl meu a fost propagandist, propovăduitor de ateism științific. Și nu știu ce mi-a venit mie să-i dedic o poezie, uitându-mă la el cum mulge oaia. Îmi aduc și acum aminte poezia: „Tatăl meu e filozof / Și citește lecții el / Despre Eva și Adam." Eram existențialist de mic, cu adevărat.

După aceea n-am mai scris până în clasa a VIII-a, când am „compus" o epopee. Eu eram fascinat de Coșbuc, mai ales de *Cântecele de vitejie*, pentru că se potriveau cu aspirațiile mele de pionier patriot. Nu știu dacă ți-am mai povestit, dar eu în copilărie făceam multe nebunii. Nu, nu eram genul care dădea cu mingea în geam sau turna cerneală pe scaun, acestea nu-mi plăceau. Dar aveam nebunia de a-mi înscena catastrofele umanității la scară mică. De exemplu, mă băgam iarna în apa din râpă, ca și cum aș fi fost prigonit de nemți, să văd dacă o să mă descurc în caz de război. Așa, odată, am dat foc la un lan de stuf cam de un hectar, ca și cum nemții ne-ar fi aprins holdele Patriei, iar eu trebuia să le salvez, stingându-le cu cămașa. Am mai corupt și alți copii la această faptă și am avut de lucru toată noaptea, că nu-i de glumă să stingi un hectar de stuf. Am ajuns acasă spre dimineață, negru și pârlit, dar cu satisfacția unei mari împliniri. M-am pus în pat, însă nu mă lăsa să adorm fapta măreață pe care am făcut-o. Simțeam că așa ceva trebuie să rămână în istorie. Atunci m-am sculat și am scris „epopeea" *Miroase a ars*, despre un călăreț care, mergând să salveze un sat în flăcări, moare el însuși mistuit de foc. Acestea sunt două poezii de început. Pe urmă m-am dus la Iași și acolo am început să scriu mai mult, dar asta este o poveste mai lungă.

Știu că ai multe amintiri din copilărie, multe dintre ele infiltrate în romanul în lucru, ce întâmplări (pozitive, negative) din acea perioadă te-au marcat, te urmăresc?

Prima mea amintire datează de la un an și vreo patru luni. Tatăl meu înhămase calul la sanie și se pregătea să plece. Eu m-am furișat din spate și m-am cocoțat pe o bârnă. Mă simțeam atât de bărbat, mă pregăteam să pășesc prin această călătorie cu sania în viața oamenilor mari. Tatăl meu

era pădurar pe atunci și trăiam într-o casă din pădure, de acolo nu se vedea nicio altă casă în jur, niciun om. Era pentru prima dată când aș fi coborât în vale, nici nu știam cum e jos, ce se vede dincolo de copacii înalți peste care niciodată nu am putut privi. Mă pregăteam, într-un cuvânt, pentru o expediție, mă duceam să cunosc pământul, lumea. Însă când sania s-a smucit din loc, eu m-am prăbușit pe spate în zăpadă și, până m-am ridicat, sania era departe. Am simțit că nu mai are niciun rost să strig sau să plâng. Atunci, în clipa aceea, am devenit dintr-odată matur și nu cred că am mai evoluat mult de atunci. Când am căzut, m-a izbit în față cerul, nesfârșit și înfricoșător. Pentru câteva clipe, totul a fost un amestec de zăpadă și cer. A fost pentru prima dată când mi-am dat seama de singurătatea în care ne aflăm noi, oamenii. Eram numai eu, zăpada și cerul. Am băgat mâinile în buzunarele de la salopeta mea albastră și am mers încet de tot înapoi în casă. Devenisem un bărbat adevărat, un om matur, pentru că am suportat prima mea înfrângere. Aceasta este amintirea care mi-a marcat într-un fel viața, amintirea pozitivă, zic eu.

Am și o amintire negativă, cum zici. Odată mi-a făcut tatăl meu un bici, iar eu am lovit-o cu el pe mama. Mama a plâns.

Cum ai ajuns în România, la liceul de artă? Ce fel de experiențe ai trăit atunci, cum a fost perioada de adaptare etc.?

Ți-am zis că eram patriot. De aceea am plecat la studii în România, era chiar în toiul mișcării naționaliste de la noi. Credeam că o să descopăr un neam mare, neamul meu. Dar nu a fost așa. Am descoperit un neam fricos și laș, un neam de lingușitori. Neamul meu. Am oscilat pe urmă întotdeauna între adâncurile mele slave, în sens dostoievskian, și această realitate care mă mâhnea. Dar acum nu mă mai frământă apartenența mea etnică și națională. Acum nu mai am nicio îndoială – sunt un om fără patrie, un lup care umblă singuratic prin grădini. În acest sens, creștinismul m-a odihnit, pentru că este religia în care nu există noțiunea de naționalitate. Nu te mira, toată vorbăria despre ortodoxismul înnăscut al poporului român, rus sau grec e scuipătură politică, care pe mine mă scârbește, pentru că lovește în libertatea pe care a adus-o Hristos lumii. Iar eu sunt un îndrăgostit de libertate.

Desigur, a existat o perioadă de adaptare, chiar foarte lungă și anevoioasă. Cel mai greu mi-a fost să mă adaptez la lipsa de sinceritate și de căldură pe care o au românii, dincolo de grămada de formule de politețe și

zâmbete de plastilină, care la noi nu există. În cei patru ani de liceu, pot să spun că m-am format ca o persoană duală. Pe de o parte, eram cel mai ocărât și cel mai batjocorit elev din tot liceul. Mă ocărau directorul, profesoarele, pedagogii. Și asta de fiecare dată când mă vedeau. Mă amenințau că or să mă exmatriculeze pentru că mănânc degeaba banii statului român, chiar am fost și bătut de un pedagog. E drept că eu nu învățam nimic, niciodată nu am avut caiete, nici cărți și eram corigent la toate materiile, în afară de sport și pictură. Nici nu prea veneam pe la școală. Era o fată care îmi imita perfect scrisul și la sfârșit de trimestru îmi făcea ea caiete ca să le arăt profesorilor. Probabil mă iubea, eu însă nu i-am răspuns niciodată. Făceam, într-un cuvânt, nebunii mari de tot, nici n-ar fi decent să dau exemple. N-ați văzut în niciun film despre boemă o minte mai bogată ca a mea în nebunii. Nu degeaba m-au închis la nebuni. Erau însă și mulți care înțelegeau că nebunia mea vine dintr-o revoltă, dintr-o neîmpăcare cu lâncezeala lumii. Aceștia mă iubeau, mulți chiar mă admirau, credeau că-s geniu. Așa am început să trăiesc pentru doi. Pe unul îl ocărau toți, convinși că este debil mental, pe altul îl lăudau marile personalități ale orașului, profesorii universitari pe care îi admirau până și profesoarele care mă chinuiau pe mine. Ele însă au aflat de asta abia după ce am plecat de la liceu.

Apoi ai devenit student la facultatea de Filosofie din Timișoara, erai unul dintre cei mai cunoscuți scriitori tineri, totul mergea ca pe roate, dar deodată... te-ai călugărit... niciun prieten de-al tău n-a putut prevedea așa ceva...

Da, nebuniile mele au culminat cu călugăria. Aceasta a fost cea mai mare nebunie pe care am făcut-o. Când am înțeles că nu este nicio nebunie mai mare pe care ar putea să o facă omul, nu m-am putut abține să nu o fac și pe asta. Să știi că la acest capitol i-am bătut pe umăr și pe Tzara, și pe Salvador Dali. Eu am avut nebunia de a mă dărâma pe mine însumi. Mi-amintesc ce senzație grea am avut când am văzut pentru prima oară un monument de-al lui Lenin trântit în grămada de fiare de la marginea orașului. Parcă mi-aș fi văzut viața aruncată ca pe o hârtie folosită. Trebuia să încep din nou, dar nu știam cum va fi. Așa mă uit acum la scriitorul promițător care era Ștefan Baștovoi, ca la un monument aruncat între hârburi. Poate că ar fi fost și un Nobel în hârburile acelea, dar nu m-am aplecat să-l ridic. Mulți încă mai așteaptă să revin, dar nu am avut niciodată ispita lui Arghezi. Îmi dau seama că nevoia de a mă impune lumii, pe care o aveam, nu venea din

carierism, ci pentru că am crezut că am ceva de spus lumii. Acum, că am descoperit că Altcineva a spus totul, mă odihnesc. Sunt atât de bucuros că Hristos există. Știi, când eram mic, îl iubeam foarte mult pe Lenin și cel mai mare regret al meu era că nu am trăit pe vremea lui, ca să pot fi și eu printre copiii pe care îi mângâia și cu care vorbea. Și suferam, pentru că știam că asta nu se va întâmpla niciodată. Simțeam efectiv că viața mea este un rateu, pentru că nu aveam nici cea mai mică șansă de a-mi îndeplini visul vieții mele, să-l văd pe Lenin. Cu Hristos nu este așa, cu Hristos sunt contemporan. Iată în ce constă toată nebunia mea, să nu mă mai satur să fiu contemporan cu Hristos. Ce-i de mirare că m-am călugărit? Te asigur, oricine, dacă ar ajunge contemporan cu Hristos, s-ar călugări fără nicio ezitare. Am făcut ceea ce era imposibil pentru mine, mi-am salvat viața de la ratare.

Cum îți pare literatura pe care ai scris-o înainte de călugărire?

Nici nu mai țin minte, nu mi-am pus niciodată problema asta. Am uitat că am existat. Mai vine câte cineva și îmi aduce aminte că a existat un poet Ștefan Baștovoi. Am auzit că unii mă și citează când vorbesc de literatura română contemporană, eu însă nu prea mai țin minte ce am scris. Îmi amintesc, dacă fac un efort, câteva titluri, câteva versuri. Am fost un poet prost dacă nu mă țin minte nici măcar eu pe mine, cu cât mai ușor mă vor uita cei care vin după noi.

Ce scrii acum?

Scriu lucruri care pe voi, scriitorii, nu vă interesează. Pentru că nu mai scriu literatură în sensul pe care i-l atribuie critica. De asta nici nu-ți spun ce scriu, ca să nu te plictisesc. În schimb, acum mă simt util oamenilor, am descoperit fericirea comunicării. Îmi apar cărțile în mii de exemplare și de peste tot primesc scrisori pe internet că s-au epuizat. Înseamnă că sunt viu, cuvintele mele nu mai sunt „flori de mucegai", cum aspira Arghezi, sunt vii, oamenii pot să le bea, nu doar să se uite la ele cât sunt de frumoase. Știi, mi-am dat seama că eu sunt omul care preferă să bea apă de izvor din căușul palmelor, nu să pozeze cu o cupă de aur plină cu whisky, dar cu care nu poate să-și potolească setea. Am devenit un fel de jurnalist ortodox, unii cred chiar că sunt eseist. Da, mi-am amintit că lucrez și la o carte care o să vă placă și vouă, se cheamă *Nebunia la Sfinți și la oamenii de artă*. Voi da, totuși, Cezarului ce este al Cezarului. Mi-a scris un editor că vrea să-mi

publice romanul meu despre copilăria sovietică. Așa că va trebui să fac un efort și să mai citesc partea care mi-a rămas, că citesc la el din luna mai și abia am trecut de jumătate, atât de greu îmi vine să citesc opere străine.

Ai făcut, la Chișinău, o revistă ecleziastă, care era scopul ei?

Probabil am vrut să-i fac pe oameni să mai renunțe la prejudecăți, atât pe cei necredincioși, cât și pe credincioși. Am descoperit cât de mulți oameni există, eu credeam că-s mai puțini. Am vrut să comunic că oamenii sunt mulți. Într-adevăr, sunt atât de mulți oameni.

Cum, înspre ce s-a schimbat (s-a schimbat?) viziunea ta „literară"?

Nu s-a schimbat, am rămas la părerea că literatura trebuie să fie bună. Principiile de apreciere însă sunt altele, sunt mai simple. Dacă citesc o carte fără să mă plictisesc, dacă simt în spatele ei un om care intră cu generozitate în viața mea și mi-o schimbă spre bine, înseamnă că am citit o carte bună, am cunoscut un om, am mai trăit o viață. Altfel de cărți nici nu mai citesc. Dacă, după primele rânduri, simt că țin în mână o carte proastă, niciodată nu mai încerc să mă conving că ar fi bună, chiar dacă mi-ar lăuda-o toți criticii din lume. Prefer să mă rog decât să citesc. Întotdeauna am fost un cititor enervant, nu doresc nici unui scriitor mediocru un cititor ca mine, nu fac nicio concesie.

Cum îți pare viața literară din... mânăstire (mânăstiri)?

N-am descoperit nicio viață literară în mânăstiri, de altfel poate nici nu este treaba mânăstirilor să facă literatură. Nu zic că n-am văzut pe cei care scriu prin mânăstiri, dar numai că n-am văzut viață literară. Sunt foarte puțini scriitorii creștini contemporani care au talent scriitoricesc. Din toți cei pe care îi laudă lumea, văd că limba română nu are chiar nici unul. Adică oameni care să exprime un destin, dincolo de cuvinte. Românii, de altfel ca și grecii, nu au putere să sensibilizeze, nu au viață în cuvinte. Rușii sunt cei care sunt foarte plastici și foarte expresivi atunci când povestesc despre Hristos. Ei știu să-ți prezinte un Hristos care dă năvală în viața ta. Aceasta nu se poate face și fără ceva talent la scris. Nu este, desigur, o literatură în sensul tehnic al cuvântului, dar este o artă a comunicării. Deși pentru mine, ți-am zis, forța de a te impune ca destin, de a comunica o viziune și mai ales de a mai și convinge este expresia cea mai sigură a valorii. Știi și tu că cei mai mulți autori s-au folosit și de viața lor, nu numai de

mijloacele literare, pentru a putea spune ce au avut de spus. Închipuie-ți un Rimbaud la 60 de ani, oferind autografe după înmânarea premiului Nobel și vei vedea că poeziile lui nu mai au aceeași putere. Așa că literatura e mai mult decât ea însăși, ea poate fi viața unui om sau poate fi nimic.

Cum îți pare literatura scrisă de tineri?

Nu citesc literatură profană. Totuși, când mă întâlnesc cu vreun prieten scriitor și văd cu câtă încântare îmi dă să citesc câte vreo nouă apariție literară, îmi arunc privirea, ca să nu-l mâhnesc. Cu părere de rău, de fiecare dată descopăr aceeași sărăcie existențială și tehnică. Îi simt pe toți de parcă ar încerca să cânte sub apă. Chiar dacă spun acolo niște cuvinte concrete, deasupra ajung numai niște bulbuci, nu deslușesc ce vor să spună și mă doare enorm această neputință, pentru că sunt prietenii mei.

Care sunt așteptările tale în legătură cu scriitorii care vin? Ce aștepți de la scriitorii foarte tineri?

Ultimele două secole ale omenirii se află sub semnul literaturii. Pot spune că literele au dictat istoria, au născut istoria. Nu pot spune că au născut ceva bun. Mă gândesc la Nietzsche și fascism, la Marx și comunism, la Freud și pansexualism, la existențialiștii care au făcut apologia sinuciderii. Dar nu mă refer doar la manifestele politice. Aceeași putere au avut și manifestele literare, estetice. De exemplu estetica urâtului și a distrugerii, decadentismul, începând de la simboliști și expresioniști, până la suprarealismul dezumanizant, fragmentarismul care a transformat viața noastră în niște cioburi dintr-o ecuație atât de rece. Oamenii au devenit spectatorii propriei vieți, nu o mai trăiesc, se uită la ea. Totul e atât de abstract, atât de livresc. Aș vrea să se restabilească comunicarea dintre oameni. Să nu mai fugă nimeni de celălalt, să fugă numai unii spre alții. Să se nască niște bin ladeni care să dea cu avioanele în turnurile atât de semețe ale „plăcerii aristocratice de a displăcea" cu care se fălea Baudelaire.

Chișinău, ianuarie 2002

BANCA SOCIALĂ
CASINO ALTRUIST

E bine uneori să nu cunoști oamenii până la capăt, dar totul ar părea atunci atât de frumos! Mai ales că în România se zâmbește mult (și) pe stradă

Debut în 2002 cu *Pizdeț* (roman), *Oedip regele mamei lui Freud* (poezie) și *Ruperea* (teatru). A mai publicat *LETOPIZDEȚ. Cactuși albi pentru iubita mea* (Editura IDEA Design & Print, 2004), *ecstasy* (poezie, Editura Pontica, București, 2005), *TU*, împreună cu Mihail Vakulovski (Biblioteca de Poezie, București, 2002), *Bong* (Editura Polirom, Iași, 2007) și *157 de trepte spre iad sau Salvați-mă la Roșia Montană* (Editura Cartier, 2009).

Născut în 1978 în URSS. Studii la Universitatea de Stat din Moldova (Chișinău), absolvent al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, Facultatea de Litere. A publicat eseuri, proză, poezie și critică literară în majoritatea revistelor culturale din România. Prezent în antologii din România, Republica Moldova și din străinătate. Redactor fondator al revistei web *Tiuk!* (tiuk.reea.net). Fondatorul cenaKLU-lui KLU. Traducător din literatura rusă. Piesele sale de teatru s-au tradus în engleză și germană și au intrat în antologii din străinătate, unde s-au și pus în scenă. A fost redactor-șef la revista de atitudine culturală *Stare de urgență*, scenarist la două emisiuni de mare succes din Republica Moldova, editorialist la revista *Timpul*.

Blog: vklvsk.blogspot.com

Sandu, deşi scrii şi publici în cele mai prestigioase reviste culturale, de foarte mult timp (cu toate că ieri ai împlinit abia 24 de ani), debutul tău în volum(e) a venit abia săptămâna trecută – însă ce debut! –, cu roman (*Pizdeţ*), poezie (*Oedip regele mamei lui Freud*) şi teatru (*Ruperea*). Cum şi de ce s-a întâmplat să debutezi editorial după atâţia ani de activitate culturală şi cum e să debutezi, în aceeaşi săptămână, cu trei cărţi deodată, cărţi din genuri literare atât de diferite?

Am spus de mai multe ori: memoria falsifică. Voi încerca, fără să exagerez, să-ţi răspund în culorile pe care le-am simţit atunci. N-am debutat mai înainte fiindcă nimeni nu a vrut să mă publice în volum – nu le convenea ceea ce scriam eu; fiindcă mai târziu mi se făcuse silă să car manuscrisele după mine pe la edituri; fiindcă, atunci când vreun volum era aproape gata pentru a fi editat, întotdeauna intervenea vreo surpriză ş.a.m.d. Un volum de poezie (*Ecstasy – Lauri pentru cap mort*) stă de trei ani la Editura Paralela 45, deşi e anunţat în catalog în fiecare an.

Încă un volum, *Soldaţi români în Afganistan*, construit din două părţi, aceea de interviuri cu veteranii războiului din Afganistan fiind de-a dreptul şocantă, stă la Editura Aula, deşi era gata, depus la editură, cu contract semnat, acum expirat etc., înainte, cu mult înainte de 11 septembrie. Nimeni nu se aştepta că editorul va scăpa momentul să-l publice în septembrie, când toată lumea era mai mult decât interesată de ce se întâmpla în Afganistan, fiind vorba de o carte căreia i s-a făcut reclamă în *Braşoveanul*, *Clujeanul*, *Orădeanul*, *Arădeanul*, în care am publicat, pe pagini întregi, fotografii şi texte documentare, volum anunţat şi acolo, la rugămintea editorului, ca fiind „în curs de apariţie".

Această carte mi-a fost cerută, atunci, în Franţa, de către Bernard Noel, cu care m-am întâlnit la zilele fundaţiei Tranzit, la Cluj... Am zis că i-o trimit imediat după ce apare aici...

E mișto să debutezi așa, dar și un pic obositor. E ca și cum ai ieși la pensie. *Oedip...* trebuia să apară în 1997, deci în secolul-mileniul trecut, apoi anul trecut, acum am s-o citesc ca pe o carte aproape străină, cu nostalgia timpului în care a fost scrisă, deși a fost un timp groaznic, asemănător cu cel despre care scrie Dudu în prefața din *Salvați Bostonul.* Practic, aceste cărți m-au salvat de la sinucidere, au fost scrise în momente în care nu aveam încredere în mine, când eram foarte iritat că trebuie să mă suport, că trebuie să suport să trăiesc în Europa de Est, ceea ce și acum mi se pare iritant. Prietenii, în primul rând tu și Laura, apoi scrisul, m-au ajutat să trec peste. Acum mi se pare grețoasă și ideea de sinucidere. De fapt, *Oedip...* trebuia să apară când aveam 16 ani, atunci a fost scrisă. Am dat-o la concursul de debut al editurii Arc din Chișinău. Mi s-a spus că am pierdut concursul din cauza unui singur vot. Concluzia juriului care s-a pronunțat împotriva editării a fost – „să te mai coci". Când te gândești că îmi spuneau asta niște oameni deja putrezi, care în momentul coacerii lor scriau poezii despre V.I. Lenin, moldoveni și partid, adică amicul Em. Galaicu-Păun (care inițial mi-a zis să depun manuscrisul, că n-are pe cine alege), A. Suceveanu și E. Lungu, – așa că Vasile Gârneț degeaba încerca să-i convingă. Pentru mine conta foarte mult să debutez atunci. Ziceam că mă las de literatură la 20 de ani, cel târziu, dacă nu se va întâmpla să debutez până atunci.

Cu *Ruperea* a fost o surpriză foarte plăcută. A fost editată imediat după scriere. Datorită lui un cristian, la editura lui underground. Urăsc să mi se adune manuscrisele în sertar, nu te poți bucura la fel când îți apare o carte care ți-a mucegăit în cutii sau sertare.

Volumele mele de debut sunt scrise în genuri diferite fiindcă sunt scrise în etape, stări și locuri diferite. Asta contează foarte mult pentru mine.

Tot acum ai lansat, la Cluj, unde ești student, un cenaclu-club, CenaKLU KLU, devenit instantaneu temă de discuție, ca să zic așa, pentru ziariști, care n-au pierdut ocazia și au umplut pagini întregi despre KLU. Ce le-a trezit astfel interesul?

KLU e mai degrabă o mișcare decât un cenaclu. E o mișcare contraculturală, care nu recunoaște canoanele oficiale și o bună parte a sistemului. Suntem tineri, avem gusturile noastre pe care nu ni le lăsăm la împuțit alături de hoiturile trecutului cultural–social–politic ș.a.m.d. Noi vrem și cerem ceea ce ni se pare firesc și normal. Adică : legalizarea marijuanei, legalizarea prostituției, a permisului de port-armă, dispariția granița dintre

Republica Moldova și România, dispariția armatei obligatorii și, pe viitor, a buletinelor de identitate, pedepsirea oricărui tip de cenzură. Aceste lucruri i-au interesat pe ziariști, deși sunt chestii la care se gândește fiecare tânăr. De altfel, și celelalte, cele din al doilea manifest KLU, cel literar, li s-au părut clare, după cum au spus și au scris.

KLU e o combinație de literatură (directă, spontană, începând de la textele din muzică până la inscripțiile din WC-urile publice), muzică, grafică, pictură, performance, instalații. La KLU au avut concerte Luna Amară și Mircea Onofrei (Gangster's Band) și au citit proză, poezie și teatru mai mulți tineri din Cluj, Chișinău, București etc. Au expus lucrări Cosmin Mașca, Mao Tzau, Mihai Mateiu și Mihai Racaru. Invitatul permanent al cenaclului e Gheorghe Perian care, din cauza navetei, e prezent mai mult spiritual. KLU e organizat de revista web *Tiuk!* (tiuk.reea.net), de Fundația Tranzit și de prietenii noștri de la Luna Amară.

Primele întâlniri s-au întâmplat într-un loc foarte fain, la Casa Tranzit...

Doamna Csilla Konczi, directoarea fundației, a avut bunăvoința să ne găzduiască acolo. Nu aș fi vrut să ne întâlnim la facultate, unde domnește o atmosferă de plină putrefacție. KLU a început demult, dar nu avea legătură cu publicul. Exista în întâlnirile noastre cu Baștovoi, Fruntașu, Crudu, Serj Țurcanu, Doru Cimpoi, la Chișinău sau la București. KLU e ceva spontan, sper că va exista și la Brașov, București, Chișinău sau în oricare altă parte. Numai să avem noi chef. Acum avem.

Cum și pe la ce vârstă ai început să scrii și, dacă îți amintești, de ce?

Am început să scriu devreme. Datorită tatălui meu. El mi-a sugerat, subtil, că scriitorii sunt un fel de supraoameni. Tatăl meu nu a avut până acum cărți publicate, asta doar din cauza regimului, și a vrut ca măcar noi să facem lucrul pe care el a fost împiedicat să-l ducă până la capăt. Degeaba scrii dacă nu publici, dacă cineva nu se bucură sau nu se îngândurează la cele spuse de tine. Cărțile noastre sunt cărțile lui. Probabil că el se bucură mai mult decât noi când miroase paginile proaspăt ieșite de la tipografie.

Dar am fost parțial conștient ce e literatura și de ce scriu abia când am scris *Oedip...*, adică pe la 16 ani. Literatura nu se învață din cărți, ci de la viață. E greșeala fundamentală a hipidioților de optzeciști, acum în vog(m)ă, deși nu mai pot scrie nimic după căderea sistemului. Căci hipidioți sunt, majoritatea. Cei din vârful canonului oficial. Literatura adevărată va

începe odată cu noi, sunt sigur. De fapt, va începe să fie conștientizată, că ea există pe bannerele de pe stadioane, pe graffiti, în textele din muzică, ea e peste tot. Chiar și în cărți.

Cine nu mă crede să-i citească pe Federman, pe Henry Miller, pe mine și pe cei care scriu (la) KLU!

De ce ai hotărât să vii la studii în România, după câțiva ani de filologie la Chișinău, și s-a suprapus România din mintea ta de atunci cu aceea pe care o cunoști, atât de bine, acum?

Sigur că nu. România a fost pentru mine un vis, cum e, pentru mulți, America. Și am ajuns într-o țară la fel de dezvoltată ca și Republica Moldova, doar că aici se editează mai multe cărți, majoritatea, de altfel, inutile, sunt mai scumpe țigările, nu-ți poți găsi un serviciu normal fără „mafie" și, dacă fumezi un *joint*, te bagă la pârnaie la un loc cu criminalii. În Moldova, cel puțin, vezi foarte ușor cine e „capitalist" și cine e „comunist", aici fiecare activist crede că a descoperit legile economiei de piață. Basarabenii se cară în România și la Moscova, iar românii se cară în Ungaria, și până la urmă toți ne vom căra în Olanda sau în Cuba.

Despre profi, mai ales cei universitari, care au un loc destul de important în romanul tău... Parcă aș mai fi vrut să te întreb ceva despre ei, dar, amintindu-mi de roman, cred că ai înțeles despre ce e vorba... A contat, pentru ei, că ești basarabean, e reală imaginea studenților basarabeni despre profesorii români, că-s cam bădărani, cam paranoici?

Această imagine e sută la sută adevărată și nu e numai a studenților basarabeni. Pot să spun că am mai mulți prieteni români decât basarabeni și toți sunt de aceeași părere. Majoritatea profesorilor sunt niște lingăi care, când au prins ceva putere, se vor dictatori. Sunt tâmpiți, fiindcă au fost aleși să rămână la universitate de niște șobolani ca și ei, care își căutau discipoli mai proști, nu cumva să fie depășiți. Dar despre universitate va fi următorul manifest KLU...

Pentru profi, faptul că sunt basarabean a însemnat direct că sunt un cretin, un imbecil care nu e în stare să facă nimic. Așa sunt primiți în universități toți basarabenii. Bine că măcar generațiile trecute au băgat frica în ei. Un prieten, Vasile Ernu, când era întrebat dacă e basarabean, le spunea că e evreu din Odessa. Atunci ăștia nu mai știau cum să-l catalogheze. Dacă le-aș răspunde și eu așa, nu ar fi tocmai fals.

Și poezia și, mai ales, manifestele, dar și proza ta sunt foarte implicate social. Crezi că scriitorii tineri nu mai cred deloc în arta pentru artă?

Poți crea artă pentru artă atunci când ești pe deplin liniștit din punct de vedere social. Cum eu vreau să mă angajez ca vânzător de țigări sau de papuci și nu reușesc acest lucru, cum sunt exmatriculat și mai trebuie să și mulțumesc pentru asta, cum adevărul în România e sinonim cu nebunia, cum zilnic văd-aud-citesc știri doar cu crime la TV, în ziare și la radio, - cum pot să cred în artă pentru artă? Deși e ceva frumos, ca soarele căzându-ți ca o omletă în tigaie și bla, bla-bla-blea. Ar fi fals. Deși trebuie să recunosc că am scris poezie pentru poezie, proză pentru proză, dar de ele n-a avut nevoie nimeni. Deci, nici tinerii scriitori nu prea cred în artă pentru artă. Ceea ce scriu eu e foarte social, așa cum și graffiti, și etichetele prețurilor (care se schimbă continuu) ș.a. sunt la fel de sociale.

În afară de proză, poezie, teatru, scrii, de mai multă vreme, și critică literară. Cum se împacă, în stiloul tău de tânăr scriitor, toate astea? Ce reviste citești, care ți se par mai interesante? La ce revistă ți-ar plăcea să lucrezi?

Se împacă bine. Sunt anumite momente din viață care te fac să scrii poezie, altele - proză, altele - teatru, restul e critică. Uneori e bine să le combini. Scriu și critică fiindcă vreau să-mi dau seama singur ce e cu celelalte, nu să aștept încurajarea sau negarea „cunoscătorilor", așa cum fac majoritatea care scriu „din talent", care nu știu bine ce le-a ieșit.

Citesc mai multe reviste, dar nu chiar periodic. Uneori citesc cu mare plăcere o revistă descoperită într-o ladă cu ziare vechi, alteori îmi odihnesc ochii pe cotidiane sau pe *Hustler*, *Playboy*, pe care le colecționează un prieten. Revistele pe care le citesc sunt cam acestea: *Apostrof*, *Contrafort*, *Vatra*, *Tiuk!*, *Viața românească*, *Arca*, *Interval*, *Familia*, *Orizont*, *Timpul*, *Fracturi*, *Echinox*, *România literară*. Nu pot să mă laud că le citesc integral și număr de număr.

Fiindcă o parte din ele sunt și greu de găsit din cauza difuzării proaste. Integral citesc doar *Tiuk!-ul*, la care și lucrez de plăcere! Aș lucra, practic, la oricare dintre revistele pomenite. Dar în special mi-ar plăcea să lucrez la *Academia Cațavencu* și la *Plai cu boi*.

Despre maeștri, dacă ai avut așa ceva. Ce scriitori ți-au plăcut foarte tare și, poate, te-au marcat? Există scriitori unanim recunoscuți, cum ar fi,

să zicem, Proust, care să nu-ți placă deloc? Ce scriitori români crezi că nu trebuie să lipsească din bibliografia unui tânăr?

Tata mi-a fost și-mi mai este maestru. Apoi fratele mai mare, care m-a ajutat să trec direct peste vârstele nasoale ale scrisului, care mi-a indicat anumite direcții din ceea ce scriam ca fiind false sau... Un mare maestru ar mai fi Dumnezeu, dacă există așa ceva, care a făcut toate lucrurile așa de frumoase și de încâlcite, că doar el le poate descâlci. În rest, fiecare prieten mi-e un fel de maestru. Nu contează dacă el scrie sau nu. Învăț să scriu și să exist de la multă lume: de la băieți de cartier, de la oameni care au stat pe muchia cuțitului – veterani ai războaielor din Afganistan și Transnistria, de la băieți care au fost împinși să fure în Occident, de la drogați, de la mama, de la iubită, de la nebuni, de la bunicul care nu vorbea de anumite perioade din viața sa, de la bunicul care a murit înainte de nașterea mea, de la editori (în special de la Mușina), de la golul ce se deschide uneori în mine și pe care trebuie să-l acopăr cu ceva, ca pe o saltea ruptă în mijloc. Mao să-mi fie martor. Întrebarea ta despre scriitorii unanim recunoscuți, dar care nu-mi plac mie, conține și răspunsul – Proust. Ar mai fi mulți, dar nu mă deranjează asta deloc: să le fie țărâna ușoară.

Nu am fost și sper că nu mă voi seniliza niciodată ca să fiu categoric în ceea ce privește o bibliografie obligatorie. Așa ceva pur și simplu nu există. Să-și facă fiecare o bibliografie! Din bibliografia mea românească nu pot lipsi Creangă, Urmuz, Ionesco, ar fi timpul să-l mai citesc pe Goma. Și pe alții mai tineri.

Mă interesează foarte mult ce te-a învățat Mușina, că pe mine „m-a învățat" un singur lucru: că nu trebuie să ai încredere în nimeni (prin exemplu foarte personal, iar eu, totuși, nu sunt paranoic) și că s-a săturat să aibă totdeauna dreptate, iaca... Că cu Dumnezeu m-am prins...

M-a „învățat" cum se iscălește un contract de editare a cărții, cum tu, ca autor, nu mai contezi dup-aia, cum e să vii din Moldova ca să lucrezi pe 500 de mii pe lună, apoi cu 250 (acum, în 2002)... Oricum, tinerii în ziua de azi nu mai sunt recunoscători! M-a învățat și alte lucruri bune, dar atunci nu-l cunoșteam în ipostaza lui de la parter. E bine uneori să nu cunoști oamenii până la capăt (au prea multă dreptate, ce ne facem cu ea?) – dar totul ar părea atunci atât de frumos! Mai ales că în România se zâmbește mult (și) pe stradă.

Cum îţi pare viaţa literară românească, actuală? Ce-ţi place şi ce nu-ţi place în acest cerc, al literaţilor? Prin ce se deosebeşte, din câte ai observat, viaţa literară la Cluj, Bucureşti, Chişinău?

Mi se pare oribilă, dezechilibrată, ca, de altfel, tot „sistemul" din România. Nu-mi place nimic în cercul literaţilor. Mi-e ruşine când cineva mă prezintă ca scriitor. Nu din cauza că nu-mi place ce fac, ci pentru că eu nu mă consider unul de-al lor, din lumea murdară a scriitorilor, de aici şi din Republica Moldova. Nu întâmplător, când cineva vrea să te facă nebun, îţi zice pur şi simplu poet. Şi cum tot românul s-a născut poet...

Cum o carte ca *Anii nebuni ai socialismului* de Ştefania & T.T. Coşovei poate să rămână neobservată? Oare nu din cauza că îi cam rade pe optzeciști, și nu numai? Și alta, de exemplu jurnalul lui Cărtărescu, un volum catastrofal, să fie atât de mediatizat ș.a.m.d., de zici că Lenin a mai lansat o carte. Nu am nimic cu optzeciștii, mă enervează că regulile aberante ale jocului de dinainte de '89 au rămas la fel, că au fost la putere șaizeciștii, apoi șaptezeciștii și acum, normal, optzeciștii. Așa s-a dus generația '80 de râpă.

Viața literară din aceste orașe nu se deosebește cu mai nimic. Doar că fiecare e cu scara lui valorică aberantă. De exemplu, Gheorghe Perian nu e prea băgat în seamă prin Cluj, deși e profesor acolo, în schimb „zei" sunt niște scriitorași de care nimeni n-a auzit în altă parte.

În Chișinău vin *poeți* ce sunt prezentați ca fiind foarte importanți în țară, dar care, de fapt... Peste tot e o luptă scârboasă pentru teritoriu, așa, ca la șobolani.

Eşti tipul scriitorului mereu în acţiune, care scrie mult. Deşi au cam trecut anii glorioşi ai socialismului, ai un „sertar" „tobă de carte". Şi la ce lucrezi acum, deci?

Lucrez în continuare la câteva volume începute demult. Unul e de proză (scurtă / roman) și e aproape cu totul diferit de *Pizdeț*. Apoi vreau să mai fac o carte despre / cu oameni obligați să fure, în Occident, apoi vine *Poezia rock*, apoi alt roman despre care știu și eu foarte puțin.

Scriind, cu încetul mă las de scris, dacă nu e cumva amăgirea fumătorului. Între timp aș vrea să-mi bucur părinții – să termin dracului odată facultatea. Că încep deja să cred că a fi student e o profesie. Mai departe habar n-am ce-am să fac. Poate am să intru-n NATO!

Cum îți pare literatura scrisă de tineri, acum? Ce scriitori tineri îți par mai interesanți?

Mi se pare că tinerii au o direcție bună în literatură. Dacă acum câțiva ani „postmodernism", „Cărtărescu", „Mușina", „optzecism" erau niște termeni sacri, dacă cineva nu era de acord cu părerea generală era considerat nebun, acum tinerii încep „să vorbească", să spună ceea ce cred cu adevărat, de asta suntem cu toții „niște nebuni". *Comandoul* de la Chișinău, care mi se pare și acum cel mai tare grup de tineri scriitori (Fruntașu, tu, Baștovoi, Crudu), cam așa a pățit. Pentru un poem din *Vatra*, Fruntașu a fost înjurat vreun an, despre tine nu e frumos să zic aici..., Baștovoi e clar „sisi, altfel cum să te călugărești de bună voie", iar despre Dudu ce să mai vorbim ?, el a devenit simbolul anumitor lucruri, despre care „lumea bună" aproape că nici nu mai vorbește, ci doar forțează un zâmbet frumos.

Tinerii mi se par pe calea cea bună, să-i dea Domnul lui Paul Goma sănătate, că îl aducem noi înapoi. Sau mergem cu toții la el. În afară de *comando*, mi se par (foarte) interesanți, cum zici tu, niște tineri scriitori din Cluj, de care am fost surprins, deși ne cunoșteam de ceva vreme. Ei scriau doar de plăcere, având o anumită iritație față de „mecanismul" literar românesc. Sunt Cosmin Mașca, Mihai Mateiu (ambii sunt și pictori), Laura Francisca Marcu – un Urmuz combinat cu Daniil Harms, dacă vă imaginați așa ceva. După ce i-am adus la KLU, sper ca lucrurile să se normalizeze. Îmi mai plac Ștefan Manasia, Nicoleta Cliveț, Ianuș, Sandu Eftodi, Ruxandra Novac, Eva Negru, Pavel Păduraru (sper că s-a dezalcoolizat), Cristian Sîrbu (sper să fie viu), Doina Postolachi (sper...), mulți autori anonimi de graffiti, băieții de la Luna Amară, de la Paraziții și de la Metadon, care au niște texte „superbe", ca să-l parafrazez pe Mircea (Onofrei) ș.a. Sigur că sunt mult mai mulți tineri buni. Cred că acum s-ar putea scoate o antologie a tinerilor scriitori care ar fi cu mult deasupra antologiei optzeciste a lui Mușina. Dacă cineva crede că fac glume proaste, acum, să devină sponsor și fac eu antologia.

aprilie 2002, Cluj

CONFLICT
INGHETST

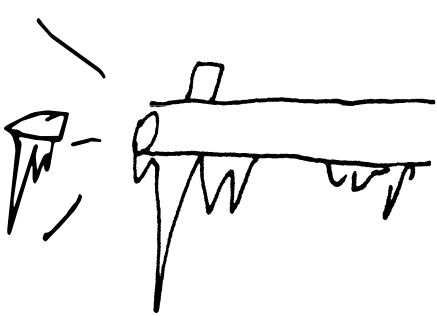

Semnificația este o chestiune în care instanța
față de care răspunzi ești tu însuți

Născut în 1971. Absolvent în 1996 al Facultății de Filosofie a Universității „Al.I. Cuza" Iași. În 1997 absolvă masteratul de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj. Din 1998 este doctorand al Facultății de Filosofie din Cluj. În 1997 devine fondatorul și redactorul revistei *Philosophy&Stuff*.

În perioada 1997-1999 este managerul Fundației Tranzit. Coordonator și Director executiv al Fundației IDEA, de care aparțin Editura IDEA și revista de artă contemporană *Balkon*. Autorul cărții *Născut în URSS* (Editura Polirom, 2006), volum dublu recompensat cu Premiul pentru Debut, de către Uniunea Scriitorilor din România și de *România literară*, tradus în Rusia, Italia, Spania, Bulgaria și Ungaria. Al doilea volum al scriitorului, *Ultimii eretici ai Imperiului* (Editura Polirom, 2009) a fost tradus la prestigioasa editură rusească Ad Marginem.

Site : ernu.ro

Vasile, toată lumea care te cunoaşte te ştie ca pe un om activ, care mereu a încercat să facă, să schimbe ceva. În prezent, deşi încă foarte tânăr (un, nu-i aşa, mare defect), eşti director executiv al Fundaţiei IDEA, de care ţin Editura IDEA şi revista *Balkon* şi altele, toate de lux, nu „doar" de calitate! Acum, ca să se oftice mulţi prieteni comuni – dar nu numai –, ar trebui să te întreb cum ai reuşit, că doar ai reuşit, nu?

Mă rog, nu mă mai simt nici eu aşa tânăr. Iar chestia cu „ai reuşit" mi se pare hollywoodiană. Nu-mi place omul-star, omul-vedetă. Intelectualul-vedetă, funcţionarul-vedetă mi se par modele care comportă un mare risc. Acest model e preocupat de construcţia aparenţei, a faţadei. Lucrurile trebuie să fie frumos poleite. E ca în reclama cu tampoane. Ştim cu toţii că povestea e nasoală rău, mai ales femeile ştiu acest lucru, adică cel în cauză, însă mimăm fericirea, perfecţiunea etc.

Pentru mine, lucrurile au importanţă doar la nivel de semnificaţie. Nu mă interesează aparenţele, şi asta nu înseamnă că nu utilizez aceste mecanisme ale aparenţelor, ci că mă preocupă în mod special sensul lucrurilor în care sunt implicat. A fi mulţumit de ceea ce faci înseamnă a fi mulţumit de sensul lucrurilor realizate. Nu contează cine eşti, ci cum eşti şi care e sensul pe care-l dai la ce eşti şi la ce faci. Cum e posibil acest lucru? Pentru mine a fost importantă povestea rabinului care m-a învăţat că nu contează atât de mult cine eşti, ci unde te plasezi.

În grila de interpretare de mai sus, asta înseamnă să te plasezi în locul şi lângă oamenii care utilizează acelaşi etalon de utilizare a semnificaţiei (sau unul apropiat) pe care îl ai şi tu. Sau utilizează un sens care te poate ajuta să te dezvolţi şi să te realizezi. Ca element al unui mecanism, poţi fi înlocuit oricând şi oriunde. Însă, când lucrezi cu o entitate precum sensul, nu poţi fi înlocuit niciodată. De ce? Fiindcă semnificaţia este o chestiune în care instanţa faţă de care răspunzi eşti tu însuţi. Mă rog, în caz că eşti un om

religios, mai este una care se cheamă Dumnezeu. Așa că tu nu te poți înlocui pe tine însuți.

Cum ai ajuns la Iași și ce ai făcut până atunci, că mulți „știu" că ești evreu din Odessa? Dar la Cluj? Te oprești aici?..

Da, e puțin hazliu... povestea cu originile e legată întotdeauna de un anumit demers de mistificare. Originile sunt un construct ca, de fapt, toată viața noastră. Însă chestia originilor are ceva special din simplul motiv că putem interveni retrospectiv și putem modifica ceea ce numim *realitate*. Noi memorăm acea *realitate* selectiv și o prezentăm având anumite intenții. Ținând cont de această posibilitate, mie îmi place să speculez acest lucru. Oamenilor e bine de multe ori să le prezinți ceea ce le-ar plăcea să audă sau să le prezinți lucruri care-i intrigă ori altceva decât sunt obișnuiți să audă. Eu am ales această strategie pornind de la o observație elementară: românii, în marea lor parte, sunt lipsiți de o gândire critică și împart lucrurile în *pro* și *contra*. Iar a spune că aparții unei anumite categorii, în mintea lor existând un etalon prestabilit, înseamnă să-ți complici viața. Poți fi supraapreciat sau subapreciat, gen: moldovenii sunt neserioși, iar ardelenii serioși. Eu am stat în ambele regiuni și am văzut la fel de mulți „neserioși" și „serioși". Am ales trucul cu „evreul de la Odessa" care, fie vorba între noi, are mult adevăr, pentru că această chestie nu spune românului multe lucruri. Această specie nu poate fi categorisită ușor și asta presupune că ai șanse să fii apreciat efectiv pentru ceea ce ești, plus că are un iz exotic care impune o anumită distanță, iar distanța protejează. Dar ajunge cu această poveste.

Deci... Iașiul. Am intrat la filosofie aici în 1990, fiind un *sovieticus* revoltat. Ani frumoși, dezamăgiri multe. Eu eram un produs sovietic format în perioada *perestroika*, lucru de care am fost și sunt mulțumit. Am fost întotdeauna adeptul acelor proceduri pe care le-am numit *valorificarea dezavantajelor*. *Avantaj, dezavantaj* sunt doar diverse unghiuri ale unor situații, adică ceea ce este dezavantaj dintr-un anumit punct de vedere poate fi un mare avantaj din alt punct de vedere. În acest sens, ceea ce avem moștenit prin diverse conjuncturi devine *avantaj* sau *dezavantaj* doar în dependență de modul în care utilizăm datele problemei. Așa că ceea ce numesc unii *greaua moștenire a comunismului* poate fi transformat într-o marfă la fel de bună ca *buna moștenire a capitalismului*. De fapt, fie vorba între noi, între cele două nu există o diferență esențială, ci numai una de nuanță. Așa cum,

aici fac o afirmație ceva mai gravă, nu există diferență esențială între comunist și disident. Acest lucru trebuie argumentat mai pe larg și nu e cazul aici. Revenind de unde am pornit... am încercat întotdeauna să valorific experiența, cunoștințele și chiar deprinderile spațiului din care veneam. Firește, ele se transformau în altceva, fiindcă aveau nevoie de adaptare la context, iar adaptarea la context presupune o preluare de noi informații, de căpătare a unor noi experiențe etc. Iașiul a fost o perioadă de adaptare, deseori destul de confuză pentru mine, însă cu întâlniri foarte importante. Țin la acest oraș destul de mult sau mai degrabă la unii oameni pe care i-am întâlnit acolo.

La Cluj am venit necunoscând pe nimeni și am luat-o de la zero. Am vrut la acea vârstă să schimb locul și contextul. Acum, Clujul nu e un oraș prea interesant pentru mine. Am făcut un master și trag de coadă un doctorat care nu mă mai interesează. Însă aici am întâlnit oameni cu care am reușit să fac lucruri în care m-am regăsit și cred. Și tot aici mi-am descoperit aptitudinile manageriale. Cu prietenii am pus pe picioare o revistă precum *Philosophy & Stuff*, am realizat multe la Fundația Tranzit și acum sunt implicat până peste cap la IDEA. Stai acolo unde poți face lucruri în care te regăsești. Adică la Cluj sunt în *deplasare* (pentru tine – „comandirovka"), unde am ceva de rezolvat. Dacă povestea se va termina, voi pleca în altă parte în *deplasare*. Nu sunt legat de geografie și apartenențe. Însă în principiu sunt destul de loial față de o poveste în care mă implic și în general îmi cam ard corăbiile.

În perioada clujeană ai făcut, împreună cu alți prieteni, o altfel de revistă de filosofie, pre numele ei *Philosophy & Stuff*. Cu toate că era o revistă foarte căutată, ea... a dispărut. Cum apare o revistă și cum, deși demonstrează că e o revistă foarte faină, originală, unică și deosebit de necesară, dispare?

Cred că această revistă, și nu exagerez deloc, a fost unul din cele mai importante fenomene culturale din România perioadei respective. Dacă s-ar fi putut extinde și permanentiza, ar fi devenit chiar un *fenomen*.

A apărut printr-o întâmplare. Eu terminam masterul (1997) și am cunoscut o gașcă de studenți de la filosofie care erau prin anul trei, cu o minte brici, revoltați, așa cum le stă bine unor studenți, și foarte creativi. Ei – (Ovidiu Țichindeleanu, Alexandru Polgár, Vitalie Condrațchi, Cristian Pralea, Cristian Branea, Gilbert Danco, iar mai târziu Sebastian Big și doi

prieteni dintr-o generație mai în vârstă, Ciprian Mihali și Adi Sârbu; sper că nu am uitat pe nimeni) – doreau să facă această revistă, iar eu m-am alăturat lor. Singura problemă era faptul că ei nu aveau și un proiect practic. Așa că am contribuit în mod substanțial la partea procedurală a apariției ei. Am întâlnit la Chișinău un prieten care dorea să scoată un supliment cultural al unui cotidian și eu am făcut propunerea. Înțelegerea era ceva de genul: noi facem textele, voi o tipăriți și ne dați și nouă 1000 de exemplare. A fost o nebunie. Când le-am spus băieților, nu le venea să creadă. Și a început aventura. Am scris texte, am mers la Chișinău și am făcut revista, după care am transportat-o la Cluj și pe urmă din mână în mână am difuzat-o. Primele două numere au apărut la Chișinău, după care am găsit ceva bani și am scos-o în Cluj. Am ajuns până la numărul 9.

De ce a fost semnificativă această revistă? Pentru prima dată, cred eu, a fost schimbată acea paradigmă filologisto-literaro-folclorică care domină discursul cultural românesc. Toată România se scaldă într-un discurs *da* și *nu*, de factură *România literară*. Nicio altă revistă nu a reușit să depășească această paradigmă. Chiar dacă au existat mici încercări la unii mai... dilematici. Ei bine, noi cred că am reușit să producem o revistă care propunea un discurs critic, având și avantajul unei echipe foarte tinere, nealterate de discursul de interese a comițiilor și comitetelor. Cred că acum, dacă am vrea să mai facem ceva de acest gen, trebuie pornit de acolo de unde a rămas *Philosophy & Stuff*. Din păcate, ea a ținut atât cât a ținut facultatea, după care lumea s-a împrăștiat și a trebuit să îngropăm jucăria. Dar eu cred că în curând vom reuși să inventăm ceva nou. Trebuie făcut acest lucru fiindcă se poate.

Revista *Balkon* a ajuns la numărul 10 și e, de multă vreme, de departe cea mai bună revistă de artă. Gândindu-ne că o asemenea revistă n-avea cum să apară din neant (sau avea?), cum s-a făcut echipa redacțională și ce făceau până atunci oamenii ăștia?

Această revistă este proiectul unei persoane care nu avea un nume de rezonanță în cultura română. El se numește Timotei Nădășan și este un absolvent al secției de grafică, după care a rămas la Academia de Arte, după care s-a lăsat și a încropit o mică afacere pe care a reușit s-o dezvolte și să devină practic o firmă de prestigiu. Astăzi IDEA Design & Print e un nume în domeniul designului și tipăriturii. El a decis să facă această revistă și, după cum se vede, a și făcut-o. Revista *Balkon* este specializată pe

domeniul artei contemporane. Există și în Budapesta o revistă cu același nume și cu aceleași preocupări, care are o istorie mai veche. Însă aceste reviste sunt total autonome, atât conceptual, cât și financiar. Între ele există doar un parteneriat de colaborare. Adică împrumutăm unii de la alții textele care ne interesează. Deci, meritul cel mai mare aparține celui care a avut inițiativa și contribuția financiară și care reușește să fie consecvent cu ceea ce și-a propus. A mai reușit să aducă câțiva oameni, care nu sunt nume sonore, dar sunt de mare calitate, precum Attila Tordai și prietenul meu Alexandru Polgár (adică Duți, pentru noi), care pentru mine este unul din cei mai promițători scriitori în domeniul criticii sociale și al filosofiei. Dacă ar accepta să-i devin editor, aș semna cu ambele mâini. Un alt lucru important este atragerea unor colaboratori importanți din țară și din străinătate care scriu și de la care primim consultanță. Din păcate, și asta am mai spus-o de câteva ori, nivelul revistei este peste nivelul artei și criticii de artă contemporană care se produce la noi. *Balkon* este o revistă care a devenit un punct de referință. Însă acest lucru trebuie spus cu modestie și cu asumarea responsabilității a ceea ce înseamnă asta.

La Editura IDEA ați scos cărți numai de filosofie, numai cărți bune, cel puțin deocamdată, numai cărți care te lasă cu ochii în soare, din toate punctele de vedere, fără a le compara cu „marfa" altor edituri, unele de-a dreptul jalnice în ceea ce privește calitatea cărții-obiect, uneori n-ai cum să nu vrei să-ți cumperi o carte, de care ai nevoie, dar care e varză: hârtie de ziar, înghesuită la maximum, și copertele, litere minuscule, coperte kitchioase, preț incredibil de mare ș.a.m.d. Întrebarea, oricât de aiurea ar părea, e dacă vă veți limita la filosofie și dacă puteți să continuați în același ritm, cu aceeași calitate?

Echipa Editurii IDEA este mică, însă nici editura nu și-a propus să devină una foarte mare. Și suntem cam aceeași oameni: Timotei Nădășan și Attila Tordai – coordonatorii colecției „Balkon", care e specializată pe critica de artă contemporană; Ciprian Mihali și Alexandru Polgár coordonează colecția „Panoptikon", care se vrea o colecție de critică socială. Mai sunt eu, care fac de toate la câte mă pricep. Mai sunt tehnoredactorul Lenke Janitsek și graficianul Eugen Coșorean. Și tiparul, evident, la IDEA Design & Print, cei care fac ca lucrurile să arate așa cum arată. Editura IDEA este un rezultat al cuplului IDEA Design & Print și Fundația IDEA. Important la această editură e faptul că are o politică editorială clară care propune nume

importante și actuale ale celor două domenii. Și, firește, dorim să prezentăm publicului român cărți care arată și sunt tipărite la nivel occidental. Deocamdată ne vom reduce la cele două colecții și poate la anumite cărți în afara colecției, care vor fi editate din rațiuni bine întemeiate. Acestea sunt domeniile care ne interesează, la care ne pricepem cât de cât și care credem că pot dezvolta un anumit gen de reflexivitate, de care duce atât de mult lipsă ceea ce se numește îndeobște cultura română. În ce privește calitatea, nu cred că putem coborî sub nivelul a ceea ce am scos, din mai multe motive. Avem o echipă de valoare și o tehnologie care ne permite acest lucru. Însă, cea mai importantă rămâne dorința de a face lucruri de înaltă calitate.

În afara târgurilor de carte la care participați, cum distribuiți cărțile editurii? Te întreb fiindcă n-am mai văzut altundeva vreo carte a editurii voastre și e mare păcat.

Am pătruns deja pe piață. Numai că tu stai în Brașov, unde e ceva mai complicat, și noi nu producem cărți gen *Ghidul turistului*. Suntem prezenți în rețeaua Humanitas și în librăriile mai importante din orașele universitare. În curând sper că vom intra și în rețeaua Diverta. La Brașov suntem distribuiți prin Libris. Eram mai greu de văzut în momentul în care aveam 5-6 cărți. Însă acum, când avem 15-17 și vor mai apărea încă vreo 10, acestea vor fi văzute mult mai ușor.

Am înțeles că nu ați primit niciun ban de la Ministerul Culturii, care se zice că mai ajută, prin sponsorizări, mizere, se înțelege, editurile; unii însă trag foloase, chiar dacă alții ar merita-o de o sută de ori mai mult. Cum rezistați într-un asemenea ritm? Există oameni bogați în România care mai sponsorizează o carte, care susțin o formație muzicală, comandă o sculptură de la un artist „pă bune"?

Ministerul Inculturii sau a Culturii moarte, poate. Nu au pagină web, nu anunță concursurile de finanțare, criteriile și rezultatele. Totul se rezolvă prin relații și înțelegeri. La început spuneam că nu voi cere niciodată bani de la astfel de instituții. Însă acum spun următorul lucru: noi plătim impozite ca și prietenii domnilor strategic plasați, deci avem și noi voie să concurăm pentru acești bani.

Trebuie să ne batem pentru ei, de ce să ajungă pe mâna celor care știu doar să-i pișe, scuză expresia. Asupra acestui gen de chivernisire a banului

public ar trebui să facem dezbateri publice și ar trebui luată atitudine. Mă rog, ajungem la același „ar trebui".

În ce privește oamenii care susțin acest gen de activități, ei nu sunt prea mulți. Noi colaborăm cu o persoană precum Georg Lecca, care a susținut financiar apariția cărții publicate în afara colecțiilor noastre, dar care a luat câteva premii importante la Bookarest și a fost recunoscută ca o bijuterie editorială. E vorba de publicarea unui manuscris al lui Mircea Eliade, *Note asupra simbolismului acvatic*. Însă astfel de oameni sunt puțini, din păcate. Cei cu bani investesc în fotbal și în cultura divertismentului. Asta e. Dar mai colaborăm cu fundații care susțin astfel de preocupări. Pentru noi, partenerii importanți sunt Fundația Concept, Pro Helvetia, Programul „Nicolae Iorga" al Ambasadei Franței și centre culturale precum cel al Franței, al Germaniei etc. Și mai alergăm după diverse granturi europene care susțin astfel de activități.

Care sunt planurile tale, legate de editură, dar nu numai?

Cu planurile știi cum e... Până la o anumită vârstă ești prins într-un mecanism care nu-ți prea permite să te gândești la ce vei face mai departe. Sunt chestiuni pe termen scurt pe care situația ți le impune, cum e cazul doctoratului pe care trebuie să-l termin sau să-l abandonez. Firește, o să-l termin. În ceea ce privește Fundația IDEA și Editura IDEA, acestea sunt proiecte de lungă durată, cred eu, care trebuie construite cu multă migală și inteligență. Sper că echipa care e în acest moment să funcționeze bine și să reușim să dezvoltăm în timp aceste instituții. Oricum, sunt multe proiecte gândite, vorba aceea, noi să fim sănătoși. În ce privește proiecte personale, am în cap câteva cărți. Una este legată de modele din spațiul estic din perioade de tranziție. De exemplu, cazul Ostap Bender. Îmi este mai greu să găsesc un model românesc. O altă carte gen jurnalul unui comunist... Însă ea va fi scrisă în tandem cu cineva, așa că aici povestea e mai complicată. Mai am un proiect care e gata, numai trebuie pus pe hârtie, și care poate apărea într-un an de zile și este legat tot de o carte. Dar despre asta la timpul potrivit. Și mai am și niște proiecte de grup care sunt mai greu realizabile, căci sunt în joc mai multe persoane. Însă mie îmi plac mai mult proiectele de grup.

Și, în încheiere, o întrebare la care poate că te-ai așteptat: cum ți se pare literatura scrisă de tineri, literatura tânără văzută prin ochii unui tânăr

editor-filosof, ca să zic așa? Știind că nu publicați literatură, ce ai publica, totuși, din literatura contemporană? Sau pe cine?

Bine, aici sunt un profan. Însă un lucru trebuie să clarific: nu am nimic împotriva literaturii. O iubesc și o respect. Ceea ce e supărător în ceea ce numim noi cultura românească e discursul care se vrea critic și care e, de fapt, o pastă filologico-folclorică. Și culmea e că se vrea și etalon. Mă rog, o armată de Titi, de Niki, Piki & Co. Mai nou, pilule în forma HRP etc. „Salvatorul neamului", de care nimeni nu are nevoie, va veni din generații care acum sunt sub 30 de ani. Și acest „salvator" nu va salva nimic, ci va ști pur și simplu să facă un exercițiu elementar de greu. Va ști să gândească. Adică va ști să pună bine întrebările, să creeze un discurs critic despre ceea ce interoghează și va ști chiar să-și chestioneze și propriul discurs. Și să nu mai gândească în turmă, gen șaizeciști, optzeciști etc. Pe cine să editezi... Păi gașca optzeciștilor, care e mai cunoscută, nu mai are nevoie de așa ceva. Unul precum prietenul nostru Mușina are măgăoaia lui. N-are el timp să scrie, că de editat... Alții s-au înrolat la Paralela 45. Nu se zice că optzeciștii și-au „tras" editură? Iar Cărtărescu a fost preluat *en gros* de Humi. Deci, băieții s-au „scos". Sau mai nou se spune că *s-au poziționat* corect. Termenul cică e din economie-publicitate, nu din Kamasutra.

Iar pe cei tineri din acest domeniu nu-i prea cunosc, din păcate. Știu despre ei mai degrabă din auzite decât din citite. Dacă aș vrea să editez literatură tânără, m-aș informa și aș apela la sfetnici în care am încredere și care cunosc acest domeniu. Sper că sunt din ăștia, tu știi mai bine. Dar momentan nu edităm acest gen de scriitură, fiindcă noi credem că România are nevoie și de altceva. De fapt, nu vrem să salvăm pe nimeni și nici să facem lichidarea analfabetismului la țară. Vrem, pur și simplu, să facem bine ceea ce ne interesează, lucrurile în care ne regăsim și ceea ce cât de cât putem să facem.

august 2002, București–Cluj

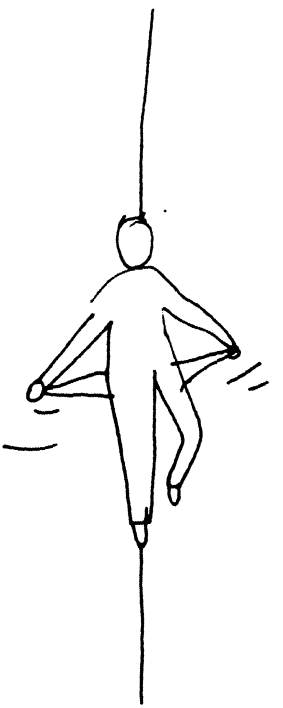

Nu cronicile de carte trebuie să ocupe cel mai mult loc într-o revistă literară, ci articolele despre starea literaturii, despre latura psihologică a creatorului de artă, despre noile rigori ce ni se impun de către cotidian

Autorul cărților de poezie *La braț cu opoziția* (Editura Speranța, Chișinău, 1998), *Îmi pare că-s Păduraru* (Biblioteca *Tiuk!*, 2003) și *Karlik* (Editura Pontica, Constanța, 2006). Fondatorul Fundației Culturale „Lolocur". A lucrat la mai multe reviste din Chișinău, este redactor la *Timpul*.

Pavel, în volumul tău de debut, *La braț cu opoziția* (poezie), aveai referiri la tatăl tău, la trecut. Ce-ți amintești din copilărie și ce rol au, pentru literatura pe care o faci, copilăria și familia ta?

Copilăria mea, despre care evit să vorbesc ca să nu-mi destrăbălez orgoliul, de care, vrem sau ba, suntem atașați (dar fiindcă-s cusut dintr-o ață putredă, care dezminte miracolul autoaprecierii, nu-mi place să expun filmele trecutului meu, care m-ar putea imprima ca pe o persoană importantă), a fost roșie, ca și faimosul drapel al URSS. Am crescut într-o relație directă cu comunismul sovietic și, dacă m-am împotrivit toată viața lui, nu e meritul meu, ci al tatălui meu, al familiei mele de *dușmani ai poporului*. Doar că eu eram un dușman mucos care nu înțelegea nicio iotă din ce se petrecea în jurul lui, iar tata a fost o victimă a regimului. Să fiu mai explicit. Tatăl meu, preotul Gherasim Păduraru, s-a născut în 1922 și eu am fost ultimul copil al lui, născut la bătrânețe, după ani grei de pușcărie, ospicii și lagăre de concentrare, după două infarcte, după ce se lăsase de narcomanie (la comanda securității sovietice, fiind bolnav de inimă, în loc de medicamente i se administra morfină și opium). Trebuia să mai am o soră, cu doi ani mai mică, dar eu am omorât-o. Mama șofa mașina. Era însărcinată. Eu țipam ca un bleg că vreau să-mi dea și mie volanul. Și m-a luat în brațe, dar eu, căscat, am lovit-o brusc și fără să-mi dau seama în burtă. Astfel sorumea a murit. Păcat de ea. Deci, copilăria mea a fost o închisoare. Căci gardul casei noastre era foarte înalt și fără spații între bârne, adică lumea de dincolo de el ne era străină. La poarta noastră erau zi și noapte o mașină și niște tipi care se plimbau în jurul ei, aruncând priviri ciudate spre casa noastră. Tata nu ieșea din casă, pentru că vizavi de ea era o școală și pionierii de acolo aveau datoria de a arunca în el cu pietre. Dacă ieșeam, un ins mergea după noi și scria ceva într-un carnet. Eu mă adaptasem și el mă amuza, dar dacă îl vedeam pe tata plângând, mă enerva veșnica noastră

iscoadă. Tata se uita la el și-i zâmbea, dar ăla o făcea pe seriosul. Când eram acasă, pionierii aruncau zilnic cu pietre peste gardul nostru și ne spărgeau geamurile. N-am mers la grădiniță. Când aveam șase ani, el a murit – încă un atac de cord. Care era vina lui față de poporul sovietic ? Doar aceea că predicile lui din biserică nu erau de cinci minute, ci de peste o oră. El nu vorbea prostii în fața creștinilor, așa cum făceau clericii atașați regimului, dintre care unii acum au devenit mari patrioți, iar mâine se pot metamorfoza din nou, ci le spunea clar: „Oameni buni, Lenin ăsta nu e de la Dumnezeu, el este Satana – omul fărădelegii !" Și oamenii veneau tot mai mulți la Biserica „Sfântul Dumitru" din Chișinău, încât nu mai încăpeau nici în curte. Veneau din sate, de vineri sau sâmbătă, și dormeau pe jos, la podea, doar ca să-și rezerve un loc pentru slujba de duminică. Evident că n-am fost octombrel, nici pionier, din care cauză au vrut să mă excludă din școală. Dar m-au lăsat, pentru că până în clasa a patra am învățat bine. Prima notă de doi am primit-o în clasa a doua, fiindcă am refuzat să învăț pe de rost poezia lui Grigore Vieru *În april, în april s-a născut Ilici*. Pe scurt, ăsta-i tata. Viața lui e descrisă cu lux de amănunte în romanul său autobiografic *Taina porților zăvorâte*, care sper că va vedea lumina tiparului peste vreo cinci ani. Nu pot să-ți spun de ce nu l-am editat până acum – e un secret al familiei. După aia, vor apărea și celelalte cărți ale tatei. Regret mult că cretinii de la securitate, când l-au arestat ultima dată, i-au luat în timpul percheziției încă un roman, care se numea *Viața unui proletar între cele două lumi – capitalistă și socialistă*. Ceea ce a fost are un mai mare rol pentru omul *eu* decât pentru scriitorul *eu*. Am cunoscut filă cu filă fenomenul curviei patriotice a celor care se declară azi cu atâta patos drept apărători ai conștiinței naționale. Marea lor majoritate a lins cu nesaț curul giganticului comunism sovietic, stropit de sângele celor puțini care au vrut să rămână oameni. Îl pup pe Ionesco pentru *Rinocerii*, căci eu sunt fratele lui Ionesco, fiindcă am văzut și eu fenomenul și m-am înspăimântat. Directorul școlii mele, care și azi e directorul școlii mele, dar atunci era șef de studii, m-a plesnit și m-a certat pentru că îmi îndemnam colegii să fugă de la adunările pionierești și să meargă cu mine la bar. Eu le cumpăram vodcă sau înghețată sau ce mai vroiau, doar ca să pun piedici. Și apoi a devenit domnul director patriot de-l lua naiba. Nu m-aș mira deloc dacă aș afla că azi a îmbrățișat din nou umbra comunismului, ce a apărut pe speteaza țării noastre. Curve, multe curve ies azi în piață cu tricolorul – iată, de acest lucru te asigur. Și ăia care citesc acolo poezii nu-s poeți, ci-s niște ratați.

Oamenii aceștia au astăzi tupeul să mă considere pe mine comunist, doar fiindcă nu le împărtășesc ideile mizantroape. De fapt, familia și copilăria mea n-au niciun rol pentru ceea ce scriu actualmente. La început se păstra o nuanță chiar agresivă anticomunistă în versurile mele copilărești și extrem de banale. Posibil să-mi mai zacă în inconștient o sămânță a trecutului, căci e absurd să mă fi desfăcut brusc în două. Pentru că ființa umană e prea slabă ca să reziste unor asemenea schimbări radicale. Supraomul lui Nietzsche, la fel ca și sinucigașii lui Cioran, a fost personajul unor vise ale neputinței, la fel de romantice ca cele ale unei gagici urâte care-și caută prințul până pică în dinți. Totuși, simt că o parte din mine a rămas la cimitirul Doina, în ziua de 16 ianuarie 1983, când m-am despărțit de tatăl meu.

Îți amintești cum ai început să scrii, mai ales poezie? Cum erau primele tale texte?

Părinții m-au învățat să scriu. Cu grafie chirilică. Deși ambii cunoșteau grafia latină, timpul i-a obligat să mă pregătească pentru școala sovietică. Poezie? Nu mă gândeam că voi scrie vreodată poezie, pentru că doream să fiu medic stomatolog. Dar după ce l-am înmormântat pe tata și am venit acasă, am intrat în odaia lui și pustiul ei m-a cotropit. Simțeam lipsa noastră a tuturor și inutilitatea gesturilor noastre, identice. Nu mă mai simțeam nici pe mine. La șase ani. Pe masa lui rămăseseră câteva foi curate. Și eu i-am luat tocul și o foaie și am scris o poezie cu două strofe. Proastă poezie, dar foarte bună, pentru că ea păstra esența momentului. După aia am început să scriu diverse mediocrități: mai întâi despre natură, apoi despre fete, apoi despre tricolor...

Cum ai debutat? Cum te-ai format ca poet?

Umblam ca un neghiob pe la redacții și le propuneam „epopeile" mele. Evident că primeam hat-trick-uri zilnice. Eram sigur că toți sunt proști, iar eu – cel mai deștept. Ce-i drept, alții mă publicau. Aveam și poezii bune pentru acea vârstă. Abia în 1998 mi-a apărut prima carte, pe care o consider un eșec parțial. M-am format ca poet necitind poezii. Dacă citești, plagiezi inconștient ideile faine și atunci devii o vomantă repetare. Mă irită să-i citesc pe autori care sunt azi populari, și foarte puțini sunt cei pe care-i citesc cu plăcere: Trakl, Baudelaire, Esenin, Cioclea, Baștovoi, dublu Vakulovski (păcat că ăla mai mare nu mai scrie poezie), Leo Hristov... Și Crudu scria bine, dar prea s-a dramaturgizat. Cotidianul, cu insistențele lui grețoase și

machiavelice, m-a format ca poet. Sau cine vrei tu. Nu-mi pasă. Să fie și Leonid Ilici Brejnev, dacă crezi că e mai bine, sau Iuri Gagarin, sau Mihai Cimpoi. Adevărul e că eu nu-s poet. *Poet* e un cuvânt muieresc, pe care-l detest și care mă face să asud auzindu-l cu referire la mine. Eu sunt Pașa.

Pașa, cum e să fii poet în Republica Moldova? Știu că ești de mulți ani ziarist (chiar dacă ești foarte tânăr), ai avut destule texte incendiare, reportaje curajoase și foarte interesante. De ce ai ales această profesie? Care e legătura ziaristicii tale cu literatura ta?

De n-aș fi fost calic, nu era să-mi aleg această profesie. Eram să fiu ori fotbalist, ori actor, ori bandit. Însă iubitul meu handicap m-a aruncat ca pe-un măr stricat în lada cu gunoi a ziaristicii. Pentru că aceasta se bate cap în cap cu literatura. Jurnalismul e o simplă profesie, pentru care e necesar doar să-ți cunoști limba. Iată de ce ziariștii-scriitori au eșuat. Marea lor parte a făcut un cocktail murdar din astea două și practică o literatură bună de păstrat la budă. E insuportabil de plictisitor să citești cărțile acestora!!! Și respectiva lectură e o pierdere de timp. Devenind ziariști, ei se neagă ca scriitori și literatura lor se rezumă la aceleași reportaje și știri trecute prin noroiul unor metafore livrești în care poți să te caci. Încerc să lucrez la ziare cu puțini cititori, pentru a-mi izgoni din față spulberata fantomă a ziaristului, pentru a nu mă manifesta ca ziarist. Lumea mă consideră un ratat, mă tratează ca pe un ratat, dar acest fapt mă bucură. Dacă aș putea exista din literatură, chiar astăzi aș lăsa naibii ziarele și revistele socio-economico-politice.

Deci, sunt ziarist ca să pot supraviețui, dar mă strădui să nu fiu. De menționat și condiția esențială a jurnalistului autohton. Ca să lucrezi în mass media, ești nevoit să devii mai mult sau mai puțin un laș, un mincinos, să scrii comentarii frumoase, abordând niște probleme care se contrazic din start, dar care fac spectacolul unor forțe politice în detrimentul altor forțe politice. Fu! Noi nu avem presă independentă. Cea mai mare bătaie de joc a unei redacții față de cititorii ziarului e misterioasa notiță de pe prima pagină: „publicație independentă". Da, fiind jurnalist, sunt un laș, sunt un mincinos. Mi-e rușine de mine și de numele meu, în special când trebuie să scriu ceea ce se contrazice cu gândirea mea, ceea ce e străin concepțiilor mele, ceea ce se bate cap în cap cu însăși realitatea noastră și cu rațiunea de a exista a ființei umane. Cum e să fii poet în Republica Moldova? Ca să fii, trebuie: 1) Să nu fii și jurnalist sau, dacă ești, să fii conștient că ziaristica e

o patologie care poate molipsi cronic literatura pe care o faci. 2) Să nu scrii epigrame, pentru că la noi și epigramiștii se consideră scriitori. 3) Să nu ai apartenență politică, nici să nu admiri vreun partid, pentru că politica e și mai distrugătoare decât ziaristica. 4) Să nu scrii tone de rahat și să-ți editezi zeci de cărți, dacă cititorul te-a scuipat din prima. 5) Să fii echidistant față de toate evenimentele sociale și politice, să-ți dezvolți spiritul de spectator. 6) Să ai pile la instituțiile care organizează concursuri de editare a cărților, căci fără alea nu te va edita nimeni. Astfel poți să fii poet nu doar în Republica Moldova, ci și în Gabon. Dacă intri într-o librărie din Chișinău, vei găsi atâta literatură stearpă, încât vei borî peste domnișoara librar, te vei apuca de păr și vei sări ca un psihopat în sus. Știi cine o scrie ? Membrii Uniunii Scriitorilor din Moldova (recent, a apărut aici o altă uniune bizară, aliată comuniștilor, care a încorporat pe cei mai „nescriitori" tipi din presupusa elită intelectuală), care se lingușesc în fața agenților economici – infantili și necitiți – și îi scurg de banii necesari.

În Republica Moldova nu există cititori de carte ! În Republica Moldova nu există cititori de carte ! În Republica Moldova nu există cititori de carte ! Avem și poeți care nu au scris de câțiva ani sau care încă nici nu au învățat grafia latină. E foarte nasol să fii poet în Republica Moldova, printre atâtea „genii" care se declară slujitori ai esteticului. Esteticul pentru un scriitor e o nouă mască a curviei. Scriitorulestet = scriitorulprostituată. Literatura bună e certată cu bunele maniere, ce presupun diverse formalități și limitează gândirea, și cu spectacolele pe care le fac acești simandicoși *încostumați* pe la saloanele de carte, deoarece ea trebuie să reflecte ca într-o oglindă trăirile subconștiente ale autorului. Regulamentele în literatură sunt niște principii de tortură a libertății scriitorului, care-i limitează opera la o jalnică conformare la inestetic. Văd bieți scriitori în țara noastră, ca și în România, de fapt, care se chinuiesc să screamă niște texte pretins metafizice, dar care sunt foarte ieftine și nu rezistă lecturii.

Frumosul nu e identic cu esteticul. Frumosul poate fi *nahui blea, pizda mă-tii* sau *du-te-n pulă, prostule.* Du-te și-ți caută laurii în oala în care ți se screm nepoții. Însă nici trivialitățile nu sunt absolut necesare, așa cum înțeleg unii autori degradați de astăzi. Un *huisos* sau *o pulă* n-au să te facă creator de artă, dacă ești un ingrat. Cuvântul potrivit la locul potrivit ! Dacă ești prost, prost ai să rămâi de-ai scrie *o odă ce ți se răsfiră-n brațe* sau *un căcat.* Dar, de fapt, dacă lingi bine curul, ajungi fără probleme poet în Republica Moldova. Dacă nu, te pomenești că nu mai știi ce să faci ca să fii

auzit. Și urli, cum urlu și eu, însă fără niciun rost. A fi poet în Republica Moldova mai înseamnă să nu fii citit. Cărțile noastre ni le citim doar noi. Cunosc un caz foarte amuzant cu un poet, al cărui nume nu vreau să-l spun, care lucra la un ziar în care se publica și literatură. Deci, veneau la el tineri autori de pe la sate și el, în schimbul unui borcan cu vin sau al unei găini sau gâște, le propunea să le scrie textele. Într-o zi, redactorul ziarului i-a prezentat versurile unui alt maestru despre care știa toată țara, fără să-i specifice ale cui sunt. Și ăsta le-a redactat ca pe o compunere cu nota 1, crezând că sunt ale unui începător. Când să le pună în pagină, aflând cine e scriitorul, i s-au înmuiat picioarele și s-a întors iute în biroul său, unde a readus, transpirat, textele la starea inițială. Ăsta e felul de a înțelege literatura în Republica Moldova.

În prima ta carte puteam bănui un viitor poet care, e la fel de adevărat, s-ar fi putut pierde (pe drum, cum s-a mai întâmplat de atâtea ori). Însă cel de-al doilea volum al tău, cu excelentul titlu *Îmi pare că-s Păduraru*, mi se pare foarte bine legat și foarte bine scris. Dacă citești ambele volume, se vede o evoluție clară. Ce ți s-a întâmplat între aceste două cărți ale tale, *La braț cu opoziția* și *Îmi pare că-s Păduraru*?

Fenomenul pierderii pe drum e tipic multor debutanți, în special celor care fac literatură din carte. Adică citesc multe cărți de poezie și încep să scrie și ei. Nu sunt de acord că lecturile formează un poet – ele doar îl susțin. Dacă vrei să scrii o poezie bună, trebuie să nu citești versuri cel puțin o lună. De nu ești în stare să scrii astfel, mai bine lasă-te de scris, deoarece devii un plagiator inconștient. Într-adevăr, crezusem că mă pierd pe drum. M-am și pierdut. Scriam fără să public din 1998 până în 2003, fără să participă la concursuri, și-mi consideram scrierile abiotice, inutile, până nu m-am convins că există sute de poeți mediocri, care fac poezie seacă, cadaverică și lumea îi aplaudă, și le apar cărți, și rămân în topuri. Or, avem poeți care scriu niște aberații înspăimântătoare, din care nu poți să înțelegi nimic, în care nici autorii lor habar nu au ce-au vrut să scrie. O avalanșă de cuvinte neologice care pur și simplu te tâmpesc. Nu suntem noi proști, că nu-i înțelegem, ci ei sunt niște debili, propunându-ne texte neînțelese nici de minților lor pseudoprogresiste.

La braț cu opoziția fusese un experiment. Încurcat în poezia ce-o făceam în copilărie și cea de mai apoi, am decis să le amestec într-un volum. Pe primele părți ale poemului *Diana la pătrat sau manifest contra poeziei*

nihiliste le-am scris la paisprezece ani, parodiind *Luceafărul*. Următoarele la șaisprezece și ultimele la douăzeci, poemul reflectând în parte diferite moduri de a gândi și de a concepe realitatea. Pentru că n-am fost înțeles, îmi declar cartea un eșec. De fapt, doar trei scriitori mi-au descifrat intenția: Ștefan Baștovoi, Nicolae Popa și Alexandru Vakulovski. În ultima parte a poemului am practicat ultradadaismul, scuipând cuvinte anapoda, citându-le de la coadă spre cap, prostindu-mă. Urmăream să văd care din părțile poemului va avea priză la scriitori. Să știi că cei mai mulți au vorbit frumos anume despre ultima parte – cea mai certată cu sensul. Vreau să zic că și cel mai profan om de pe planetă ar putea scrie astfel de „poezie" – să deschidă o carte și să scrie din ea diferite cuvinte, de exemplu, câte un cuvânt de peste zece pagini. Atunci am înțeles că mulți așa-numiți maeștri din România și Republica Moldova (pentru că mi-am făcut două lansări – la Chișinău și la Iași) salută nu absurdul, căci ăsta e frumos, nu paradoxul și contradicția, din care suntem zidiți ca unități umane, ci gunoiștea literară. Îmi amintesc de lansarea volumului la Chișinău.

Vicepreședintele USM mi-a spus că o pot lansa într-o joi, cu o poetă de care auzisem pentru prima dată. Mă gândeam că e o tânără, care se străduiește ca și mine să înțeleagă cu ce se mănâncă noua literatură. Era, măi Mihai, o femeie în vârstă, cu vreo patru sau cinci cărți apărute până atunci, dar toate de rahat. Și s-a sculat baba și a început să mă învețe cum să scriu, că-mi venea s-o scuip în ochi, s-o iau în brațe și s-o scot din Uniune și să-i zic: „Na, babă, bani, na ce mai vrei, numai du-te dracului de aici să nu te mai văd, să nu mai intri aici, că nu-i locul tău!" Peste puțin timp m-am convins că majoritatea membrilor Uniunii sunt mediocri ca și ea. Să ajungi la o asemenea vârstă fără să faci măcar un text bun și să mai ai curajul de a te numi scriitor?! Iată ce nu pot pricepe sub nicio formă... Și mi-am zis să mă descurc singur, fără sprijinul nimănui. Scriam și citeam orice, numai nu poezie. Ulterior am înțeles că asist la procesul de creștere al unei generații noi de scriitori, în stare să se impună și să devasteze „cosmosurile eminesciene" și „miracolul dragostei" – temelii pe care au crescut ceilalți, având la bază, în perioada sovietică, propagarea comunismului și apoi a IDEAlurilor naționale. Prin faptele și scrierile lor, aceștia și-au șters insistent numele chiar și din filele rebutate ale literaturii de mâna a doua... *Îmi pare că-s Păduraru* e o scurtă culegere a textelor de după volumul de debut, pe care le-am scris fără a mă conforma unor dogme literare care, repet încă o dată, reprezintă o limitare a libertății artei.

Ce scriitori îți plac mai mult? Ai un maestru în ale scrisului?

Maestrul e un învățător, o persoană care te inițiază într-un domeniu. Scriitorul nu are nevoie de inițiere. Eu am un prieten foarte bun, însă nu gândesc exact ca el și nici el nu gândește ca mine. Un scriitor care se aseamănă cu altul nu mai merită să fie citit, transformându-se într-un cancer de care trebuie să ne lipsim. Prietenul meu a murit. Dar era un geniu, deși nu cred în genii, la fel cum nici el nu credea. Astăzi, deși e cunoscut în toată lumea, în Republica Moldova nu se vinde nicio carte de-a lui. Există doar la biblioteci. Infantilii îi evită pe înțelepți pentru a nu-și dezvălui starea putrezindă. Ionesco e bunul meu prieten, fie-i țărâna ușoară și mintea Academiei de la Stockholm trează... Dacă vrei, maestrul meu e tatăl meu, pentru că el m-a învățat literele și m-a trimis în viață înarmat cu amintirea lui. Mulți scriitori îmi plac. Dacă azi îmi plac Vișniec, Dostoievski, Steinhardt, Ionesco sau Georg Trakl, mâine se poate să-mi placă alții. Având scriitori preferați pe care-i consideri superiori ție, niciodată nu-i vei putea depăși și cărțile lor te vor ispiti veșnic să le furi măcar fracturi de idei sau principii. Nu e bine să ne ținem morțiș de un scriitor sau altul, nici să-i idolatrizăm, precum fac nulitățile literare. Totodată, dacă ne plac într-o egală măsură Nietzsche și Vasile Alecsandri sau Schopenhauer și Ion Creangă, nu înseamnă în niciun caz că ne contrazicem sau că suntem niște degradați...

Ce-ți place și ce nu-ți place în / la literatura actuală?

Odată cu progresul tehnic mondial din ultimii ani, în care eu nu văd niciun act de eroism sau de dezvoltare a înțelepciunii umane și care, examinat mai atent, nu e decât o decădere a minții omenești, se așteaptă și un progres cultural. Însă literatura, ca și celelalte arte, nu e un obiect material care se poate șlefui și repara sau înlocui cu altul mai nou și mai sofisticat. Literatura sofisticată e o negare a literaturii. Mă uit cu milă la scriitorii care nu lasă DEX-ul și dicționarul de neologisme din mână, imprimând din ele în textele lor cele mai inexplicabile cuvinte și formând cele mai bizare combinații de vers și utilizând jocuri textuale cu implicații intertextualiste aberante. Tratată ca o evoluție tehnică, literatura se transfigurează în biblioteci de recopiere haotică a dicționarelor. Mai e și desfășurarea impotentă a temelor spirituale și metafizice. Fiindcă puțini sunt siguri de existența Creatorului și mulți sunt cei care vor să abordeze această problemă fără a o studia sau citind doar o carte-două în domeniul respectiv, se scot de sub tipare cărți cu o logică masturbată și cerșită de la propria neputință

mintală a autorilor lor. Trăind într-o societate ilogică, în care descoperirile științifice sunt bazate pe haos sau pe banalitate, scrierea unor reflecții și epitete raționale îndepărtează cititorul de la primele pagini. Filosofarea asupra unor dogme existențiale nu e destinată oricărui artist, dar constatăm că, din păcate, toată lumea scriitoricească suge din țâța acesteia fără să-i simtă gustul. Idolatrizarea unor talente – străine sau autohtone – ne subordonează lor. Devenim cățelușii cu părul creț care se gudură în fața stăpânului lor pentru a fi apreciați, luați în seamă. Or, literatura nouă nu e un progres cultural, ci relatarea unui nou mod de existență și de percepere a realităților imediate. Ca și lipsa semnelor de punctuație. Pe de o parte – bucuria năstrușnică a agramaților, pe de alta – eliberarea literaturii de teascul regulamentelor care o sufocau anterior. Asta îmi place, pentru că e o adaptare a literaturii la condițiile sociale existente. Anarhia și libertatea deplină nu au virgule, puncte și alte porcării. Acestea sunt mreje întinse de lingviști pentru a intimida scriitorii. După mine, poți să pui virgula și în capul textului, și între cuvinte, și în cur, și sub talpă – oriunde vrei. Utilizarea expresiilor vulgare în textele literare de asemenea nu e o condiție primordială, după cum am spus și mai sus. Trivialitatea e un mod de exprimare, deloc obligatoriu pentru autorii fără carte. După apariția fantasticului roman *Pizdeț* de Alexandru Vakulovski, am aflat că un tânăr din Chișinău vrea să scrie un roman numit *Huinea*. Altul mi-a spus că ar fi bine ca Vakulovski să scrie o carte *Nahuia*. Ca să înțelegi idioțenia acestor tipi trebuie să menționez că ambii se consideră scriitori. Consider că Alexandru Vakulovski i-ar pune la pământ pe toți bârfitorii și cretinii care-l critică dacă ar scrie un roman fără niciun cuvânt trivial. Dup'aia talentul lui va fi evident chiar și pentru orbii care își pierd zilele cu amintirea „floricelelor colorate" și a „gingașului sărut" care li s-au lipit de creier încă înainte de a-și pierde vederea.

Cum îți par revistele literare din Republica Moldova și România?

În Republica Moldova nu există decât trei reviste literare: *Contrafort*, *Basarabia* și *Lolocur*. Ultima e prima revistă literară web de dincoace de Prut. Din cauza crizei financiare din Republica Moldova, primele două nu au periodicitate. *Contrafort* apare mai des, fiind finanțată în parte de Institutul Cultural Român, iar apariția *Basarabiei* nu e susținută nici măcar de Uniunea Scriitorilor din Moldova, care nu desfășoară nicio activitate literară. Apariția revistei se datorează doar elanului și curajului scriitorului

Nicolae Popa, redactorul-șef al *Basarabiei*. Dintre revistele literare ce apar peste râul ce ne desparte aș menționa, fără să mă lingușesc, *Vatra, România literară* și *Tiuk!*, care se menține clar în fruntea topurilor revistelor literare on-line. Publicațiile la care m-am referit îmi par bune, cu unele excepții. În primul rând, politica trebuie expulzată cu orice preț din cultură. Apoi, e ridicol când un cronicar înalță osanale sau scuipă galben într-un volum și imediat ceilalți colegi ai lui de la celelalte reviste îi copie opinia. Ionesco a avut dreptate scriind că critica literară e un joc, că despre aceeași carte putem scrie și de bine, și de rău. Niciun critic nu poate ghici intenția autorului textului despre care vorbește. Or, critica e vorbă în vânt pentru a umple paginile gazetelor. Ea e necesară în măsura în care dispune de cititori care ar fi în stare să ia altă poziție decât cea a criticului și apoi să le combată pe ambele. Dar nu cronicile de carte trebuie să ocupe cel mai mult loc într-o revistă literară, ci articolele despre starea literaturii, despre latura psihologică a creatorului de artă, despre noile rigori ce ni se impun de către cotidian. Doar fiind conștienți că nu mai avem cititori, am putea scrie ceva mai bun, majorând numărul lor măcar de la trei la cinci, măcar de la o mie la două sau trei mii.

Contrafortul, de exemplu, care e cea mai citită revistă literară din Moldova, din păcate e străină cititorului basarabean din cauza că ea polemizează despre niște cărți care nici nu se vând în librăriile noastre. *Vatra* și *Tiuk!-ul* sunt accesibile unui număr mai mare de cititori și reflectă mai sigur viața literară.

Ai făcut o revistă de cultură on-line, *Lolocur*. Firește că la auzul denumirii revistei tale cititorii se întreabă – firesc sau nu – ce înseamnă *Lolocur*. Ce vrei să faci cu / din această revistă?

Lolocur înseamnă totul, pentru că *Lolocur* nu înseamnă nimic. Însăși apariția revistei a fost întâmplătoare. Stăteam la bar cu doi băieți și mă plictiseam. L-am întrebat pe unul dacă nu știe cum se face un site. Știa. M-am dus în redacție și am făcut. Prima combinație de litere ce mi-a tăiat mintea a fost *lolocur*. Și nu e revista mea, ci „revista scriitorilor din Moldova care încă scriu", fiindcă în spațiul nostru geoliterar majoritatea condeierilor nu scriu sau fac niște texte scârboase. Redactez revista împreună cu Alexandru Buruiană și Ruslan Carța. Până azi am scos trei numere – vezi geocities.com / lolocur (serviciul gratuit de găzduire web Yahoo! GeoCities a fost închis pe 26 octombrie 2009, n.red.) – și avem deja cititori și colaboratori

nu doar în țară, ci și peste hotarele ei (Australia, Canada, Franța, Liban, SUA), printre cititorii *Lolocurului* numărându-se și scriitori celebri, vorbitori de limbă română, din străinătate. În acest context, aș vrea să fac o remarcă pentru reprezentanții mediocrității intelectuale de la Chișinău, care susțin că revista a fost fondată de poetul Eugen Cioclea ori de Nicolae Popa sau că e o comandă politică. Comenzile politice îi scurmă în cur pe cei care altădată au colaborat cu KGB-ul sovietic și au executat astfel de comenzi. Iar în spatele nostru stă dezamăgirea noastră față de scriitorimea autohtonă, în special, și față de viața literară din țară, în general. E adevărat și faptul că nu putem avea o literatură bună cu minți nebune, degradate, bâhlite. În jurul *Lolocurului* s-a adunat un grup de scriitori, fie și tineri, care-și dau seama de impasul în care ceilalți pășesc cu zâmbete satisfăcute pe față și cu pretenții de maeștri. Borăsc peste cuvântul „maeștri", referindu-mă la bucata de țară în care trăiesc. Artiștii poporului sunt paraziții poporului, cei care ne sugrumă și ni se impun cu volumașele lor bășinoase cu coperți colorate. Vino la Chișinău, stai aici un an și vei vedea câte bășini ies din librării, intoxicându-ne. Și ăștia se numesc promovatori ai esteticului și-i privesc pe sub sprânceană pe unii scriitori tineri de câteva ori mai citiți, mai deștepți și mai talentați decât ei. *Lolocur* nu-și propune o revoluție, pentru că revoluția e un naiv moment al excitării populare, care se stinge și se rezumă doar la o caraghioasă modificare a tiraniilor. Revista noastră, care nu se bucură de nicio susținere financiară, e o oglindă a lumii scriitoricești din țară. Aș vrea să am o sursă de venit din ea, ca să nu mai scriu reportaje sociale pentru alte gazete, însă oamenii cu bani se eschivează să sprijine măcar parțial expunerea realității îmbrăcate în hainele adevărului. Ei se tem, Mihai, le este frică să nu-și piardă miraculoasa atitudine a societății față de ei, deși sunt incapabili să vadă că aia e doar un jalnic act de lingușeală al cerșetorilor naibii. Scopul în sine al apariției revistei *Lolocur* e promovarea scriitorilor care fac texte bune și distanțarea acestora de maeștrii de tristă faimă care ne-au îngropat literatura în perioada sovietică și în anii imediat următori și de cei care au înțeles greșit noua literatură, instalând niște dogme antiliterare. *Lolo* nu e *Dada*, pentru că *Lolo* urmărește un scop bine determinat – SCOPUL LOLO. Gândește lolo, trăiește lolo, fii lolo. Iar *cur* nu înseamnă „cur" – două buci și orificiul anal (cei care înțeleg așa au o rațiune limitată până la dobitocie) – ci CUR. Mori cur, mori ca și un cur. Aceste cuvinte nu se separă, e doar un cuvânt – *Lolocur*, așa cum nu se separă viața de moarte, ultima rezumând o consecință firească a existenței

și făcând parte din ea. Mai mult, revista *Lolocur* a anunțat un concurs de literatură și pictură pentru românii de pretutindeni, ale căror lucrări vor apărea pe site-ul revistei.

Și o întrebare despre scriitorii tineri: de cine te simți mai apropiat? Ce scriitori tineri îți plac? Cine dintre ei, despre care se vorbește, nu-ți place deloc?

Observ creșterea unei generații de scriitori tineri care promite mult și care pare-se că s-a vindecat de molima curentelor literare și a regulamentelor obligatorii. La Edineț, Republica Moldova, există un talent fără precedent, Ruslan Carța, care la vârsta de 17 ani face niște texte trăsnet. El e deja maturizat ca scriitor și e net superior generației în vârstă. Din generația de alternativă mai fac parte, începând cu Emilian Galaicu-Păun, Ghenadie Postolachi, Marius Ianuș, Dan Lungu, Dumitru Crudu și mai tinerii Ștefan Baștovoi, cu ceea ce a scris până la călugărie, frații Vakulovski, frații Hristov, Mihnea Blidariu, Alexandru Buruiană, Oleg Carp ș.a., e regretabil încă faptul că aceștia nu sunt încurajați de revistele literare, de editurile și uniunile de creație. Colecția underground a revistei *Tiuk!*, în care a apărut și a doua mea carte, e o soluție binevenită de publicare a textelor acestor autori. Mă simt mai apropiat de frate-tău, de Alexandru Buruiană și de regretatul Leo Hristov, care a fost omorât în anul 2000 și pe care nici n-am reușit să-l cunosc. De ce-aș vorbi despre cei care nu-mi plac? Nu-mi plac pentru că scriu rahaturi, plagiază, se consideră scriitori postmoderniști, fiind de facto niște mâzgălitori de hârtie – hârtia curată e mai utilă, scriu și își modifică textele după cum le recomandă s-o facă alți scriitori, fie și buni, și astfel se neagă pe ei. Aceștia nu sunt capabili să perceapă esența literaturii – literatura trebuie să fie citibilă, nu respingătoare, nici irezistibilă în fața lectorilor, nici bogată, nici săracă în idei furate și exprimate cu alte cuvinte și căcate cu alte metafore. Autorii de texte inexpugnabile sunt foarte mulți. Ei sunt băieți și fete, sănătoși și bolnavi, citiți și necitiți, grași și slabi, morți și vii, de statură înaltă și joasă, cu sau fără ochi, mâini și alte membre. Și ei au nume diferite – frumoase sau urâte, cum vrei tu.

februarie 2003, Brașov–Chișinău

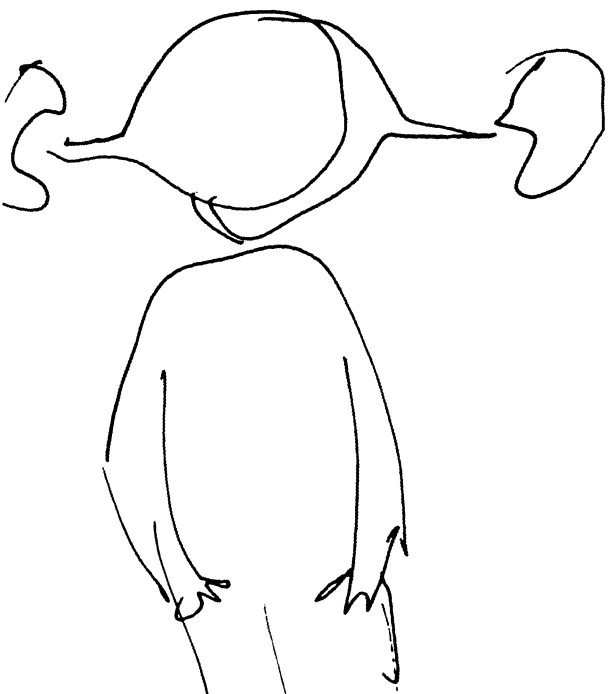

Totul e foarte serios, procesul de lucru este o transă care mă ajută să evadez din temporalitate, să mă detașez, să mă reevaluez, iar odată cu mine să redescopăr lumea, existența, ființa

Autorul volumelor *Organismecanisme* (Editura Ziua, București, 2002, proză scurtă), *Tuba Mirum* (Editura Pontica, Constanța, 2003, roman) și *Kasa Poporului* (Editura Polirom, Iași, 2008, roman). Născut în 1972 în Crimeea, din părinți basarabeni. Unul dintre cei doi membri ai proiectului „Planeta Moldova" (planetamoldova.net), care au scos pe piață și un CD cu același nume, apărut la casa de producție Roton. Scriitor, artist plastic și muzician. Studii la Academia de Arte Vizuale din Cluj-Napoca. Rubrică la Radio Guerrilla (București).

Bloguri : ermetic.blogspot.com, alteratura.blogspot.com, micleusanu.blogspot.com, politicantrop.blogspot.com.

Mitoș, ai venit în literatură din artele plastice (liceu de arte plastice, academie de arte vizuale, numeroase expoziții, albumul *Amokalipsis*). Cum s-a întâmplat asta? Cum ai început să scrii? Cum erau primele tale texte? Ai început, ca tot românul, cu poezie sau întotdeauna ai scris proză?

Încă din liceu, țin minte, dintr-a VII-a, a VIII-a, adică din 1986–1987, scriam tot felul de „drăcovenii" suficient de extremiste într-un cadru școlar, dar treaba asta se întâmpla oarecum din amestecul de distracție și frustrare, deoarece liceul n-a fost pentru mine un loc foarte plăcut, noroc de prietenii și colegii de școală, o echipă cât se poate de nonconformistă, unul mai talentat decât celălalt, cum se spune... Aveam un coleg care mai scria „drăcovenii", cu el ne „distram copios" la capitolul „macabrități", orori și alte tragicomedii negre. Ne completam oarecum. Măcar noi scriam, în timp ce alții de seama noastră, mai frustrați și mai cruzi (Chișinăul, după cum știi, a fost și este o scenă foarte neliniștită), spânzurau pisici, mai mutilau, mai violau... Noi scriam despre asta, infantil, cum puteam, telegrafic, caraghios, instinctiv... Totuși, desenul, pictura și educația fizică au fost pe primul loc, cu toate că n-am fost un elev strălucit. Tot în liceu, dar nicidecum în programul școlar, am descoperit prima carte care m-a marcat, așa cred acum, privind înapoi, un volum de proze semnat Edgar Poe. Mai târziu, imediat după terminarea liceului, am avut o perioadă mai romantică, am scris poezie, cu tentă „mortuară", bineînțeles, dar nu m-a ținut prea mult, și e bine așa...

Povestește despre copilăria ta, ce legătură are ea cu ceea ce scrii? Ai momente din copilărie pe care nu le poți uita, care te-au marcat? Despre rolul biograficului în literatură...

Sper că *M.M.*-ul ăsta nu aduce a Marilyn Monroe, Marilyn Manson sau MIKLUha Maklai, sau toate la un loc. Despre copilăria mea: Școală–Spital–

Vacanță–Spital–Sport–Spital. Așa ceva. Am avut o copilărie suficient de bolnăvicioasă și frumoasă în același timp, așa încât m-am ales cu o colecție de angoase colorate și cu o atracție-respingere irezistibilă față de medicină, patologie, cimitire. Dar n-aș vrea să dramatizez, am avut și am parte de părinți minunați. Despre ei sunt prea multe de povestit, 99,9% de bine. Dar să mă întorc la experiențele din copilărie. M-am născut ușor prematur și la câteva săptămâni m-am îmbolnăvit grav și am intrat în comă. Tatăl meu era medic, el m-a salvat. Așa a vrut Dumnezeu, El le face, El le desface... Aici nu cred că e loc de analize și teoretizări. Ai întrebat despre rolul biograficului. Spre exemplu, prima proză din volumul *Organismecanisme*, cu acea fetiță mutilată, găsită în curtea unei grădinițe, este combinația a două amintiri de-ale mele, o adolescentă dezmembrată care a fost găsită în pădure și avea o stea scrijelită pe frunte cu lama. Pe ea am văzut-o la o morgă din orașul Bălți. Și o altă crimă cu viol, o fetiță găsită în curtea grădiniței din cartierul unde locuiam. N-am uitat acele imagini, tragedii, apocalipse particulare, nici nu știu... Aveam 10-11 ani pe atunci.

Ai publicat două cărți deodată, *Organismecanisme* (Editura Ziua) și *Tuba Mirum* (Editura Pontica), volum la care ai făcut și coperta. Care este cartea ta de debut?

Organismecanisme e prima carte. N-aș vrea să insist, dar apariția cărții o datorez lui Marin Mincu și Ruxandrei Cesereanu, scriitoarea care m-a introdus, ca să zic așa, în lumea literară din București. În cele din urmă, apariția cărții „mi-o datorez mie" și celor de la Editura Ziua. Modestia e mare lucru în ziua de azi, he-he, apropo, cred că există modestie neagră și modestie albă, precum invidiile negre sau albe, umorul... Continuând ideea, există probabil poftă neagră, ură albă, înțelepciune neagră (cea mai periculoasă), liniște cenușie, dezmăț portocaliu... Stop machina!

Cum ai decis ca volumele tale să se numească astfel, și *Organismecanisme* și *Tuba Mirum* fiind două titluri greu de memorizat?

Ce e de memorizat? Se poate și mai rău.

Imaginează-ți următorul titlu de roman: *O perioadă îndelungată am crezut că prințișorul se implică necondiționat, dar muierile de la catedră mi-au dezvăluit câteva spectre periferice.* Sau *Nekrobotomograful Stroboscopic și Musca Subtilă.* Iar despre *Organismecanisme*, organe cu iz de mecanisme, mecanisme cu iz de organe, nu cred că e ceva de memorizat, ci mai

degrabă de reamintit, știi și tu, anamneza poate fi mai cutremurătoare decât amnezia.

Experimentezi foarte mult în cărțile tale, ai de toate – și jocuri lexicale, și inversări spectaculoase, și descrieri hiperrealiste, violente, sexuale, folosești diferite straturi lingvistice și exploatezi foarte mult realitatea... Cum ai ajuns la stilul acesta?

În primul rând e atracția mea față de experimental, mai cu seamă în muzică, cinematografie și literatură. Încercarea de a scăpa de convenționalitate pentru a mă elibera de o anumită claustrofobie socială, corporală, culturală... Iar pictura este pentru mine o zonă de reculegere, de reevaluare. În pictură nu simt nevoia de experimental, e o zonă intermediară în care mă ascund atunci când lupta cu morile și ororile mă istovește. Știi și tu, „Mascarada supraetajată din supermarketul deșertăciunii" (alt titlu ușor de memorizat). Totuși, experimentul nu mă interesează din punct de vedere tehnic, ci mai degrabă ca proces de deconstrucție-reasamblare simbolică a noțiunilor, concepțiilor, dogmelor atrofiate, de genul: „Voi n-aveți dreptate! Eu știu Adevărul!" O eroare ca asta se repară în trei etape. Unu: „Voi aveți dreptate, dar eu știu Adevărul!", doi: „Voi mă aveți pe mine, iar Adevărul are Dreptatea!" și trei: „Eu vă știu, dar Dreptatea nu înseamnă întotdeauna Adevăr!" Așadar, operația plastică a reușit, am stropit cadavrul cu parfum.

Dincolo de toate astea, de experiment, de aberație, de căutare, se află dorința de expansiune mentală, dar mai cu seamă spirituală, conceptuală, căutarea sensurilor, forțarea limitelor, toate acestea vin dintr-o nelinişte uneori explicabilă, alteori inexplicabilă, dar în majoritatea cazurilor legată de moarte. Asta ne frământă pe toți, iar dacă nu ne frământă, ne va frământa... Acum, despre influențe. Există, bineînțeles, acel grup restrâns de scriitori pe care îi consider astăzi fundamentali (lăsând la o parte fundamentalismul): Mamleev, Erofeev, Sorokin, Pelevin, ca să nu mai amintesc de Poe, Meyrink, Dostoievski, Bulgakov, Sologub, Kafka, Buzzati, Cortázar, Musil, Turnier, Vian, Hlebnikov, Harms, Urmuz, Blecher, Monciu-Sudinski, Naum, Cărtărescu.

Ceilalți să-mi ierte ignoranța, dar nu vreau să omit pe nimeni dintre cei numeroși și dragi prieteni scriitori, poeți sau pictori, care ar putea mai târziu să mă împuște în cap cu mitralierele de puf anticonvulsiv fiindcă, dacă voi scrie numai despre Chiva și Peniuc, atunci Țupa și Komartin vor pune

ceva la cale și mă vor călca cu locomotiva lor particulară, iar domnul Soviany doar îmi va arunca o privire și voi sucomba instantaneu. Ca să nu zic de reacțiile catastrofale cosmofonice pe care le voi resimți din partea lui Mocanu, Tolici, Vlădăreanu, Urmanov, Pasima, Cara sau Ianuș. Despre frații Vakulovski altcândva. Nu de alta, dar n-am chef de vizite nocturne cu spargeri de uși, amortizoare, săbii, grenade etc. Oricum voi fi măcelărit de cei omiși. Să continuăm, deci.

Vii de pe Planeta Moldova, ca să te citez (poate te oprești și la planeta-moldova.net). Care e reacția scriitorilor români când află că ești basarabean? Îți amintești cazuri mai interesante legate de asta? Ca scriitor de limbă română, contează locul nașterii? Apropo, cum ai ajuns în România? Cum ai ajuns la București?

Toate cazurile au fost interesante, toate reacțiile au fost frumoase, totul e minunat, sunt fericit, sunt român, toți sunt frații mei, toate sunt surorile mele, nepoțelele mele catifelate, scolopendrele mele mecanomorfe, pe unde mai zburdați, curvulițelor, mai țineți minte înmormântarea Matroanei Kali? (Hopa.) Dragi colaboratori de la secția descompuneri! Vă declar solemn, sunt basarabean născut în Ucraina și mă invidiază întreaga Japonie, plus juma' de Groenlanda și zece hectare de furnicare din Norvegia! Lăsând la o parte absurdul și tragicomedia, am avut nevoie de zece ani ca să mă adaptez în România în sensul adevărat al cuvântului, și asta nu pentru că românii nu m-au tratat frumos, ci pentru că eu sunt în esență un inadaptat. Pe de altă parte, am o mulțime de prieteni, prietene, amici, cunoștințe, vecini, străini, diverse animale, plante, păduri, tot soiul de obiecte inutile, așadar, n-am niciun motiv de suferință. Totuși, un lucru vreau să-l spun cu toată seriozitatea, îmi place România și îmi plac românii, chiar dacă uneori îmi vine să mă sinucid.

Dac-ar fi niște țări cu care mi-ar plăcea să fuzioneze România, acestea ar fi Japonia, Spania și Rusia. Sunt curios ce-ar ieși. Sincer să fiu, n-aș pleca din România în altă parte, românii n-au cum să înțeleagă (dacă n-au trăit într-un mediu mai ostil, mai bizar, mai întunecat) cât de „călduț" este în România. Când îi văd pe unii cum se cacă pe ei, cică să ne cărăm, să emigrăm, îmi vine să râd, ca să nu le spun în față că sunt fraierii ce dau broasca din mână pe vipera de pe gard. Știi vorba aia: „De la rău, la mai rău, dar tot spre bine" sau nu – „De la mai bine la și mai bine, dar cine?" Mai departe. Ca scriitor de limbă română, venind din Basarabia ai câteva avantaje și

dezavantaje. Voi începe cu avantajele. Ești mai sălbatic, mai sufletist, mai naiv, mai sec, adică foarte puțin cosmetizat și, prin urmare, mai sincer. Asta te face și vulnerabil, dar timpul le repară pe toate. Iar dezavantajele le-am uitat, oricum erau puține, și de ordin tehnic, adică reparabile.

Cum îți pare literatura română scrisă acum? Cine dintre scriitorii contemporani îți place mai mult? Dintre scriitorii tineri? Cine dintre scriitorii tineri în vogă nu-ți place deloc ca om? Care dintre scriitorii admirați sau susținuți de anumite cercuri literare ți se par umflați, nu-ți plac?

Literatura română de astăzi are două fețe, sau trei, patru, opt... Oricum, una e mlăștinoasă, alta e strălucitoare, o a treia e plată, cenușie etc. E foarte complicat. Pe de o parte, scriitorii și, în general, artiștii intelectuali mi se par uneori excesiv de orgolioși, unii mai introvertiți, alții mai excentrici, dar în esență preocupați parcă de autoritatea lor, de poziția ierarhică, nu știu... Mai cu seamă intelectualii mai vârstnici (nu toți, evident) se tratează între ei foarte ciudat, ai impresia uneori că e o competiție cinică în jur, un sport al înțelepciunilor, al aroganțelor bine mascate, cu alte cuvinte – o tristețe de nedescris. Asta mi se pare a fi un fel de constipație intelectuală cronică, ierarhică. Tineretul (tinerii scriitori) este mai relaxat, dar întristat, înfometat, slab susținut.

Puținii care depun un efort substanțial, după părerea mea, pentru a sprijini și promova literatura nouă sunt și ei atacați și bombardați cu substanțe din alea, știi tu, așa maronii, urât mirositoare, cum le spune, nu mai știu, ah da, mi-am amintit, căcat. Bombardamentul ăsta vine din partea celor mai „corecți" și, bineînțeles, foarte, foarte intelectuali, foarte înțelepți și interesați de soarta literaturii tinere. Sper că m-ai înțeles, unii dintre ei nu dorm nopțile de grija literaturii tinere, dau cu merțanele prin canale de emoție și neliniște în legătură cu avangarda mileniului opt. Mă rog, să nu scormonim, cum spunea moșu'... Despre scriitorii care îmi plac am mai scris, în parte... Am omis probabil vreo trei, patru, de cine îmi era mai drag, bineînțeles. (Asta e formula perversității industriale.) Un scriitor preferat nu am, un scriitor în vogă nu înțeleg ce înseamnă, fiindcă „voga" asta se cam împute până la urmă, în majoritatea cazurilor, și puțini scriitori sunt capabili să lucreze semidescompuși. Întrebarea ta era dacă există un scriitor recunoscut, dar care nu-mi place ca om. Bine, să vedem... Unii dintre scriitori nu-mi plac ca oameni, dar îmi plac ca lebede, alți scriitori îmi plac mai mult ca elefanți, iar unii îmi plac mai mult ca veverițe. Ce să mai

zic, o penultimă poantă alterată: „Scriitorul e scriitor, omul e om și să nu mai confundăm farfuria cu ciorba!"

Cum îți par editurile și revistele culturale românești? Ce ai face tu dacă ai fi director de editură, redactorul-șef al unei reviste culturale importante sau președinte al unei uniuni sau asociații scriitoricești?

Ca tipografie-editură, Ideea Design & Print mi se pare brici. Și, bineînțeles, Pontica, Paralela, Cartier, Vinea, Polirom, Univers... Evident, ca aspect exterior mai au până la Ad Marginem de la Moscova sau Symposium de la Petersburg, dar în timp vor recupera. Humanitas mă cam enervează cu elitismul lor lăcuit. Mai bine s-ar apuca să scoată pe hârtie igienică poleită cu aur autori cocalari, boschetari și amărâți din subterane. Ar fi o treabă serioasă, nobilă, avangardă de ajutorare, nu filoso-fițe, lac și lux lăbuță tristă. Despre Rao nici nu pot vorbi, umorul meu negru suferă o decompresie gravă. În afară de revistele porno cu papagali și meduze, îmi place revista *Art-Hoc* și ziarul *Bufnița întunericului*.

Și, bineînțeles, revista *Eurolepsia*. Dac-ar fi să fiu director de editură, nu știu, aș face abstracție de modelul occidental de design al cărții, aș merge pe materiale nonconvenționale, metale prețioase, solzi de pește, puf și pene de colibri, aș experimenta până aș falimenta și astfel cariera mea de editor s-ar termina din prima zi de muncă. Dac-aș fi președinte de asociație, mi-aș restabili editura unde aș mai experimenta un pic, până la următorul faliment.

Pe care dintre scriitorii tineri îl vezi carierist, viitor președinte al Uniunii Scriitorilor sau așa ceva? Cine crezi că ar merita să fie, acum, președinte al Uniunii Scriitorilor din România și din Republica Moldova? Dar peste 5-10 ani?

Pe Chiva îl văd președinte al României peste un an, maximum. Pe mine mă văd președinte al Bulgariei peste o săptămână, cel mult. Pe Ţupa îl văd președinte al Statelor Unite, peste cel mult o oră, după ce va citi interviul. Pe Elena Vlădăreanu o văd ca general al forțelor oculte din Sahara, cel mult peste douăzeci de secunde. Pe Komartin îl văd președinte al Constelației Salamandra în cel mult opt ani, iar pe Peniuc îl văd stăpânitor al Quazarilor și Pulsarilor din perimetrul AK-B2455002, după catalogul Cassius. Urmanov cred că și-a înaintat candidatura la Londra. Cel mult o săptămână și e rezolvat.

Cunoşti foarte bine literatura rusă, inclusiv literatura rusă contemporană. Ce-ai traduce din scriitorii ruşi contemporani? Ce-ai propune ruşilor din literatura română contemporană?

Aş traduce din Mamleev, Pelevin şi Sorokin. Ruşilor le-aş propune în primul rând un Gellu Naum, aşa ceva cred că le lipseşte. În rest, nu le prea lipseşte. Pe ici, pe colo ar mai merge nişte ingrediente, dar momentan mă abţin...

Ce ai de gând să faci în continuare, şi mă refer acum la ceea ce scrii, nu la desene, picturi, muzică? Ai un plan de viitor, scrii conform unor principii?

Lucrez la două cărţi în paralel, dar nu pot spune că am un plan, un principiu de lucru prestabilit. Nu lucrez programatic, mă bazez în primul rând pe improvizaţie şi inspiraţie. Uneori, scrierile mele încep de la o schiţă, o structură schematică transparentă pe care o construiesc în minte, dar nu foarte pronunţată. Nu sunt un artist foarte consecvent, stau prost cu organizarea, dar pot spune că sunt perseverent şi oarecum perfecţionist. Scriu din plăcere în primul rând, numai noaptea. Nu forţez niciodată, dacă n-am chef, nu scriu. Uneori mă trezesc hipnotizat, incapabil să leg o propoziţie, mă încăpăţânez să finalizez o propoziţie într-un anume fel şi nu cedez până când nu o rezolv. Alteori scriu fără oprire, fără nicio pauză, câte 4-5 ore la rând, foaie după foaie. Totul izvorăşte, atunci. Apoi mă opresc, citesc, mă distrez sau mă întristez, iar dincolo de procesul tehnic vizualizez totul, personajele, le văd în culori, le percep, le simt identitatea, le descopăr încetul cu încetul în spaţiul lor paralel, aproape de mine, vii, în lumea lor din cartea mea. Totul e foarte serios, procesul de lucru este o transă care mă ajută să evadez din temporalitate, să mă detaşez, să mă reevaluez, iar odată cu mine să redescopăr lumea, existenţa, fiinţa.

martie–aprilie 2003, Braşov–Bucureşti

LIMBA
ME
A

Consider internetul cea mai mare minune a lumii

Născut pe 30 ianuarie 1974, în Orhei, URSS. Își începe studiile la școala din localitate, iar din 1985 până în 1989 urmează cursurile școlii speciale internat de arte plastice din Chișinău „Igor Vieru". În 1990 se transferă ca bursier al statului român la Liceul de artă „Nicolae Tonitza" din București, secția Animație. Tot ca bursier al statului român urmează cursurile Universității de Artă din București, secția Grafică. Își ia licența în 1998, an în care obține și cetățenia română. În perioada liceului lucrează ca animator la studiourile Anima Dream și Dacodac. În perioada facultății face ilustrații de carte pentru copii, benzi desenate pentru revista *2000Plus* și *Domnul Goe*, este pentru un timp animator la studioul Ubisoft, apoi devine ilustrator la agenția de publicitate Leo Burnett, unde lucrează până în 2007. După absolvirea facultății face benzi desenate alternative după propriile scenarii, publicate în *Stripburger* (Slovenia), *Megaton* (Marea Britanie-Italia), *Art-HOK* (Chișinău), iar în 2002 acestea sunt cuprinse în volumul *Roman Tolici / Aaargh !* (Hardcomics, București). Începând cu anii 2000 scrie proză scurtă și poezie. Citește în două rânduri în cadrul cenaclului Euridice, publică în revista *Tomis* și în revista online *Tiuk !* În 2002 are prima expoziție personală la galeria DeInterese (București). A organizat expoziții personale în București, Sibiu, Strausberg, Celje, Berlin, Praga și a participat la mai multe expoziții de grup în România și peste hotare. A publicat mai multe cataloage de artă de autor, printre care *Desene recente* (Galeria Posibilă, București), *Evanghelia după Moș Crăciun* (H'art Gallery, București), *Park* (H'art Gallery, București), *Barber's Shop* (Collectiva Gallery, Berlin), *Action* (Point Contemporary, București). În prezent trăiește și lucrează în București.

Roman, îţi mai aminteşti când şi cum ai conştientizat că nu mai ai cum să scapi din mrejele artelor plastice? Cum erau primele tale lucrări?

Aveam vreo patru ani și am venit surescitat de la grădiniță, extrem de mândru de, probabil, primul meu desen – o casă de al cărei acoperiș atârnau țurțuri. Țurțurii erau pentru acel moment culmea inovației și, în urma aprecierii unanime a familiei, am hotărât că voi deveni pictor. Acel moment a constituit probabil „capcana", din care n-am mai vrut să scap. După un timp am refuzat să mai frecventez grădinița, care nu-mi furniza suficiente ore de desen și în ultimii doi ani, până la scoală, eram lăsat singur acasă, în compania televizorului, a hârtiei și creioanelor.

Primele lucrări le consider anume lucrările acelei copilării, libere de constrângerile sistemului educațional. Reflectau în foarte mare măsură lumea filmelor pe care le vedeam la TV. Ca tematică, predominau războiul eroic atât de prezent în cinematografia sovietică (chiar și în cea pentru copii), poveștile ecranizate sau miturile antice animate. Dar, din păcate, nu știu să se fi păstrat niciun desen din acea perioadă. Se pare, totuși, că nu eram luat prea în serios.

Unde ai învăţat să desenezi şi să pictezi? Când ai început să alături desenelor tale idei, cuvinte şi expresii?

Încă de la unsprezece ani, am avut norocul să urmez o foarte bună școală sovietică – școala specială de arte plastice cu regim internat din Chișinău, numită azi „Igor Vieru". Existau doar șapte asemenea școli în URSS, iar metodele și seriozitatea cu care se învăța meșteșugul în acea școală nu le-am mai regăsit ulterior, când la șaisprezece ani m-am transferat la liceul „Nicolae Tonitza" din București, unde exista o abordare din păcate mult mai superficială, în care frica de academism și clasicism producea la sfârșitul liceului o mulțime de absolvenți care abia știau să deseneze, dar care

erau în schimb plini de „aere de artiști". Pot spune cu aceeași părere de rău că și Academia de Artă din București suferea de aceeași meteahnă, cel puțin în momentul în care am absolvit-o eu. În ceea ce privește alăturarea de idei, cuvinte și expresii desenelor, te referi probabil la banda desenată, care a constituit una din căutările mele după terminarea facultății (1998), când perspectivele de a deveni un artist plastic în sens uzitar erau destul de sumbre.

Nu era nici pomeneală de galerii, în afara celor câteva gestionate de UAP, care arătau și funcționau aproape la fel cum arată și funcționează astăzi, adică jalnic. Pe lângă acest fapt, un rol important l-a avut preocuparea mea pentru cinematografie (am făcut liceul „N. Tonitza" la secția Animație). Banda desenată sau comicsul (căci, iată, România se pare că nu s-a hotărât încă pe care din cei doi termeni să ș-i asume) a fost cumva „soluția de compromis", oferindu-mi un mijloc de a mă exprima, în care nu trebuia să mă implic decât pe mine, cu resurse minime. Ulterior, situația s-a ameliorat, „am lăsat-o mai moale" cu banda desenată și am revenit asupra visului din copilărie, de a deveni pictor.

Cum s-a întâmplat asta?

În poveștile rusești apare foarte des motivul alegerii la răscruce de drumuri. E un motiv care m-a fascinat din copilărie. Cu toții trecem prin astfel de momente, iar conștientizarea răscrucii în sine este esențială. Sunt drumuri cu riscuri mari și drumuri cu riscuri mici, iar recompensele sunt pe măsură. Am fost la acea răscruce și am ales drumul picturii și sunt convins că am procedat corect.

Scrii și proză, și poezie. Ce înseamnă pentru pictorul Roman Tolici literatura? Când hotărăști că liniile și culorile nu te ajută și recurgi la cuvinte? Ai nevoie de stări diferite pentru a picta sau a scrie?

Am început să scriu prin '99, la recomandarea lui Mitoș Micleușanu (un plurivalent convins) și am făcut-o și o fac ca o completare în demersul general al exprimării mele artistice. Abordez literatura mai degrabă ca pe un jurnal intim și îmi asum diletantismul în acest domeniu. Scriu de obicei atunci când nu am la îndemână pensule și culori sau când sunt prea obosit de ele. Și constat că îmi este mult mai greu să vorbesc / scriu despre mine ca scriitor decât despre mine ca pictor, căci scriitura din start pare a fi menită să vorbească / scrie despre sine.

Picturile și desenele tale de multe ori îl au în vedere și pe cel care se uită la ce faci tu. În literatură e la fel? Ce așteptări ai de la cititori?

În calitate de artist, mă aflu în postura de „prim consumator" al operei mele. Eu sunt „focus grupul" la care mă raportez, căci fac ceea ce fac pentru cei asemenea mie sau cel puțin pentru cei cu care am măcar ceva în comun. Comunicarea de bază se produce cu mine însumi, atât din postura de producător, cât și din cea de consumator. Atunci când pictez, mai cu seamă, aproape jumătate din timp mi-l petrec privind lucrarea, în toate etapele ei. Dacă eu reușesc să stabilesc un dialog cu ea, consider că există șanse ca și un viitor consumator al ei să reușească acest lucru. Din partea *lecturatorilor* lucrărilor mele, fie ele literare, plastice sau combinate, nu aștept altceva decât laude sau tăcere, orice comentariu negativ riscând să le fie fatal.

În ce sens „fatal"? Ce are în vedere pictorul de origine sovietică?

E o glumă, într-adevăr, de tip sovietic. În realitate, primesc suficiente remarci negative pe care le înfrunt cu stoicism. Relația creatorului cu criticul este destul de îmbârligată și de multe ori frustrantă pentru orgoliul celui dintâi, ceea ce poate stârni reacții ucigașe la nivel mental. Personal, încerc să raționalizez fiecare reacție negativă și să discern cât mai obiectiv adevărul din acea reacție, pentru ca ulterior să modific lucrurile așa cum consider eu mai bine, ceea ce poate fi (iată) fatal pentru respectivul critic.

Cum a fost trecerea Prutului? A fost greu să fii acceptat de „frații de arme" (că acum ar fi absurd să nu te recunoască drept unul de-al lor...)?

Trecerea Prutului s-a întâmplat în timpul procesului de cădere a comunismului (1990), pe fundalul podurilor de flori, și nu am a le reproșa nimic „fraților". M-au acceptat în măsura în care eu însumi mi-am dorit să mă integrez în societatea românească. Venirea aici s-a produs ca urmare a mișcărilor de renaștere națională din Moldova perestroikistă. România a reprezentat o necesitate regăsită în flacăra adolescenței. O mișcare naturală spre identitatea reală și profundă de român, și nu de moldovean sovietic.

Ai un site (romantolici.ro) care se desparte în mai multe rădăcini. Care e rolul internetului pentru tine ca artist?

Consider internetul cea mai mare minune a lumii. Este câmpul sublimei anarhii, izbăvitoare de prejudecăți, în care oricine are dreptul de a se

exprima. Pentru orice artist, internetul poate deveni cu ușurință galeria care îl expune întregii lumi, editura care îl publică fără a-l cenzura ș.a.m.d. Trăiască internetul!

Poeziile tale de pe blog (toliciliteratura.blogspot.com) sunt mai mereu însoțite de imagini. Crezi că nici literatura nu e în stare să exprime în totalitate ce vrei să transmiți sau e un microb profesional?

Este, probabil, înainte de toate un microb profesional. Nu pot fugi de mine însumi. Desigur, mesajul literar ar fi suficient. Imaginile nu fac decât să „agațe" un eventual cititor.

Ai multe expoziții în străinătate. Care e deosebirea între o expoziție de-a ta în Occident, în România și în Republica Moldova? E diferit doar publicul sau și modul tău de abordare?

În primul rând trebuie să precizez că nu am avut până acum nicio expoziție în Republica Moldova. Este doar un fapt și nu constituie un regret sau vreun reproș la adresa cuiva. Vreau să cred că nu există nicio deosebire de fond între o expoziție a mea în România sau în străinătate. Arta plastică are calitatea de a nu necesita o traducere, iar în ceea ce fac eu, în speță, mă străduiesc să elimin aspectele de ordin local, creând imagini ce pot fi asimilate de orice fel de public – român, german, american sau senegalez. Dincolo de asta, ideile, viziunile și valorile mele le doresc a fi accesibile nu numai unui public „elitist", „avizat" în artă, de o naționalitate sau alta, ci spiritului uman în general, de a cărui calitate și capacitate de înțelegere nu mă îndoiesc.

Expozițiile tale se bazează de multe ori în primul rând pe idei foarte originale, cum e lipsirea personalităților de exact trăsătura care le caracterizează și prin care s-au făcut cunoscute, am în vedere, firește, expoziția *Barber's shop*. Ai urmărit reacțiile publicului? Te interesează reacția publicului la lucrările tale?

Mi se pare cel puțin plictisitoare simpla reprezentarea a lumii și vieții. Artele fac, vrem, nu vrem, parte din ceea ce numim divertisment brutal. Nu mi-e frică de acest termen. Ține de fiecare artist în parte cum își tratează creația. În spatele unui aparent giumbușluc putem găsi uneori adevăruri filozofice mult mai profunde decât în interiorul unui tratat filozofic pe a cărui copertă scrie „tratat filozofic". Prin ideile „originale" punctez

amprenta propriei mele viziuni asupra lumii și vieții. Cel mai dezamăgitor mi s-ar părea să las publicul rece. Orice tip de reacție este mai bună decât indiferența. Am destul de rar ocazia să urmăresc „în direct" reacțiile oamenilor și, ținând cont de faptul că pictura sau literatura nu prea implică ovații sau fluierături, reacțiile adevărate se produc la nivel profund interior în fiecare lecturator în parte. Anume acele reacții profunde sunt cele care mă mulțumesc cel mai mult, chiar dacă nu am o dovadă clară a exprimării lor. Cred că energia investită de mine într-o lucrare modifică ceva din energia lecturatorului. Acest dialog transformator mi se pare cel mai valoros și constructiv, care îmi dă cu adevărat senzația că nu am investit acea energie în van.

Tema sexuală apare foarte des în lucrările tale... Părinții tăi înțeleg despre ce e vorba sau ai și tu discuții contradictorii în familie, ca scriitorii ? :D

Aș spune mai degrabă că tema sexuală propriu-zisă, atât în literatură, cât și în arta plastică, m-a captivat mai cu seamă la începuturile activității mele artistice, fiind cumva de explicat în contextul vârstei hormonale. Dincolo de asta, consider că orice tip de act artistic conține și o pulsiune erotică, motiv pentru care o natură statică sau un peisaj pot atinge uneori note de factură mult mai erotică decât un nud. Am norocul să nu fiu comentat de părinți din acest punct de vedere, nu pentru că aș proveni dintr-o familie prea liberal-libertină, ci mai degrabă din respectul lor pentru opțiunile mele în general, respect de care, spre norocul meu, am avut parte încă din copilărie.

Cum ți se pare viața literară românească ? Ce scriitori sau artiști plastici români (de pe ambele maluri ale Prutului) îți plac ?

Viața literar-artistică (și nu cred că doar cea românească) e o junglă intelectuală. Având în vedere faptul că orice creator are în el bănuiala sau speranța genialității, avem de a face cu „animale" extrem de orgolioase și egocentrice, care se aliază în funcție de interese pentru a supraviețui în această junglă. Vedem astfel grupuri formate pe criterii de generații, de idei, de școli sau pur și simplu de prietenie. Cred că toate acestea fac oarecum parte din normalitate, dar cred în același timp că orice creator care se respectă, dincolo de supraviețuirea sa trebuie să urmărească nemurirea operei sale. Iar viața artistică reală este viața creatorului în singurătatea și singularitatea lui.

Mă abțin de obicei să nominalizez preferințele mele în rândul creatorilor de pe ambele maluri ale Prutului sau de pe alte meleaguri. Sunt foarte mulți și sigur aș omite din greșeală pe cineva. Mă raportez la fiecare și învăț de la fiecare.

Ce hobby-uri ai? Ce-ți place să faci în timpul liber?

Filme, cărți, jocuri pe calculator.

(2003, București–Brașov)

MALL DOVA

Eu explic reușita prin capacitatea de a mă concentra asupra priorităților

Născut la 21 august 1972 în Ungheni, Republica Moldova. Absolvent al Facultății de Istorie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1994). În 2000 își susține teza de doctor în istorie în cadrul aceleiași universități. Multiplu campion al Republicii Moldova la box, participant la Jocurile Olimpice din Atlanta (1996), medaliat cu argint la Cupa Europei (1999). Autor al monografiilor *Problema Basarabiei și relațiile sovieto-române în perioada interbelică (1919-1939)*, Editura Prut Internațional, Chișinău, 2004, și *Fotbalul în contextul transformărilor democratice din Europa de Est. Cazul Ucrainei, României și Republicii Moldova,* Editura Cartdidact, Chișinău, 2008 (împreună cu B. Boguș).

Distincții și premii profesionale: Premiul Național al Tineretului în domeniul științei și literaturii, Premiul pentru cea mai bună carte a anului la Universitatea Liberă Internațională, Premiul pentru cel mai bun șef de catedră al Universității Libere Internaționale, Premiul Fundației Soros-Moldova pentru merite academice deosebite... În prezent, activează în calitate de șef al Catedrei de relații internaționale și politologie, la Facultatea de Istorie și Relații Internaționale, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), este lector la Masteratul de Studii Sud-Est Europene a Catedrei UNESCO, la Facultatea de Istorie și Psihologie, Universitatea de Stat din Moldova, responsabil pentru Masteratul de Studii Europe, Facultatea de Istorie și Relații Internaționale, ULIM, profesor-asociat la proiectul *Centrului pentru inițiativa de pace, schimbări democratice și soluționarea conflictelor: Școală de vară și învățământ la distanță* organizat de OSCE (Moldova) și Fundația Hilfswerk (Austria), este membru al Consiliului de experți în Programul Est-Est: Parteneriat dincolo de hotare, Fundația Soros Moldova, membru al Consiliului Coordonator al Societății pentru Studii Americane Moldova, profesor al Agenției Universitare Francofone.

Octavian, aş începe „discuţia-interogatoriu" cu o întrebare la care nu cred că te aştepţi: în copilărie ce vroiai să te faci „când vei fi mare"?

Eram un „pitic" (la propriu) care dorea să ajungă să-i bată pe toţi din lume. Suferam de un complex de inferioritate în acest sens, de care încercam să scap prin a fi cel mai bun la carte.

Cum ai ajuns să faci box?

Din cauza visului. Dar şi pentru că am avut un IDEAl – unchiul meu Andrei Grosu, care mi-a fost şi primul antrenor. Era o autoritate în lumea boxului şi speram că voi ajunge odată să-l depăşesc. M-a motivat şi mai mult faptul că el nici măcar nu vedea în mine un viitor mare campion.

Cum ai ajuns la studiul istoriei?

Am fost predispus genetic. Mama mea este profesoară de istorie. Era însărcinată cu mine când a susţinut examenele de absolvire la Universitatea de Stat din Moldova. De aceea le spuneam permanent colegilor mei de facultate că sunt mai deştept decât ei cu o sesiune.

Hopa, iar eu m-am născut când părinţii mei, hm, ambii studenţi la filologie, tot la USM, îşi luau licenţa... Cum ai combinat aceste două hobby-uri ale tale, boxul şi istoria, reuşind, iată, să faci din ele profesii?

Cel mai greu a fost şi este să împac în mine aceste identităţi, care nu au între ele nicio tangenţă, cu excepţia faptului că le fac eu. Dacă la început (în timpul studenţiei) a fost o normalitate, or atunci toţi făceau şi sport, şi facultate, atunci când a început doctoratul şi marea performanţă, lucrurile chiar au devenit tot mai greu de realizat. Eu explic reuşita prin capacitatea pe care am avut-o întotdeauna de a mă concentra asupra priorităţilor. Şi asta fără a mă gândi la faptul că sacrific ceva.

Există foarte mulți oameni care știu de pugilistul Octavian Țâcu și există oameni care te cunosc ca tânăr istoric, șef la catedra de Istorie contemporană universală și științe politice de la Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM). Vrei să-ți amintești, pentru cei care te cunosc doar ca istoric, de viața ta de boxer?

A fost un traseu sportiv extrem de sinuos. Bazele boxului le-am pus la Chișinău, însă valoric am crescut la Iași, la CSM, alături de cei mai tari profesioniști care existau în România. Când m-am întors peste patru ani (în 1995) la Campionatele Republicii Moldova, i-am bătut fără drept de apel pe toți candidații pentru calificările la Jocurile Olimpice. A fost însă o înfrângere dureroasă (și la propriu, și la figurat) în fața lui Leonard Doroftei în semifinalele turneului din Iugoslavia, care mi-a compromis serios șansele de a ajunge la aceste calificări. Am fost luat la Europenele din Danemarca doar fiindcă eram campion național și participasem în 1995 la Campionatul Mondial de la Berlin. Ironia sorții a fost că doar eu m-am calificat pentru Jocurile Olimpice de la Atlanta. După Atlanta a fost perioada celor mai mari succese (am câștigat și am fost laureat a 23 de turnee internaționale), care a culminat cu locul al II-lea la Cupa Europei în Lvov (Ucraina). Cea mai mare decepție a constituit-o ratarea calificării la Jocurile Olimpice de la Sidney, când am fost la un singur pas de reușită. Însă acest fapt presupunea să-l bat pe campionul mondial A. Maletin (Rusia), ceea ce însemna o sarcină extrem de dificilă în acel moment.

Să ne întoarcem la istorie. Monografia ta se numește *Problema Basarabiei și relațiile sovieto-române în perioada interbelică*, într-adevăr, o problemă. Cum ți-ai ales tema și, dacă se poate, care sunt concluziile la care ai ajuns scriind această carte?

Tema a venit ca o continuare a tezei de licență. La Iași ni s-a sugerat tuturor studenților basarabeni că, dacă nu vom rescrie noi istoria Basarabiei, atunci n-are cine s-o facă. M-am convins de justețea acestor sugestii atunci când propriu-zis am început elaborarea tezei și am sesizat cât de mult fusese politizat subiectul și influențat de ideologic. Acest lucru se referea nu numai la totalitatea istoriografiei sovietice, care era absolut inoperantă, ci și la multe aspecte ale problemei Basarabiei pe care le mitizase istoriografia română. Pentru a răsturna aceste mituri aveam nevoie de argumente serioase, fapt pentru care am fost și în Arhivele Ministerului de Externe al României, și în cele ale Ministerului de Externe din Federația Rusă. Sunt

tentat să cred că ineditul lucrării constă în faptul că am stabilit o interdependență între aspectul internațional al acestei probleme și procesul de integrare a Basarabiei în România Mare. Dacă pentru celelalte provincii alipite în 1918 integrarea a fost o problemă românească internă, atunci în cazul Basarabiei acest proces a avut conotație internațională determinată de pretențiile URSS asupra acestui teritoriu. Nerecunoașterea Basarabiei ca teritoriu românesc de către Moscova a cauzat o politică incoerentă a administrației românești în provincie și a afectat deseori bunele intenții ale statului român în integrarea respectivului teritoriu. Proximitatea sovietică a determinat un regim de „mână forte" în Basarabia, care este și acum invocat de basarabeni ca o măsură de discriminare a populației locale de către autoritățile centrale. În absența unei politici adecvate de explicare a acelei situații critice, basarabenii au văzut capul tuturor relelor în „regățeni", ceea ce a determinat (poate chiar determină încă) o reticență de lungă durată a basarabenilor față de românii din țară.

Ziceai la lansarea cărții că pentru tine fiecare paragraf are o încărcătură sentimentală foarte intensă. Poți să exemplifici și pentru cititori? Aceste combinații de amintiri mi se par foarte interesante...

Vorbeam de faptul că elaborarea acestei lucrări a coincis cu momentul de vârf al carierei mele sportive. Prin urmare, multe din ideile și concluziile inserate corespund unor anumite stări generate de rezultatele din ring. Spre exemplu, cea mai prolifică perioadă a fost după Jocurile Olimpice de la Atlanta, când evoluția nereușită pare să fi stimulat o concentrare asupra tezei și finalizării primelor două capitole. Au fost și situații când am scris inspirat de victorii importante, cum ar fi medalia de argint la Cupa Europei în 1999. Totuși, cel mai mult eram motivat intelectual atunci când pierdeam, și faptul că am finalizat lucrarea după dureroasa ratare a Calificărilor la Jocurile Olimpice de la Sidney în 2000 este dovada elocventă în acest sens.

Vorbeai, tot la lansare, de o nouă generație de istorici. Prin ce se deosebesc acești tineri istorici de cei dinaintea lor?

Este o generație dezinvoltă, crescută în realitățile tranziției, care i-au determinat o atitudine mai tranșantă în scrierea istorică. Mulți dintre aceștia s-au format în România, în special la Iași, unde au avut un contact direct nu doar cu școala de istorie românească. Întorși acasă (ceea ce este

cel mai important), au adus cu ei o nouă atitudine, un nou mesaj, un nou aflux de românism, devenind, inevitabil, prin ceea ce fac, mesagerii viitoarei proiecții europene a Republicii Moldova.

Acum, după ce ai susținut teza de doctorat și ai și editat-o, ce teme te mai tentează, pentru un viitor studiu eventual?

Practic, încă înainte de publicarea monografiei am început să mă „deplasez" spre studiul proceselor de tranziție post-totalitară în spațiul est-european. Am reușit în acest sens să organizez o conferință internațională la Universitatea Paris 8, în Franța, unde am prezentat procesul de tranziție al Republicii Moldova în contextul est-european.

Drept urmare am fost delegat de francofonie să reprezint Republica Moldova la Colocviul Internațional al Francofoniei din Burkina Faso cu aceeași problemă. Și apoi mă voi afla cu o bursă de profesor invitat la Universitatea Central-Europeană din Budapesta, unde îmi voi finaliza lucrarea.

Știu că și acum faci sport, deși marea performanță a devenit biografie, din păcate (fiindcă te-ai retras prea devreme) și din fericire (fiindcă nimeni nu-ți poate lua rezultatele). Nu-ți pare rău că ai făcut acest pas? Acum crezi că te-ai grăbit sau că ai făcut o mișcare înțeleaptă? Faptul că scriai, că erai la începuturile altor preocupări, te-a ajutat în acel moment important al vieții tale – retragerea din vârful altei activități?

Retragerea din sport a fost rezultatul unei suprapuneri de circumstanțe. În primul rând, a fost una forțată – mi-am fracturat mâna în timpul ultimului turneu internațional din Polonia (aprilie 2003), iar încercările mele de a mă recupera au fost inutile jumătate de an. Astfel că ratasem etapa de pregătire inițială pentru calificările la Jocurile Olimpice de la Atena. Apoi mai venea și întrebarea (firească cred, la 32 de ani) dacă voi putea duce greul calificărilor și al pregătirii pentru olimpiadă.

În plus, eram de acum șef de catedră universitară (ultimul titlu de campion național și chiar ultimul turneu internațional din Iugoslavia le-am câștigat fiind șef de catedră), iar acest lucru făcea tot mai grea, dacă nu imposibilă, simbioza. Trebuia să fac alegerea. Faptul că aveam alternativa intelectuală m-a salvat de dificila perioadă pe care o încearcă mulți sportivi când se lasă de sport. O perioadă în care au loc căderi psihice spectaculoase legate de dificultățile adaptării la viața „normală". Eu am plecat din sport

fiind sigur însă că mă voi întoarce. Și am făcut-o. De această dată în postura de secretar general al Federației Sportului Universitar din Moldova.

Cum îți par tinerii de acum din alte domenii culturale – literatură, muzică, pictură etc.? Ce-ți place să mai faci, în afară de sport și istorie?

Independența Republicii Moldova are un aspect pozitiv mai ales din perspectiva faptului că a creat posibilitatea unei deschideri pentru noua generație, care nu a întârziat să fructifice aceste oportunități. De aceea, putem vorbi despre o nouă elită intelectuală, care apare în țara noastră. Una nonconformistă, în contact direct și permanent cu valorile civilizației occidentale, care la momentul oportun va avea un cuvânt hotărâtor în determinarea istorică a Republicii Moldova. Alte interese personale: cred că limbile străine pe care le învăț cu răutate și perseverență sportivă.

noiembrie–decembrie 2004, Brașov–Chișinău

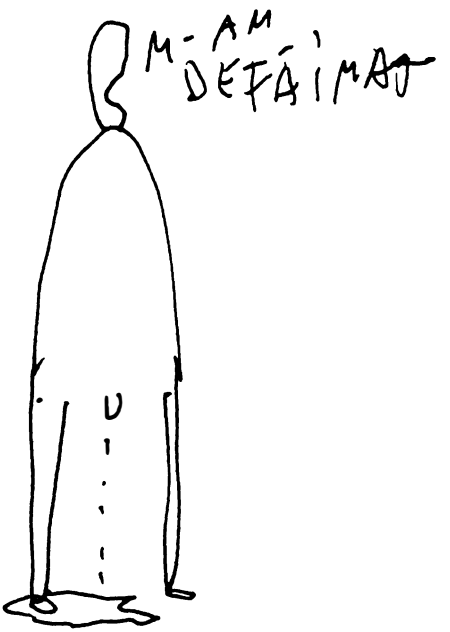
M-AM
DEFĂIMAT

Pentru un text de teatru, e mai important să-l vezi pus în scenă decât pus în carte

Născută pe 17 decembrie 1978, la Chișinău, Republica Moldova. Studii la Universitatea de Stat a Artelor din Moldova, specialitatea dramaturgie și scenaristică. Secretar literar la teatrul „Eugene Ionesco", Chișinău. Membru al societății autorilor dramatici din Republica Moldova. Autoarea cărților *Fuck you, Eu.ro. Pa!* (Editura Solitude, Stuttgart, Germania, ediție bilingvă), *A(II)RH* (Editura IDEA Design & Print, Cluj Napoca, 2007) și *A șaptea kafana* (coautori Dumitru Crudu, Mihai Fusu). Piesele Nicoletei Esinencu se joacă în Republica Moldova, România, Rusia, SUA, Franța, Anglia, Germania, Japonia, Slovacia...

Nicoleta, îmi amintesc de prima ta piesă de teatru, pe care ai scris-o cu mulţi ani în urmă şi pe care am citit-o pe Valea Dicescu, la Chişinău. Chiar de la început ai scris teatru? Cum ai ajuns la teatru?

Din întâmplare. Sau prin pile. Trebuia să merg la o școală. Tata a auzit de la Angelina Roșca, pe care o cunoaște foarte bine, că va preda un curs de dramaturgie la Universitatea de Arte, m-a întrebat dacă nu mă interesează, i-am zis da.

Nu aveam educație teatrală și nu-mi plăcea teatrul pentru că la școală ne impuneau să cumpărăm bilete și să mergem cu toată clasa la spectacolele la care vroiau profesorii.

Așa am început să scriu teatru.

Acum eşti un autor de teatru destul de cunoscut – jucat (la Braşov), tradus şi publicat şi în străinătate (*Le septième kafana*, Franţa), fără a debuta însă, deocamdată, în volum. Întrebare cu două capete, deci: (1) cum ai devenit atât de cunoscută încât piesele tale să fie şi traduse, şi jucate şi (2) cum de încă n-ai debutat editorial?

Nu mă preocup de textele mele după ce sunt scrise. Sau mai bine zis nu mă ocup în mod special de promovarea lor. Ele circulă, nu știu cum, de la sine, din mână în mână, din mail în mail, uneori sunt povestite, astfel ajung la regizori, la edituri. La fel cum a ajuns și la tine *Fuck you, Eu.ro.Pa !*, nu? L-ai găsit la un prieten de-al tău acasă. Apoi, pentru un text de teatru, e mai important să-l vezi pus în scenă decât pus în carte. Dacă e vorba de debut editorial, se pregătește aici, la Stuttgart, Editura Solitude. Cartea cuprinde o ediție bilingvă (germană și română) a textului *Fuck you, Eu.ro. Pa !*. Și asta s-a produs cam bizar. M-au întrebat dacă vreau să am textul în această ediție. Le-am zis că dacă vor ei e OK. Ca să audă un DA au fost nevoiți să mă întrebe dacă accept o ediție Solitude cu *Fuck you, Eu.ro.Pa !*. Nu

e vorba de o modestie, textele există, ele circulă. Ce-ți mai trebuie ? Ieri am primit un mail că *Fuck you, Eu.ro.Pa!* se montează la Moscova. Și textul a ajuns acolo din România. Circulă.

Fuck you, Eu.ro.Pa! **a avut parte de multă reclamă la care nu te-ai fi așteptat. Cum ai scris acest monolog? Cum ți-a venit ideea? Cum ai început munca la scrierea textului? Care au fost primii cititori?**

Textul a fost scris la Akademie Schloss Solitude, nu-mi prea amintesc cum l-am scris, știu că a mers foarte repede, vreo trei săptămâni, cred. Primii cititori au fost întâmplători. Toți cititorii aveau reacții foarte bune atunci, ciudat, dar mulți dintre ei nu și-au păstrat atitudinea pozitivă față de text și după reclamă.

Povestește-ne, te rog, întâmplarea care a provocat scrierea acestui text.

Textul a apărut în urma unui impact puternic cu distribuitorul de țigări de la Akademie Solitude, cel puțin așa îmi amintesc eu. De fapt, începusem să scriu un alt text, pe care într-o zi l-am pus la coșul de gunoi și astfel apare *Fuck you, Eu.ro.PA!*

Păi, un fumător poate ar înțelege mai bine, dar de fapt se poate întâmpla și cu o sticlă de apă. Rezidența Solitude e situată la marginea orașului, în pădure; pe lângă depresiile și singurătățile pe care le trăiești inevitabil acolo, mai e și distribuitorul de țigări, unicul la vreo cinci kilometri, care îți dă țigări când vrea el. Și dacă se întâmplă noaptea să nu ai monede sau pur și simplu să nu vrea el să-ți dea țigări sau să nu mai aibă țigări să-ți dea, suportă situația cu bani în buzunar și fără țigări. Mi s-a întâmplat să nu am țigări în Chișinău, dar doar din motiv că nu aveam bani, dar cu bani și fără țigări nu era un paradox pentru mine, era pur și simplu enervant.

Mi se pare foarte interesant că ai scris acest text pornind de la o întâmplare capitalistă, fiindcă *Fuck you, Eu.ro.Pa!* **e un „monolog" care mie mi-a amintit de multe momente social-istorice din CV-ul Uniunii Sovietice. Cât de mult te-au ajutat întâmplările trăite de tine?**

Textul nu este unul biografic, dar nu pot spune că întâmplările trăite de mine sau de prietenii mei n-au jucat un rol.

Întâmplări pe care puțini din noi nu le-au trăit sau nu le cunosc. Unii cred că e vorba de a-și aduce aminte de niște bancuri din timpul URSS, dar chiar dacă e un banc, oricum contează cine și cum îl spune, nu ? Iar în text

sunt tot atât de multe referințe la situația actuală, cât și la URSS. Și la Europa, și la Moldova.

Combinarea evenimentelor social-politice din țara în care locuia naratorul-personaj, mereu alta, țara cu întâmplările personale și cu cele din visele ei despre Europa, îmbinate, iar, cu realitatea din Europa au un efect foarte puternic. De la slogane sovietice ca „În URSS nu există sex" la podul de flori frățesc româno-moldovenesc, de la întâmplarea cu hăinuța fetiței trimisă de părinți ca ajutor în altă „țară", o republică-soră, hăinuță pe care o vede la TV, întâmplarea lingvistică din lift, căderea URSS-ului, sexul dintre părinți din noaptea aceea, fericirea... – toate astea îți dau impresia că autorul nu doar știe ce scrie, dar și cunoaște, a trăit aceste întâmplări. Ce-a zis personajul căruia scriitorul-narator i se adresează, tatăl, când a citit cartea? A citit-o ca pe un text literar sau nu tocmai?

„Tata era fericit." La fel ca și tatăl-personaj care a futut-o toată noaptea pe mama și dimineața află că Uniunea Sovietică nu mai e. Tata era fericit. De fapt, am fost întrebată de mulți așa-ziși prieteni de-ai tatei cum mi-am permis să scriu că tata a futut-o toată noaptea pe mama. Doar tata nu m-a întrebat niciodată nimic și e pur și simplu fericit.

Un scriitor adevărat!

Tata, da.

Dar și un tată OK.

Dacă o fute pe mama, e OK.

Tatăl nostru mereu caută biograficul în textele noastre, chiar și unde nu e. N-ar fi o problemă dacă nu ne-ar fi învățat chiar el literatură! Îmi amintesc foarte bine cum făcea mișto de criticii care-l confundau pe Nică cu Ion Creangă... Îți mai amintești cum ai început să scrii literatură, ca să zic așa? Cum citeai cărțile lui Nicolae Esinencu când erai mică?

Citeam, pentru că fratele mai mare îmi reproșa că nu știu nicio poezie de-a tatei pe de rost și când l-am întrebat dacă știe el vreuna mi-a recitat: „Valuri de sud / Valuri de nord / valuri de est / valuri de vest" – *Insula.*

Care frate, acela care e portar la fotbal? Mi-ar plăcea să fac un interviu despre cultură cu un fotbalist. Mutu e fan Eminescu și Dostoievski, de

exemplu. Fostul portar al Suediei era poet, membru al Academiei Suedeze, iar Schumacher, fostul portar german, era scriitor. *Frica* portarului înaintea loviturii de la 11 metri.

Nu, nu portarul. Cu portarul am avut alt caz.

Mă sună într-o zi fratele meu, fotbalistul, și îmi spune că a citit într-un ziar rusesc despre premiera *Fuck*... la Moscova și că acolo scria că „Nicoletu Esinencu sravnivaiut s britanskim idolom Sarah Kane" și a fost nevoit fotbalistul să caute pe google ca să vadă și el cine-i Sarah Kane și după ce a văzut că aia s-a sinucis tânără, nici nu împlinise treizeci, îmi spune: „Sper să nu semeni chiar întru toate cu Sarah Kane."

Piesele tale se joacă pe scene de teatru din toate colțurile lumii – Rusia, Germania, Franța, Austria, Japonia... Cum ai ajuns (cu *Fuck you, Eu.ro.Pa!*, piesă care se joacă și acum la teatrul „Sică Alexandrescu") la Brașov?

E de menționat că *Fuck you, Eu.ro.Pa!* a fost pusă în scenă pentru prima oară anume la Brașov. Cum a ajuns? Scenografa Stela Verebceanu avea o colaborare la teatrul din Brașov și avea piesa în geantă. I-a dat-o lui Claudiu Goga, care m-a sunat imediat în Germania să-mi zică data premierei.

Și te-a invitat la premieră? Ai văzut piesa ta jucată aici?

Da. M-a invitat la premieră.

A fost prima piesă de-a ta pe care o vedeai jucată? Cum ți-a părut? Ce senzații ai trăit văzându-ți textul, literar până atunci, jucat de actori?

N-a fost prima. Am văzut *A șaptea Kafana* montată de Mihai Fusu. Cred că am avut emoții pentru *Fuck you, Eu.ro.Pa!* N-am știut niciodată cum trebuie montat acest text. Cu atât mai puțin cum trebuie jucat. Îmi place să văd diferite montări, dar niciodată n-am știut să zic mare lucru despre ele. În montarea de la Brașov îmi place mult cum a lucrat regizorul, Claudiu Goga.

A fost o întâmplare interesantă la Festivalul de Teatru de la Brașov, când *Fuck you, Eu.ro.Pa!* s-a jucat și la teatrul „Eugene Ionesco" din Chișinău, și la teatrul „Sică Alexandrescu" din Brașov. Cum e să-ți vezi piesa jucată la două teatre diferite, pe aceeași scenă, aproape una după alta? Când

te uiți la piesele tale jucate pe scene diferite, cum le compari – cu textul, cu interpretarea actorilor de la alte teatre?

Fiecare montare e diferită, bineînțeles. Prefer să nu le compar între ele. Nu le-am văzut pe toate, dar am văzut, spre exemplu, pozele din Japonia, care mi-au amintit de montarea din Brașov. De fapt, la întrebarea asta ar răspunde mai bine Doru Mareș, care știe ce montări ale textului *Fuck you, Eu.ro.Pa!* sunt admisibile și care nu. Deja și montările se împart în admisibile și inadmisibile, nu doar textele.

Din ce ai văzut deja, ce (și unde) ți-a plăcut cel mai tare la piesele tale jucate? Ce te-a surprins?

Îmi place că sunt montate. Atât. M-a surprins un regizor care mă cenzura în prezența mea, adică la repetiții, profitând de faptul că nu vorbesc limba în care se juca textul.

Și cum ți-ai dat seama că te cenzura?

Că nu mai înțelegeau actorii ce joacă și au început să-mi pună întrebări pe text. Și am văzut că lipsesc bucăți întregi din text, cele mai dure, bineînțeles... Dacă era regizor bun reușea să mă cenzureze, dar nu și-a dat seama de un lucru elementar, că dacă scoate anumite fragmente, după aia nu mai există o coerență, și că dacă nu există o coerență actorii încep să pună multe întrebări, sau prea multe...

Apropo de Pavilionul României de la Bienala de Arte din Veneția – cum a ajuns *Fuck you, Eu.ro.Pa!*, piesa ta, o basarabeancă, să reprezinte România, fapt care a provocat aici un adevărat scandal? Cum ți-au părut luările de poziție din presa și de la televiziunile românești?

Am venit de la Stuttgart la București pentru o lectură cu *Fuck you, Eu.ro.Pa!* Era o lectură organizată de Akademie Schloss Soltitude și Galeria Nouă, după lectură a venit Marius Babias și m-a întrebat dacă sunt de acord să-i dau textul pentru bienală. Așa a ajuns textul și vă asigur că nu m-am gândit nici pentru o clipă în acel moment să nu-l dau pentru că nu am un pașaport românesc. Iar scandalul din presă m-a distrat, nimic mai mult.

Totuși, Tudor Octavian, unul dintre cei mai supărați critici ai evenimentului, e un bun scriitor. Nu m-aș fi așteptat niciodată la așa ceva de la el,

nu numai din punct de vedere al „frăţiei ro-basa", al atitudinii, dar habar n-avea despre ce vorbea, îi zicea „poem", frumos, dar neadevărat. De fapt, şi eu l-am selectat în antologia de proză *Tiuk!* ca fiind proză... Dar înainte de scandalul frăţesc şi de montări...

Nici nu mai contează cine şi cum îi spune: poem, poezie, imn sau cântec. Oamenii discută, şi încă foarte serios, despre ceva ce nici nu ştiu, la fel ca la Chişinău, ministerul cere schimbarea titlului nevăzând spectacolul, dar parcă asta schimbă ceva în context, oricum la un moment dat actriţa va spune: „Fuck You, Europa!" O ţară care se vrea mâine în UE trebuie să ştie minimum despre dreptul la exprimare liberă şi câte ceva despre discriminări.

S-a ajuns ca senatori şi deputaţi să-l întrebe public pe prim-ministrul României cum s-a putut întâmpla aşa ceva. Ştii ce le-a răspuns?

Da, ştiu. A fost diplomat. Mai bine citea textul, care, apropo, a fost anexat la interpelare cu multe sublinieri. Nu ştiu ce a avut în vedere deputatul când a subliniat toate alea, admitem că în România nu poţi spune „Fuck you, Europa", dar de ce să nu poţi spune „A fost prima oară când am simţit orgasmul, tată"? Sau poate în procesul de integrare europeană e strict interzis de a avea orgasm pe teritoriul României?

V Rumînii net sexa, **îmi sună cunoscut... Din ce partid o fi făcând parte deputatul? O fi fost liberal, mai ştii...**

Esti sex bez orgazma.

Cum ţi-a părut că au reacţionat oamenii din sală la *Fuck you, Eu.ro.Pa!*? În Moscova, ca şi la Braşov etc.? Mai ţii minte ceva din timpul piesei din sală, nu de pe scenă?

Au reacţionat peste tot, spre exemplu ruşii râdeau de scena cu „mogu i po russki. Idi na hui!" Moldovenii râd ca proştii la scena despre moldoveni – pe ei tot îi doare, capul, inima, ficatul, dar cel mai des genunchii. Cel mai tare îmi place că, de la toată lumea care îmi spune ce le-a plăcut cel mai mult din text niciodată nu am văzut încă două păreri identice.

Mie mi-a plăcut foarte tare faza cu Armenia, la fel de mult mi-a plăcut momentul căderii URSS...

Ei vezi, toată lumea cu fragmentul preferat.

Chiar mă interesează cum a fost primit textul în Republica Moldova.

Spectacolul s-a jucat doar de trei ori, eu am văzut două din trei repezentații. Publicul obișnuit reacționează foarte bine, dar pe *mătrii* teatrului autohton nu-i mişti cu nimic, ca de obicei.

Dar critica? Întreb, fiindcă pentru mine e o enigmă cum sunt judecați oamenii de artă în Republica Moldova – Zdob și Zdub sunt „jidani care ne strică limba și ne fac de rușine", Pavel Stratan e „plagiator", ce scriu Crudu și Sandu „nu e literatură", Baștovoi „e nebun", Mitoș de la Planeta Moldova e „un dobitoc care trebuie bătut" ș.a.m.d. Toți ăștia însă sunt foarte bine primiți în afara granița „țărișoricuței"...

Și mai este o metodă bună de a ignora sau de a te face că nu vezi cine și ce face. Despre *Fuck you, Eu.ro.PA!* a zis cineva (care, apropo, după ce a citit textul spunea că i-a plăcut foarte mult) că nu trebuie să ai multe circumvoluțiuni ca să scrii monologuri de teatru. A scris și el recent un monolog. S-o fi dezis de unele circumvoluțiuni ca să o facă?

După absolvirea facultății ai lucrat drept consilier literar al teatrului „Eugene Ionesco" (Chișinău), profesie frumoasă și utilă pentru un dramaturg. Ce înseamnă pentru tine perioada de la „Eugene Ionesco"?

O școală bună. Nu doar de teatru...

Piesele tale sunt directe și existențiale. Ce rol are biograficul pentru tine, ca scriitor?

Biograficul sau autobiograficul? Depinde de biografia cui vorbești. Eu scriu teatru social, mă preocupă ceea ce se întâmplă astăzi, ar fi stupid să evit societatea cu personajele și biografiile ei. În același timp, nu cred că e cazul să căutați proto(TIPURI) în textele mele. S-ar putea să greșiți...

Cum a acționat asupra ta faptul că ești fiica lui Nicolae Esinencu, un mare scriitor basarabean căruia îi porți și numele, numai că la feminin?

Încă n-a fost niciun interviu în care să nu fiu întrebată de tata. Chiar săptămâna trecută vorbeam despre asta cu o artistă din Suedia, Lene Berg. Ea zice că răspunsul cel mai potrivit la această întrebare este îl iubesc pe tatăl meu. Societatea adoră răspunsuri de genul ăsta. Da, zic, dar la noi nimeni nu pierde nicio ocazie să spună ca își iubește părinții. Atunci, zice

ea, trebuie să spui ca ești în conflict cu el, în conflict de generații. În cazul în care toată lumea evită să spună public că poate avea un conflict cu părinții e numai bine să zici că ești în conflict. Sunt în conflict cu tatăl meu și din acest motiv nu vă pot răspunde cum a acționat asupra mea faptul că sunt fiica lui.

Ce scriitori basarabeni le-ai propune tinerilor din România? Ce scriitori români le-ai propune tinerilor din alte țări, de exemplu din Germania, unde te afli acum cu o bursă?

Am avut câteva ocazii să vorbesc aici, în Germania, despre literatura română și acum îmi dau seama că m-am oprit tot timpul la același nume. Au fost simple discuții la cafele cu alți tineri scriitori, filozofi, artiști din întreaga lume și am vorbit întotdeauna de Sandu Vakulovski. Nu din motivul că este cel mai reprezentativ. Și nici nu-i doresc să fie. Așa s-au derulat discuțiile. De la „Este în Chișinău un aeroport?" până la „Cum se traduce *Pizdeț*?". Cred că asta a fost o propunere pentru tinerii din alte țări. Când cunosc tineri din România, aici, în Germania, ne propunem unul altuia Vakulovski.

Ce scriitori te-au influențat?

Am fost influențată din fragedă copilărie de *Albinuța* lui Grigore Vieru. Pot să-ți spun că acum citesc mai mult dramaturgie contemporană. Ivan Viripaev, Lukas Bärfuss, Werner Schwab și Fritz Kater.

Cum îți par revistele culturale și editurile din Republica Moldova și din România? Prin ce se deosebesc ele?

N-am niciun chef să răspund la întrebarea asta.

Ce-ai face pentru tineri dacă ai fi președinte al vreunei uniuni scriitoricești sau o persoană influentă la vreo editură sau revistă importantă?

În primul rând, nu aș fi niciodată președinte. În al doilea rând, – tinerii de aia sunt tineri, ca să facă ei singuri ceva, dar să nu înceapă prin a se face președinți.

Brașov–Stuttgart, martie 2005

O

MOLD

A

MIGRATION

Noi nu ne încadrăm într-un oarecare stil,
noi căutăm un nou stil

Înființată în 1994 în Republica Moldova, formația de rock Zdob și Zdub este una din cele mai originale, mai populare și mai profesioniste trupe muzicale în limba română. Cu un show live spectaculos și cu o experiență de peste cincisprezece ani, Zdob și Zdub combină hardcore-ul cu folclorul într-un mod unic. O trupă carismatică și inovatoare, care cu siguranță a lăsat urme în istoria muzicală a Moldovei. Discografie: *Hardcore moldovenesc* (1996); *Tabăra noastră* (1999); *Remix* (2000); *Agroromantica* (2001); *450 de oi* (2003); *Boonika bate doba* (CD-Single, 2005); *Ethnomecanica* (CD, DVD, 2006), *Vin alb/vin roșu* (2010). Componența formației: Roman Iagupov (vocal, fluier, ocarină, iorgafon și alte instrumente populare), Mihai Gîncu (chitară bas), Sveatoslav Staruș (chitară), Victor Dandeș (trombon, fluier și alte instrumente populare), Valeriu Mazîlu (trompetă, cimpoi), Anatol Pugaci (acordeon, chitară, tobe), Igor Buzurniuc (chitară), Andrei Cebotari (tobe).

Site: zdob-si-zdub.com

Trupa Zdob și Zdub a apărut în 1994, ehe-he, cu mulți ani în urmă. Vă mai amintiți cum s-a format trupa?

Desigur că ne amintim. A fost odată ca niciodată... Totul a început în jurul anilor '89-'90. Noi – Roman, Anatol și Mihai – învățam la școala nr. 2 din Strășeni. Ne adunam la Anatol acasă, unde cântam și înregistram cântece de The Beatles și Roxette, băteam ritmul pe cărți în loc de tobe și cântam în microfoane vechi. Instrumente proprii nu aveam, în afară de furculițe, linguri, cărți și o chitară acustică foarte chinuită. Procesul lent al jocului de-a muzicanții s-a transformat în ceva mai serios când s-a întors din armată fratele lui Mihai – Alexandru. Au apărut un lider și un vis. Alexandru (Sasha) cânta bine la chitară și era ambițios. El ne-a strâns într-o trupă în care fiecare și-a ales un rol. Sasha era vocalist și cânta la chitară, Mihai era la tobe, Anatol, de asemenea – voce, fratele lui Anatol (Valeriu) cânta la clarinet. Eu, Roman, cântam la chitară. Ne-am gândit mult timp cum să ne numim și într-un sfârșit am ales „Santa Maria". Prin urmare, cu această denumire am cântat primul nostru concert live, în cadrul festivalului „Ave Beatles", la Chișinău. După acest eveniment am început să căutăm un loc pentru repetiții și să cumpărăm instrumente (tobe, chitări). Pe atunci, când Alexandru făcea câte o pauză și ieșea din sala de repetiții, noi începeam să sărim, să ne ieșim din minți, să cântăm piese de Nirvana și Queen... Sasha se irita la faza asta... Și iată că a venit timpul când el a plecat la lucru în Germania. Și noi ne-am fost oferiți nouă înșine, ideilor noastre muzicale și... ura! Libertate! Roman deja era student la Institutul de Educație Fizică și Sport. L-am invitat în trupă și pe colegul lui Roman de la Institut, Serghei Cobzac. Noi ne mutaserăm înapoi la Strășeni, unde înregistram primul nostru album. Trupa deja se numea „Noise". Din păcate, albumul s-a dus pe apa sâmbetei... Apoi ne-am întors iarăși în capitală, repetând în subsolul unei școli. Acest subsol a devenit

leagănul viitorilor Zdubi. Era o perioadă cu concerte, aventuri; am făcut cunoștință cu cercul rockerilor chișinăueni de atunci și cu oameni care au jucat un rol semnificativ în viața noastră... Așa ne-am adunat. Au urmat lucruri multe și interesante. Au fost multe schimbări în componența trupei până am ajuns la asta de acum, care ne place.

Cum a fost primul vostru concert, cum v-ați simțit la primele spectacole?

Primul concert a avut loc pe când ne numeam Santa Maria. Cu numele de Zdob și Zdub, dacă nu ne înșală memoria, am cântat prima dată în deschidere la trupa Cuibul. A fost super stresant, am strigat mult, totul era haotic, dar am avut succes, pentru că am venit cu ceva nou, energic, cu informație alternativă. Pe atunci erau doi vocaliști în trupă. La primul concert nu era multă lume, oricum eram mândri, căci cântam în capitală și eram bine primiți.

Cum ați ales numele trupei? La început se numea Zdob & Zdub și abia după mulți ani și muuulte concerte ați transformat „&"-ul în „și". Eu, de exemplu, mă obișnuisem cu „&"-ul...

Nu știm exact cum ne-am ales numele. Roman are o variantă, Mihai – alta, Igor Dînga mai are una. Ținem minte că Igor Dînga a venit la noi la repetiție și a spus că trebuie urgent să ne alegem un nume și încă să fie unul deosebit, mai original, nu în limba engleză. Pe atunci eram Noise și alte trupe din Chișinău aveau denumiri în engleză. Igor Dînga ne-a propus Pepene verde (sau ceva de genul ăsta). Noi am râs și nu am acceptat, am zis că vom găsi noi un nume. Varianta lui Roman e că am mers acasă în aceeași seară și am căutat prin dicționarul rus-român; am găsit „zdup"... apoi au apărut versiunile de „zdub", „zdob"... și cam asta e, așa am ajuns la Zdob și Zdub. Faza cu „&"-ul nu a fost valabilă niciodată, cei care făceau afișele scriau greșit... în realitate mereu am fost Zdob și Zdub.

Primul vostru album, *Hardcore moldovenesc*, a câștigat publicul datorită combinației rockului trash cu folclorul, un etno rock, dar pe primul loc era atunci, clar, rockul dur. Apoi ați trecut în cealaltă parte, v-ați mai înmuiat ca stilistică, punând accent pe folclor, chiar și denumirile albumelor spunând asta (*Agroromantica*, *450 de oi*...). Am văzut că la concerte vă încearcă uneori nostalgia după stilul de la începuturi (inclusiv

la superbul concert aniversar de zece ani). Aveţi în plan să reveniţi vreodată cu un album asemănător celui de debut? Putem aştepta o altă ediţie a albumului de debut?

Rock nu înseamnă zgomotos, strașnic. Rockul trebuie să fie ceva despre viață, un adevăr... adevărul despre viață. Sunetul nu e cel mai important. Nu trebuie să înțelegem rockul literalmente. Nu vom reveni la ce a fost cândva. În general, noi nu ne încadrăm într-un oarecare stil, noi căutăm un nou stil.

Multe dintre albumele voastre sunt editate şi-n Rusia, şi-n România, şi-n limba rusă, şi-n română. Care e, pentru voi, diferenţa dintre piaţa şi publicul românesc faţă de cele ruseşti?

Doar primul album e în variantă românească și rusească. Pe celelalte albume, majoritatea pieselor sunt în română, cu mici excepții, de exemplu piesa *Tabăra noastră* e cântată în română pe albumul din România, iar pe cel din Rusia – în rusă. Diferența dintre cele două piețe și publicul din cele două țări e că în România sunt români, iar în Rusia – ruși. Muzica e muzică, e universală, nu are hotare și nu percepe diferențele naționale.

Aţi cântat pe aceeaşi scenă – la acelaşi concert – cu trupe celebre, în deschidere sau la festivaluri internaţionale. De cine v-a plăcut cel mai tare? Cine v-a impresionat mai mult? Cu cine aţi mai cânta?

Toți ne-au plăcut. Când eram începători ne doream foarte mult să cântăm cu ei, la același concert. Important e că am cântat și astfel visul ni s-a împlinit. Toate acele trupe sunt la un nivel foarte ridicat și, evident, ne mândrim că am cântat cu ele... asta ar însemna că și noi am atins un oarecare nivel. Un moment extrem de important este că am învățat foarte multe de la aceste trupe cu renume și experimentate.

Aţi lansat nume care poate că nu s-ar fi afirmat niciodată altfel, ar fi rămas în anonimat, cum e MC Vasile sau Boonica, dar aţi cântat şi cu nume deja cunoscute, ca Garik Sukacev, Trigon sau surorile Osoianu. Cum se nasc aceste colaborări? Mai aveţi surprize pentru noi, pe noul album, de exemplu, sau în viitor?

Toate colaborările s-au născut într-un mod spontan și improvizat. Pe viitorul album nu vrem să facem colaborări, vrem să fie un album total solo.

De ce trupe vă simțiți mai apropiați (din URSS, Republica Moldova, Rusia, România, din străinătate)? Cui i-ați face reclamă pur și simplu?

Am recomanda tuturor să (re)asculte albumul *White Album* al trupei The Beatles.

Acum, când ați devenit atât de populari, la ce vă gândiți cel mai des când sunteți, pentru concerte, departe de casă? De ce vă e mai dor? Aveți vise neîmplinite?

Casa noastră e acolo unde ne aflăm, de aceea nu ne este dor de nimic. Suntem o tabără pe roți. Visele noastre sunt despre mare, ocean... ne dorim oceanul...

sfârșitul lui noiembrie–începutul lui decembrie 2006, Brașov–Chișinău

Chestionarul *Tiuk!* conține un set de zece întrebări pe care Mihail Vakulovski le-a propus pentru bibliotecadepoezie.wordpress.com și se regăsește și în *Tiuk!*. De data aceasta, răspund Dan Perjovschi și chiar inițiatorul chestionarului, Mihail Vakulovski.

un cristian

NATURAL
RESOURCES

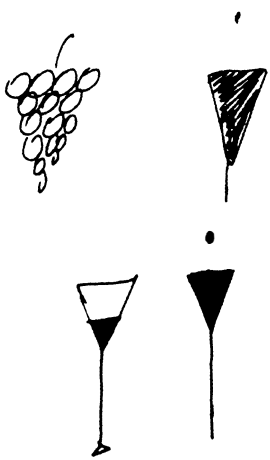

Care e jocul tău preferat din copilărie? Dar din adolescență?

Se numea zala, făceai o găurică în pământ și apoi aruncai monede de 25 de bani sau un leu acolo, care nimerea le câștiga pe-ale celorlalți. De fapt, era mai complicat, dar simplific eu acuma din lipsă de spațiu. Eram destul de bun și le luam banii băieților mai mari... În adolescență cred că alergam după fete...

Când te întâlnești cu primii tăi prieteni, despre ce vorbiți? Despre trecut sau despre prezent?

Artă și politică. Trecut, prezent și viitor. Probabil sunt extrem de plictisitor pentru cei care fac *small talk*.

Sportul preferat? Ce sport pe care-l urmărești la TV ai vrea să cunoști, să practici (de ce)?

Mie îmi plac toate. Absolut toate. Nu credeam că o să mă uit vreodată la bărci cu pânze, dar m-am uitat. Îți dai seama că sunt oameni care se pregătesc patru ani ca să alerge sub zece secunde?

Am făcut înot și aș mai face, dacă n-ar avea ăștia prețuri prohibitive la piscinele de la hotel sau n-ar astupa piscinele publice cu zgârie-nori de birouri private. Nu eram prea bun la înot, dar și acum îmi place apa care trece pe lângă mine când dau din mâini stând pe spate...

Ce chestie n-ai face, dar l-ai pus pe vreun personaj de-al tău să facă (oarecum în locul tău)?

N-aș fi macho, rasist, prost, naționalist, extremist, egoist, mârlan, lipsit de cultură, rău-rău, bogat de crapă, fundamentalist, violent, agramat. Toate astea însă le fac unele dintre caracterele mele desenate pe pereți.

Care e profesia pe care ai face-o cu plăcere? O profesie-hobby care te-ar face fericit?

Colecționar de timbre, de vederi, de artă, de orice să-mi ocupe toata ziua și seara să mă uit cu admirație la ce am făcut până atunci.

Ce sentimente / stări te enervează?

Oboseala, neputința. Când mă simt neînțeles.

O faptă cu care te-ai lăuda în fața copiilor tăi? Un eveniment care te-a avut în centru pe tine și care i-a bucurat nespus pe părinții tăi?

Fratele meu, am desenat live la 15 metri înălțime pe cel mai mare perete din cel mai important muzeu de artă din lume. Când am coborât cu macaraua de acolo, lumea a aplaudat. Dacă aș avea copii, cu asta m-aș da mare. Cum nu am copii, am șansa să rămân un artist modest... Acum câțiva ani scria mare „Perjovschi" pe geamurile muzeului Brukenthal din Sibiu. Maică-mea era să cadă pe spate.

Dacă ai cânta rock sau jazz, ai fi foarte sărac și ți s-ar propune să cânți manele pentru mulți bani, ai accepta? Ce n-ai accepta ca scriitor?

Nu. Mi s-a propus ceva similar în zona mea de activitate și am avut plăcerea diabolică să dau cu tifla și local, și internațional (ca și ăia au manelele lor). Și cu asta m-aș lăuda copiilor, dacă aș avea...

Dacă ți s-ar da un premiu pe care nu l-ai merita (cel puțin nu mai mult decât cel de pe locul doi, pe care l-ai simpatiza de multă vreme) ce ai face?

L-aș refuza. Dar de obicei le merit.

Cum ai devenit ceea ce ești acum?

După cum ți-am spus, eram dibaci și le luam banii ălora mai mari.

TARĂ NOASTRĂ
MICĂ ȘI
AMĂRÎTĂ
HUMMER

Care e jocul tău preferat din copilărie? Dar din adolescență?

He-he, aici m-ai prins, Cristi. Cred că de când mi-ai cerut întrebările TiuKestionarului, te-ai gândit la clipa asta de tenis cu peretele... OK, hai că intru în joc. În copilărie îmi plăceau jocurile sportive și jucăriile alea cu terenuri de fotbal, hochei, baschet, la care te jucai cu cineva, la TV mă uitam cam la tot ce era sport, dar nu pierdeam niciodată fotbalul (atunci mult mai rar televizat, dar oricum era destul: campionatul național (al URSS), Liga Campionilor, Cupa Cupelor, Cupa UEFA, Cupa URSS), baschetul, hocheiul și boxul. Din copilărie până la facultate am făcut lupte libere profesioniste, cu super antrenori (cel mai mult cu Grigorii Semionovici), competiții etc. și fotbal, dar fotbalul era mai mult de plăcere și asta din cauza aceloraşi antrenori, care erau specialiști în lupte, chiar dacă jucau și fotbal. În fine, făceam cam toate sporturile, doar voleiul mi se părea mai... pentru fete... În adolescență am trecut la karate, dar am început să intru fără frică și-n jocurile literare, care nu-mi erau străine... din copilărie, de fapt.

Când te întâlnești cu primii tăi prieteni, despre ce vorbiți? Despre trecut sau despre prezent?

Să știi că eu chiar mă mai întâlnesc de plăcere cu prietenii din copilărie. De fiecare dată când ajung pe acasă îl văd și pe vecinul de vizavi, care locuiește în casa părinților lui, modernizată, firește (când a schimbat ardezia și-a rupt piciorul, când a spart pereții și-a rupt mâna...). Ne vedem de obicei la noi, la un ulcior de vin, vorbim despre orice, pornind de la prezent, dar mereu ne amintim și de aventurile din trecut, de fiecare dată ne distrăm teribil, pentru că e un povestitor extraordinar și ține minte detalii care par de neuitat, doar că numai el le observă. Tolea ar citi toate textele mele, a citit câteva cărți de-ale mele și de-ale lui frate-meu și mereu mă

întreabă dacă am mai publicat ceva și dacă am reviste de citit... Cu ceilalți prefer să nu ne întâlnim la un pahar de vin, că, totuși, mă duc pe-acasă să stau cu ai mei, „și dacă aș bea cu fiecare câte un pahar ar fi și ultimul", cum spun cei de la Paraziții. În sensul că restul prietenilor din copilărie nu mai știu să se oprească din băut și la un moment dat trebuie să-i scoți afară, nu mai pleacă de bună voie, așa că prefer să mă văd cu ei pe teren neutru, când ne întâlnim la scăldat sau la pescuit, în stradă, la magazin etc.... Cu aceștia de obicei vorbim de trecut, dar fiecare are stilul lui. Serghei-afganu', de exemplu, povestește cam așa (casa noastră e lângă fântână, el fiind în drum spre fântână): „M-am pornit să scot o căldare de apă, ghea Șilip era la poartă, am zis: «Ce faci, ghea Șilip?», iar el a spus: «Nepoate, n-ai o mahorcă?», «N-am, ghea Șilip, dar am tutun în pod, dacă vrei.», «Merge și tutun, nepoate», a zis ghea Șilip. Am urcat în pod, am ales niște foi de tutun, le-am învelit în «Prier», le-am adus la poartă, ghea Șilip și-a făcut o mahorcă și a zis: «Da' un pahar di jin nu dai, nepoate?», am ciocănit câte un pahar-două de molan, Naghia a zis: «Ați adus apă?», da' băieții nu erau acasă. Știi ce freză aveam eu când m-am întors din Afgan? Așa arată acum fiu-meu cel mare. E exact tat-so, îl știi pe Afganu' meu?" Și începe să povestească despre copilăria noastră și copiii lui și că pe fiu-so colegii îl poreclesc „Afganu'", ca pe el și că..., și că..., și că... Niciodată nu ajunge cu povestitul până unde ne aflăm, la poarta noastră, că spre asta curge povestea, e despre cum se duce el după o căldare de apă. Faza tare e că dacă ne vedem după jumătate de an sau un an, nu contează, îmi povestește de unde a rămas. Ultima dată s-a întâmplat să-mi zică un banc și să trebuiască să ne despărțim la jumătate. Fiți siguri că data viitoare, oricând ar fi asta, îmi va povesti mai departe de unde a rămas...

Sportul preferat? Ce sport pe care-l urmărești la TV ai vrea să cunoști, să practici (de ce)?

A, nu-mi amintisem la prima întrebare că în copilărie mă uitam și la toate meciurile de șah, mai întâi la ale lui Karpov, apoi la ale lui Kasparov, apoi la ale lui Kasparov cu Karpov, apoi la ale lui Kasparov cu roboții japonezi... Mi-ar fi plăcut să fiu talentat la șah, m-a învățat tata cum se joacă, bunicu' era un jucător foarte bun de șah, juca cu tata, de obicei, iar eu nu am avut răbdare pentru așa ceva (nu-mi plac nici jocurile de cărți, în studenție colegii mei au pierdut foarte mult timp cu belotul, de exemplu, iar eu am zis mereu „pas" la așa ceva), prefer jocurile mai în viteză. Sportul

preferat la TV a fost fotbalul, apoi hocheiul, boxul și baschetul, sportul pe care l-am practicat cu cea mai mare plăcere și încăpățânare e karate-ul... și crosul. La TV mă uit și la handbalul feminin, și la sporturile la care românii sunt foarte tari.

Ce chestie n-ai face, dar l-ai pus pe vreun personaj de-al tău să facă (oarecum în locul tău)?

Eu condamn categoric pedofilii, violatorii, teroriștii și criminalii, resping fățiș fanaticii religioși, transsexualii și maneliștii și nu pot să-i înțeleg pe homosexuali (ăștia chiar nu au aflat ce e frumos pe lumea asta!). Personajele mele nu fac chestii pentru mine, nu fac nimic în locul meu, chiar dacă de multe ori mi-ar plăcea să fiu în locul lor, ce să zic, iar altădată – cât mai departe de ele... Cel mai mare compliment făcut personajelor mele din *Tovarăși de cameră* a venit de la un scriitor la care țin foarte mult (de aceea i-am dat lui să citească primul cartea), care mi-a zis: „Citindu-ți cartea, uneori am avut erecție"; e ca și complimentul făcut de doi oameni diferiți, un traducător și un scriitor, care mi-au spus: „După ce-am citit *Nemuritor*... mi-a venit să mă îmbăt și m-am îmbătat!"... În fine, în literatură nu există limite, de aceea arta e veșnică, iar viața e scurtă ca o puță de pionier, vorba unui personaj real din *Tovarăși de cameră*, trilogia despre care-ți spuneam în „chestionar". Ba da, în *Biblidioteca* naratorul homodiegetic seamănă destul de tare cu mine și la sfârșitul rockmanului face ceva ce eu n-am avut cum să fac din cauza educației, dar aș fi vrut să pot să fiu ca el.

Care e profesia pe care ai face-o cu plăcere? O profesie hobby care te-ar face fericit?

Când eram mic visam să fiu cosmonaut. Cred că m-ar fi făcut fericit. Dacă ar exista profesia de scriitor asta mi-ar plăcea să profesez, dacă ar exista profesia de turist – ar fi o profesie IDEAlă pentru mine, cel puțin acum. Profesia de jurnalist cultural mă face fericit, fac *Tiuk!* de plăcere, c-așa am eu chef, dacă pentru asta mi-aș da și un salariu baban, cred că m-aș simți liber și n-ar trebui să mai muncesc pentru alții aproape ca-n sclavagism. Tata, care a lucrat din adolescență până la moarte (înainte să ajungă la pensie) ca profesor, zicea că i-ar fi plăcut să fie cioban pe munte, că oile ar fi păscut, iar el ar fi citit la aer curat... Cred că, totuși, e o profesie faină acum, în era internetului... Când eram student și credeam c-o să mă

întorc în sat (așa erau regulile în URSS, chiar semnam un document în acest sens, altfel nu erai admis la facultate), mă gândeam c-o să mă fac instructor de karate, asta m-ar fi făcut fericit, să-i învăț pe copii arta asta, cred că aș fi făcut și un cerc de scriere creatoare. Tata avea un cerc de fotografie, și așa ceva m-ar fi făcut fericit. Da, fotografia e o atracție foarte puternică pentru mine. Sunt multe meserii frumoase, dar trebuie să te gândești la ele în adolescență...

Când am intrat la filologie, am ales facultatea asta pentru că e legată de literatură. Până acum am avut doar servicii faine, dar nici unul nu m-a împins spre fericirea care te face să nu vrei să-ți găsești alt loc de muncă. A fost foarte tare să fiu cercetător științific la Academia de Științe, imediat după absolvirea facultății, dar ca să nu mor de foame trebuia să mai fiu și lector la universitate, iar seara să descarc TIR-uri de sucuri. Cercetător științific la IRIR a fost foarte fain să fiu, dar a ținut cât un singur proiect, a fost ca un vis frumos și cam atât, să fii redactor de editură poate fi mișto, dar dacă editorul e un cretin, asta nu are cum să nu te atingă și pe tine, jurnalismul e o profesie OK, dar nu vreau să mă opresc aici... Profesia ideală e aceea pe care o faci cu plăcere, care-ți aduce satisfacții (inclusiv financiare – asta adaug acum, la corectură) și performanțe, care nu te plictisește și care te provoacă, nu te lasă să te plafonezi, te ține mereu tânăr, în priză, te face să crești în continuu...

Ce sentimente / stări te enervează?

Lingușeala, minciuna, nesimțirea, prostia, ticăloșia, impertinența, neputința ; mă enervează profanii care se cred atotștiutori, șefii care te ceartă c-a rămas pe copertă „să fi" cu doi de „i", dar trebuia să fie „decât cu unu", șefii care habar n-au cum se face un interviu sau cum se scrie un editorial, dar îți dau sfaturi și te îndrumă cum să faci tu editorialul sau interviul, chestii de genu'... Mă aprind când cei mai puternici își bat joc de cei mai slabi ca ei, de câteva ori am explodat și a ieșit cu lacrimi...

O faptă cu care te-ai lăuda în fața copiilor tăi? Un eveniment care te-a avut în centru pe tine și care i-a bucurat nespus pe părinții tăi?

Tata s-a bucurat la gesturi și fapte aparent mărunte, îi plăcea că cresc așa cum vroia el, faze simple, dar și când câștigam vreun turneu la lupte sau chiar la fotbal, apoi – când devenisem un critic literar autoritar, îi plăcea când eram tăios și direct, apoi – când am debutat... Mama se bucură când

vorbim la telefon și când ne vedem, că suntem sănătoși, se bucură dacă-i povestesc ceva fain de frate-meu, dacă-i duc vreo carte mai fără cuvinte din alea, cred c-o să se bucure de *Portret de grup*..., acolo, dacă e vreun cuvânt din „acela", o fi în citate... Părinții se bucură de copiii lor sincer, așa cum în copilărie sunt copiii mândri de părinții lor, eu și acum sunt mândru de părinții mei. Copii ? Nu știu. Dacă (sau „când" ?) voi avea copii, vedem noi dacă e cazu' să mă laud, prefer să-i las să descopere ei din când în când câte ceva din biografia lu' tat-so, prefer să mă bucur eu de creșterea lor sănătoasă... M-aș lăuda, totuși, cu părinții și cu frate-meu, cu bunicii, dar ar fi povești, nu laude...

Dacă ai cânta rock sau jazz, ai fi foarte sărac și ți s-ar propune să cânți manele pentru mulți bani, ai accepta ? Ce n-ai accepta ca scriitor ?

Nu, n-aș cânta manele nici la mișto. N-aș face chestii ca om, ca scriitor nu știu ce n-aș face. N-aș semna texte pe care nu le-am scris eu sau de care nu sunt mulțumit, dar pe care trebuie să le scriu ca ziarist, de exemplu. În calitate de critic literar n-aș lăuda sau critica la comandă, dar ca scriitor nu văd ce nu aș face...

Dacă ți s-ar da un premiu pe care nu l-ai merita (cel puțin nu mai mult decât cel de pe locul doi, pe care l-ai simpatiza de multă vreme), ce ai face ?

L-aș refuza, dar e greu să-mi imaginez că e unu' mai bun decât mine, no (aici e de vină și educația lu' tata). Oricum, am puterea să cedez un premiu și în fața unui tânăr, astfel – în mintea mea – încurajându-l, și în fața unui bătrân, firește, dacă țin la el (există câțiva bătrânei în fața cărora aș ceda aproape orice premiu).

Cum ai devenit ceea ce ești acum ?

Asta e o întrebare-capcană, Cristi...

TARA

و ب

Cuprins

Dumitru Crudu 11
Ștefan Baștovoi 21
Alexandru Vakulovski 33
Vasile Ernu 45
Pavel Păduraru 57
Mitoș Micleușanu 73
Roman Tolici 85
Octavian Țâcu 95
Nicoleta Esinencu 105
Zdob și Zdub 117

tiuKestionar 123
Dan Perjovschi 127
Mihail Vakulovski 131

Contravaloarea timbrului literar se virează în contul

Uniunii Scriitorilor din România

NR. RO44 RNCB 5101 0000 0171 0001

B.C.R. UNIREA | BUCUREŞTI

Dumitru Crudu
Ștefan Baștovoi
Alexandru Vakulovski
Vasile Ernu
Pavel Păduraru
Mitoș Micleușanu

Roman Tolici
Octavian Țâcu
Nicoleta Esinencu
Zdob și Zdub

ilustrații de Dan Perjovschi

recomandare

TIUK!
K-AVEM KEF

casa de Pariuri literare
www.cdpl.ro | editura@cdpl.ro

ISBN 978-606-8342-08-5 2.36 lei
9 786068 342085